

A/391

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K 44677

112 lk

Lubatud
naitmiscle.
12.06.95

TALLINNA PEDAGOOGIKA ÜLIKOOL

Kasvatusteaduste teaduskond

Algõpetuse osakond

1. Silje Kotka	5
2. Silje Kotka	20
3.1. Silje Kotka	21
3.2. Silje Kotka	32
3.3. Silje Kotka	40
3.4. Silje Kotka	45
4. Silje Kotka	57

KESKHARIDUS EESTI VABARIIGIS

1. Keskharidus	60
2. Keskharidus	70
3. Keskharidus	77
4. Keskharidus	81
5. Keskharidus	85
Lisad 1 - 2	

Diplomitöö

Juhendaja: dots.M.Tilk

Tallinn 1995

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. SEADUSANDLUS JA STATISTIKA	6
2. RAHVUSKESKKOOLI RAJAMINE	28
2.1. Rahvuskooli kujunemine	28
2.2. Erinevad suunad Eesti pedagoogikas	35
2.3. Kasvuraskused	40
2.4. Kool vajab reformi	46
3. RAHVUSKOOLI ÕPETAJA	57
3.1. Keskkooliõpetaja ettevalmistamine	57
3.2. P.Pöld. Tema seisukohad õpetamisest ja õpetajast	65
3.3. Ideaalne õpetaja	70
Kokkuvõte	77
Kasutatud kirjandus	81
Resümee	83
Lisad I - 28	

S I S S E J U H A T U S

24.veebruaril 1918 kuulutati Tallinnas välja Eesti Vabariik. Päästekomitee kinnitas ametisse Eesti Ajutise Valitsuse, mille esimeheks ja siseministriks oli Konstantin Päts, abiesimees ja kohtuminister Jüri Vilms, välisminister Jaan Poska.

25.veebruaril, kui Tallinn oli ehitud rahvuslippudega ning koolides ja kirikutes loeti ette Eesti iseseisvuse manifesti, toimus sõjaväeparaad, sisenesid pealinna Saksa väed, kes ei tunnistanud Eesti riiki. Võim läks Saksa väejuhatuse kätte. Kuna Eesti Vabariik oli välja kuulutatud, siis see akt võimaldas Eesti poliitikutel pidada sakslasi okupantideks, see lubas tõsta Eesti küsimuse rahvusvahelisel areenil. 1918 mais tunnustasid Eesti Vabariigi iseseisvust Inglismaa, Prantsusmaa ja Itaalia.

1918 märtsis Brestis sõlmitud Saksamaa - Nõukogude Vene rahulepingu alusel läks Eesti Saksamaa kontrolli alla. Kõrgem võim kuulus Saksa sõjaväevalitsusele, mille poliitika oli karm. Kool pidi kasutama saksa keelt. Rahvusväeosad saadeti laiali. 1918 sügisel selgus, et Saksamaa on maailmasõja kaotanud. Vaherahu põhjal pidid nad okupeeritud aladelt lahkuma.

II. novembril 1918 astus Tallinnas tegevusse taas Eesti Ajutine Valitsus. Saksa koonduslaagris olnud Konstantin Päts vabastati ja ta moodustas uue valitsuse, kus olid esindatud kõik poliitilised erakonnad. Sakslastelt hakati võimu ülevõtma. Eesti Vabariigi olukord kujunes väga raskeks, sest:

- 1) valitsusel ei olnud piisavalt autoriteeti ega vahendeid võimu teostamiseks;
- 2) linnades valitses toidupuudus ning ei jätkunud küttet;
- 3) tööstus ja põllumajandus olid laostunud;
- 4) raudteed ei funktsioneerinud;
- 5) puudus oma sõjavägi, ei jätkunud relvi.

27. novembril 1918 võeti valitsuse koosolekul vastu otsus sõja kohta ja see tähendas Eesti Vabadussõda. Vabadussõja käigus toimus Eesti ühiskonnas järsk murrang demokraatia suunas. See oli seotud Eesti Asutava Kogu tegevusega, mis töötas välja oma aja kohta väga demokraatliku põhiseaduse, radikaalse maaseaduse ja terve rea teisi seadusi, millel hakkas funktsioneerima Eesti Vabariik.

Enne Eesti Vabariigi iseseisvuse väljakuulutamist oli kõigis keskkoolides õppekeeleks vene keel. Ainult mõnes erakeskkoolis oli Vene valitsuse poolt õppekeeleks lubatud eesti või saksa keel. Seejuures oli tingimuseks, et vene keelt ja kirjandust, vene geograafiat ja ajalugu tuli õpetada vene keeles. Koolides, milles õppekeeleks oli vene keel, võis emakeeles õpetada

ainult emakeelt ja evangeeliumi - luteri usuõpetust. Kreeka - katoliku usku õpilased pidid keskkoolides ka usuõpetust vene keeles õppima.

Ajutine Eesti Valitsus teatas oma valitsemise algul, et tuleb lõpetada venestamis- ja saksastamiskatsed. Koolid tulevad seada rahvuslikule alusele. Ning juba 2. detsembril 1918 võeti vastu määrus, mille kohaselt õppekeeleks tunnustati emakeel kõigis Eesti koolides. Rahvuslikele vähemustele loodi oma koolid või paralleelklassid, kus oli vajalik arv õpilasi ning ka neid õpilasi kohustati õppima eesti keelt.

Tähtsa uuenduse Eesti kooliellu tõi Asutava Kogu määrus 1919/1920 õppeaastal. Sellega kehtestati üldine koolikohustus kõigi 1. septembri 1905 ja 31. augusti 1910 vahel sündinud Eesti Vabariigi kodanike kohta. Keskkoolides ei lubatud enam avada neljale esimesele õppeaastale vastavaid klasse.

Õppeaasta alguse järgi järgnevad kohustuslikud õppeained: eestikeel, matemaatika, loodusained koos loomade ja taimega, keemia, füüsika, ajalugu, kodaniku ja ühiskonnateadus, muusika, eestikeelne kirjandus ja eestikeelne laul, võõrkeel, joonistamine, joonistamine, loomade ja taimega, võõrkeelne kirjandus.

I. SEADUSANDLUS JA STATISTIKA

1922 võttis Riigikogu vastu keskkoolide seaduse, mille kohaselt keskkooli ülesandeks oli haritud kodanike kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks.

Ilmalik keskkool oli emakeelne ja ilma usuõpetusega. Keskkool võis olla kas ühis- või lahuskool. Kaugel elavate õpilaste jaoks võis avada ühiselamu. Keskkool oli tasuline ja saadud raha eest osteti õppevahendeid ja toetati vaesematest kodudest tulnud õpilasi. Seadus lubas ka erakoolidele määrata vajaduse korral rahalist toetust ja nende koolide õpilastele anda kõik avalikkude koolide õpilaste õigused.

Õpilased õppisid avalikus keskkoolis 5 - 6 aastat ning 38 nädalat aastas. Keskkool jagunes kaheks astmeks: 1) alam aste, 2) ülemaste.

Keskkooli üldiseks nimetuseks oli gümnaasium. Kuid erilised keskkoolid võisid haridusministeeriumi loal ka teise nimetuse valida. Keskkooli ülemaste võis olla humanitaar-, reaalar-, majandus või mõne teise eriaine haruga.

Ilmalikus keskkoolis olid seaduse järgi järgmised kohustuslikud õppeained: emakeel, matemaatika, loodusteadus koos tervishoiuga, maateadus koos kosmograafiaga, ajalugu, kodaniku- ja majandusteadus, mõtteteaduse eelkursus koos hingeteaduse ja eetikaga, kaks võõrkeelt, joonestamine, joonistamine, käsitöö, laulmine, võimlemine.

Muukeelses koolis pidi esimeseks võõrkeeleks olema eesti keel. Õpilast ei tohtinud ühte klassi jätta kauemaks kui kaheks õppeaastaks. Õpilased viidi ühest klassist teise pedagoogikanõukogu otsusega õpilase üldise õppetöö tulemuste ja vaimse arenemise põhjal.

Õpilasi oli klassis 40. Keskkooli võeti algkooli lõpetajaid ilma eksamita ja eksamiga neid, kes ei olnud algkooli kursust lõpetanud. Kui aga soovijaid oli rohkem kui kohti, siis tehti võistluseksamid. Keskkooli lõpetajale anti tunnistus, mis lubas ilma eksamiteta astuda ülikooli ja teistesse kõrgematesse õppeasutustesse. Keskkooli õpilased said sõjaväkke astumiseks ajapikendust kuni 22 eluaasta lõpuni.

Igas koolis pidi olema juhataja, tema abi, õpetajad, arst, asjaajaja ja teenijad. Juhataja pidi olema lõpetanud kõrgema õppeasutuse ja omandanud keskkooliõpetaja kutse ning kellel oli juba kogemusi. Keskkoolijuhataja riigikoolides määras ametisse haridusministeerium. Keskkooli õpetajateks võisid olla isikud, kes olid lõpetanud kõrgema õppeasutuse ning omandanud keskkooliõpetaja kutse vastava õppeaine õpetamiseks.

Kui õpetaja soovis töölt lahkuda, siis sai ta seda teha ainult kooliaasta lõpul, s.o. 31.juulil ja teatama pidi sellest hiljemalt 1.juulil.

Kasvatusküsimustega tegeles klassijuhataja, kelle määras õpetajate hulgast pedagoogikanõukogu.

Pedagoogikanõukogu liikmeteks olid:

I) koolijuhataja ja tema abi;

- 2) kõik kooli õpetajad;
- 3) kooliarst;
- 4) hoolekogu esindaja;
- 5) 2 lastevanemate esindajat.

Pedagoogikanõukogu ülesandeks oli:

- 1) kasvatus- ja õppemeetodite arutamine;
 - 2) õppekava arutamine;
 - 3) kasvatus- ja õppetöö jaotamine üksikute õpetajate vahel ja tunnikava vastuvõtmine;
 - 4) õpetajate töökavade arutamine;
 - 5) õppevahendite valimine ja muretsemine;
 - 6) õpilaste vastuvõtmine ja koolist eemaldamine;
 - 7) õpilaste hindamine, nende edasiviimine klassist klassi;
 - 8) pedagoogikanõukogu koosolekuid peeti vähemalt üks kord kuus, seda juhatas koolijuhataja;
 - 9) pedagoogikanõukogu valis oma liikmete hulgast üheks aastaks sekretäri, raamatukogu- ja õppekabinettide hoidjad.
- Riigi koolides valiti igal aastal kooli hoolekogu, mille liikmeteks oli:
- 1) 2 pedagoogikanõukogu esindajat, üks neist koolijuhataja;
 - 2) 5 kooli ülevalpidaja asutuse esindajat;
 - 3) 2 lastevanemate esindajat;
 - 4) kooliarst;
 - 5) 1 esindaja asutusest, kes toetas kooli majanduslikult 1/5 kulude suurusest.
- Kooli hoolekogu pidi hoolitsema kooli eest üldse, eriti tema majandusliku külje eest. Samuti toetama

vaesemaid õpilasi. Kooli ja kodu vahel ühenduse loomiseks kutsus koolijuhataja vähemalt kaks korda aastas kokku lastevanemate koosoleku. Nende hulgast valiti lastevanematekomitee liikmed.

Avalikud keskkoolid olid vabastatud kõikidest riigi- ja kogukonnamaksudest ja naturaalkohustustest. Keskkoolide poolt korraldatud õppekäikudest osavõtjad õpetajad ja õpilased said raudteel ja laevadel sõita tasuta või hinnaalandusega. /23, lisa I - 8 /

Eelnevad seadused hakkasid kehtima 1. augustil 1923.

25. mail 1934 võeti vastu keskkooliseadus, mille ülesandeks oli samuti haritud kodanike kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine gümnaasiumidesse ning teistesse koolidesse astumiseks.

Keskkool oli emakeelne ja maksuline. Keskkooli kursus kestis 5 õppeaastat ja keskkooli pääsemiseks pidi olema lõpetatud algkool. Keskkool võis olla ühis- või lahuskool.

Võrreldes eelmise keskkooliseadusega oli õppetöö vähenenud 38-lt 35-le nädalale kooliaastas. Suurendatud oli õpilaste arvu, klassis võis olla kuni 50 õpilast. Usuõpetus oli õpetajaile ja õpilastele vabatahtlik. Võõrkeeltena õpetatakse inglise, prantsuse, saksa või vene keelt. Keskkooli tunni- ja õppekavad määras haridus- ja sotsiaalminister. 1934 koolireformiga suurendati III klassis loodusteadust I tunni ja esimest võõrkeelt I tunni võrra, vähendati seejuures

usuõpetust I tunni ja ka võimlemist I tunni võrra. IV klassist tuli suurendada esimese võõrkeelee tundide arvu 2 võrra ning vähendada usuõpetust, võimlemist, joonestamist ja joonistamist I tunni võrra. Keskkooli kolmes viimases klassis võis Hariduse- ja sotsiaalmisteeriumi koolivalitsuse loal õpetada tütarlastele käsitöö asemel ka teisi kodukultuuri aineid./lisa I6/

Keskkooli I klassi võeti algkooli IV klassi lõpetanud ilma eksamita. Igas keskkoolis oli juhataja, õpetajad, arst, asjaajaja ja teenijad. Kui klasse oli 9 või enam, siis määrati ametisse ka juhataja abi. Kooli juhataja ülesanneteks oli:

- 1) kooli esindamine;
- 2) kooli puudutavate küsimuste selgitamine ja esitamine õppenõukogule otsustamiseks;
- 3) õppe- ja kasvatustöö jaotamine õppejõudude vahel;
- 4) hoolitseda, et koolitöö toimuks takistamatult ja et kõik õpetajad ja õpilased täidaksid oma kohuseid korralikult;
- 5) kooli seadmete ja õppevahendite muretsemine;
- 6) kooli eelarve ja aruande koostamine;
- 7) kooli asjaajaja ja teenijate ametisse määramine ja ametist vabastamine.

Koolides, kus ei olnud juhataja abi, määrati juhataja enda puudumise ajal õpetajate hulgast asetäitja. Õppenõukogu liikmeteks oli kooli õppejõud, kooliarst ja lastevanemate esindaja. Ühendatud koolidel võis olla ka ühine õppenõukogu. Õppenõukogu ülesandeks oli õppe- ja

kasvatusküsimuste ning nendega ühenduses olevate muude koolielu küsimuste lahendamine. Õppenõukogu koosolek oli otsustusvõimeline, kui temast võttis osa vähemalt 2/3 õppejõududest, nende hulgas koolijuhataja või tema ase-
täitja. Endiselt oli koolis lastevanemate komitee, mis aitas alal hoida ning süvendada ühendust kooli ja kodu vahel ning arutas kasvatusküsimusi.

29.mail 1934 anti Riigivanema poolt dekreedina välja gümnaasiumide seadus. Gümnaasium moodustas ühtluskooli kolmanda järgu. Tema ülesandeks oli haritud kodanike kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine ülikooli ning teistesse kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks. Gümnaasium oli samuti tasuline ning kestis 3 õppeaastat. Gümnaasium võis olla ühis- või lahuskool ning humanitaar- või reaalõppeharuga. Gümnaasiumiga võis ühendada keskkooli. Sellise kooli direktoriks pidi olema kõrgema haridusega keskkooliõpetaja kutsega inimene.

Gümnaasiumid asutati ja peeti ülal riigi omavalitsuste, eraorganisatsioonide või isikute poolt. Need gümnaasiumid, mis peeti üleval riigi ja omavalitsuse poolt, olid avalikud gümnaasiumid. Õppemaksu suuruse alammäära kinnitas Vabariigi Valitsus Haridus- ja sotsiaalministri ettepanekul. /lisa 18 /

Ka gümnaasiumis kestis õppetöö nagu keskkoolis 35 nädalat 1.augustist kuni 31.juulini. /lisa 23 /
Õpilasi võis klassis olla 40, seega 10 õpilast vähem kui keskkoolis.

Gümnaasiumis olid järgmised õppeained: emakeel, usuõpetus, matemaatika, loodusteadus, füüsika, kosmograafia, ajalugu, kodaniku- ja majandusteadus, võõrkeeled, võimlemine, riigikaitseoline õpetus, laulmine. Usuõpetus oli nii õpetajatele kui õpilastele vabatahtlik. Lisaks võis õpetada eriaineid vastavalt õppeharule, kusjuures humanitaargümnaasiumis oli ühe vanakeele õppimine kohustuslik. Võõrkeeled võis olla inglise, prantsuse, saksa või vene keel. Võõrkeele õpetamise järjekorra kinnitas Riigivanem. Gümnaasiumi tunni- ja õppekavad määras Haridus- ja sotsiaalminister.

Gümnaasiumi I klassi võeti keskkooli lõpetanud õpilased eksamitega.

Igal gümnaasiumil olid direktor, õpetajad, arst, asjaajaja ja teenijad. Kui gümnaasiumis oli klasse rohkem kui 8, siis oli ametis ka juhataja abi - inspektor, kes oli kooli sisemises ning kasvatuslikus tegevuses abiks direktorile ja täitis viimase puudumise korral tema kohuseid. Gümnaasiumi ülalpidaja oli kohustatud palkama kooliarsti, kelle ülesandeks oli õpilaste tervise eest hoolitsemine, valve kooliruumides tervishoidliku seisukorra järgi. Kooliarst võis olla ka mitme kooli peale.

Gümnaasiumi õppenõukogu liikmeteks olid kooli õpetajad, kooliarst ja lastevanemate esindaja, kelle ülesandeks oli õppe- ja kasvatusküsimuste lahendamine. Õppenõukogu koosolek kutsuti kokku vastavalt vajadusele. Ka gümnaasiumis toimusid lastevanemate koosolekud

vähemalt 2 korda aastas. Vanemate koosoleku ülesandeks oli õpilaste abistamine, õppe- ja kasvatusküsimuste arutamine. Samuti oli neil õigus esitada oma soovet õppenõukogule. Komitee valis endale esimehe, kassahoidja ja sekretäri. Vanemate komitee tähtsaks ülesandeks oli süvendada ühendust kooli ja kodu vahel. Vanemate esindus ei tegelenud mitte ainult koolitöö, vaid ka klassivälise tegevusega, nagu organiseeris õpilastele meelelahutusi ja õppekäike. /24, lisa 9 - 15 /

19.mail 1937 anti Riigivanema poolt dekreedina välja keskkoolide seaduse muutmise seadus, mille kohaselt keskkool võis olla kahte tüüpi - progümnaasium ja reaalkool. / lisa 19 - 24 /

Progümnaasiumi kursus kestis 5 aastat pärast algkooli IV klassi lõpetamist. Reaalkooli kursus kestis 3 aastat alates algkooli VI klassi lõpetamisest. Mõlema keskkoolitüübi lõpetajail olid ühesugused õigused. Keskkoolis õpetati kahte võõrkeelt, reaalkoolis oli kohustuslik 1 võõrkeel.

Keskkoolis ja gümnaasiumis kestis õppetund 45 minutit. Õpilaste kasvatuslikuks juhtimiseks ja ringide töö korraldamiseks oli igal nädalal 1 klassijuhataja-tund. Gümnaasium võis töötada kolme erineva tunnikava järgi, millest üks oli humanitaar- ja kaks reaalharu jaoks. Üks reaalharu tunnikava rõhutas matemaatikat ja loodusteadust, teine võõrkeeli ja loodusteadust. Ühes ja samas gümnaasiumis võisid töötada mõlemad harud, siis

jagunesid õpilased kahte rühma neil tundidel. /lisa
25 - 27 /

Ühis- ja tütarlaste gümnaasiumis õpetati riigi-
kaitse asemel kodundust, käsitööd, laste- ja tervishoi-
du. Et usuõpetuse tunnid oleksid, pidi olema vähemalt
10 soovijat.

Eesti Vabariigis töötasid 1922 järgmised keskkooli
tüübid:

- 1) õpetajate seminarid;
- 2) gümnaasiumid;
- 3) reaalgümnaasiumid;
- 4) reaalkoolid;
- 5) kommertskoolid;
- 6) keskkooli kursused.

Koolide ülevalpidajate suhtes jagunesid keskkoolid:

- 1) riigi; 2) avalikud; 3) erakeskkoolid.

Õppekeelega järgi toimus jagunemine:

- 1) eesti; 2) vene; 3) saksa; 4) läti keskkoolid.

Õpilaste järgi olid:

- 1) poeglaste; 2) tütarlaste; 3) ühiskoolid.

I. jaanuaril 1922 oli Eestis keskkooli:

Tallinnas	18	Valgas	5	Kuressaares	2
Tartus	9	Võrus	2	Paides	3
Narvas	2	Rakveres	4	Haapsalus	3
Pärnus	5	Viljandis	4	Petseris	1

Kokku 58

Järvamaal	2	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Petserimaal	1	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Tartumaal	1	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Valgamaal	1	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Viljandimaal	1	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Virumaal	2	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Võrumaal	1	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida
Kokku:	9	1924/25 õppeaastal, kui hakati likvideerida

Keskkoolide üldarv oli enam - vähem sama kuni 1924/25 õppeaastani, muutus ainult avalikkude ja erakoolide arvu vahekord. 1923/24 õppeaastal oli avalikke keskkooli 49, järgnevas aastaks oli nende arv kasvanud 10 võrra. Erakooli oli 1924/25 õppeaastaks eelneva 37 asemel 27. 10 erakooli kanti avalike keskkoolide hulka.

1926/27 õppeaastal kaotati ära 1 keskkool, seega jäi 85 keskkooli. 1927/28 oli keskkoolide arv sama, kuid jälle oli suurenenud avalike keskkoolide arv ja vähemaks jäänud erakooli. Enamus kooli asus linnades, maal oli ainult 8 keskkooli. 1929/30 oli alles jäänud 83 keskkooli, neist ühiskooli 58 ja lahuskooli 25. Maal olid ainult ühiskoolid ja neid oli Eestis 7. Järgmisel õppeaastal vähenes keskkoolide arv veelgi. Linnas oli võimalik keskharidust omandada 72 ja maal 5 koolis. Vähenes ühiskoolide arv 58 - lt 45 - le. Lahuskoolide arv kasvas.

1932/33 oli keskkoolide arv veelgi vähenenud, linnas 65 ja maal 4 keskkooli. Vähenema oli hakanud

erakoolide arv, 67 - st keskkoolist oli erakooli 24. Muutus toimus 1934/35 õppeaastal, kui hakati likvideerima 1922 aasta seaduse alusel töötavat keskkooli. Sel õppeaastal töötas vana keskkool juba ilma I klassita, järgmisel õppeaastal puudus keskkoolis I ja II klass. Suletava keskkooli asemel oli loodud 1934 uus keskkool ja gümnaasium. Vana keskkooli kursus kestis 5 - 6 õppeaastat ja keskkooli I klassi võeti vastu algkooli kursuse lõpetanud. Uue 1934 aastal avatud keskkooli kursus kestis ka 5 õppeaastat, kuid alates algkooli IV klassi lõpetamisest. Vana keskkooli ülemastme ülesanded läksid aga uutele gümnaasiumidele. Gümnaasiumi kursus kestis 3 aastat ja gümnaasiumi I klassi võeti vastu vaid uue keskkooli lõpetanud valiku põhjal.

Uus keskkool alustas oma tööd 1934/35 õppeaastal esialgu kahe klassiga: I-se (5 õppeaastat) ja III-ga (7 õppeaastat). I klass oli algkooli IV klassi lõpetanutele ja III klass algkooli kursuse (VI kl.) lõpetanuile. 1935/36 töötas 54 uut keskkooli juba nelja klassiga (I, II, III, IV), neist linnas 50 ja maal 4. Avalikke ja õigustega erakooli oli linnas 35, maal 3, õigusteta erakooli linnas 15, maal 1. Linnakoolide hulgas oli ühiskooli 29, lahuskooli 21, maal olid ainult ühiskoolid.

1934/35 töötas ka 64 endist keskkooli. Linnas oli 60 keskkooli (avalikke keskkooli 34, õigustega erakooli 6, õigusteta erakooli 2). Linnakoolide hulgas oli ühis-

koole 38, lahuskoole 22. 1935/36 töötas 60 uut kesk-
kooli, neist linnas 53. Avalikke ja õigustega erakoole
oli 18 (linnas 17, maal 1). Linnas oli ühiskoole 31 ja
lahuskoole 22.

Järgnevate aastatega hakkas kasvama uute keskkoo-
lide arv ja vähemaks jäi endisi keskkoole. 1936/37
töötasid uuel keskkoolil juba kõik 5 klassi. Loodud
oli kaks keskkoolitüüpi:

I. Uus keskkool - 5-9 õ.-a.:

- a) progümnaasium 5 õ.-a.;
- b) reaalkool 3 õ.-a.

2. Gümnaasium 10 - 12 õ.-a.

1937/38 töötas 50 progümnaasiumi (linnas 47) ja 37
reaalkooli (linnas 35). Avalikke ja õigustega erakoole
oli progümnaasiumide hulgas 41, reaalkoolide seas 27.
Ülejäänud 9 progümnaasiumi ja 10 reaalkooli olid õigus-
teta erakoolid. Progümnaasiumid ja reaalkoolid olid ena-
muses ühiskoolid. Endiseid gümnaasiumeid oli veel 58,
uusi 45. Järgneval õppeaastal loodi juurde 3 reaalk-
kooli. Avalikke ja õigustega erakoole oli progümnaasiu-
mide seas 41, reaalkoolide hulgas 28. Ülejäänud 8 pro-
gümnaasiumi ja 12 reaalkooli olid õigusteta erakoolid.
Lahuskoole oli vaid 31. 1937/38 õppeaastast alates olid
klasside kaupa järk - järgulisele sulgemisele määratud
10 avalikku progümnaasiumi. Nende asemele oli avatud,
samuti klasside kaupa, uued reaalkoolid. Samal aastal
likvideerus endise keskkooli viimane klass ja kuna
uus gümnaasium töötas 1938/39 ainult I ja II klassiga,
ilma lõpuklassita, siis sel aastal puudusid gümnaasiumi

lõpetajad. Gümnaasiume oli 48, neist linnas 46, maal 2. Avalikke ja õigustega erakooli oli gümnaasiumide hulgas 33, õigusteta erakooli 15, ühiskooli 29 ja lahuskooli 19.

Eelnevalt oli märgitud keskkoolide arv Eesti Vabariigis, kuid klasse oli koolides erinev arv, linnas rohkem, maal vähem. Võrreldes 1919/20 õppeaastaga oli 1920/21 peaaegu igas linnas ja maakonnas hulk klasse juurde avatud: Tartus 10, Haapsalus 10, Võrus 2 ja Viljandis 20. Kokku 42 klassi. Klasside arvu kasv jätkus, kuid väiksemas tempos. 1926 oli klasside arv kasvanud 1,9%. Eesti Statistikast 1926 lähtub, et kasvanud on just kolme viimase klassi arv, kahe esimese arv on aga tunduvalt vähenenud.

Ka õpilaste arv kasvas 18 488 pealt 18 721 peale, seega 233 võrra. Kuid alates 1926/27 hakkas klasside arv kahanema, samuti jäi vähemaks õpilasi - 17 129. 1931 aastaks oli keskkoolide klasside arv viimase viie aasta jooksul vähenenud 17,2%, õpilaste arv 12,9%. 1934 aastaks oli õpilaste arv langenud veelgi 7,4%.

Kui 1920 - ndatel aastatel oli poeglapsi keskkoolis pidevalt vähem, siis 1933/34 hakkas poiste osatähtsus kasvama, kuigi neid oli ikka vähem. Sel õppeaastal vähenes klasside arv 89 võrra, peamiselt 1 klasside arvel nende likvideerimise tõttu.

Esimest korda oli 1934/35 poeglapsi uues keskkoolis rohkem kui tütarlapsi, kuid seda ainult 1 aasta.

Kui linnades oli ühes klassis keskmiselt 28 õpilast, siis maal ainult 18. Seoses 1934 koolireformiga vähenenud keskkoolide arv vähendas ka klasside arvu.

Reallkoolide juurdeloomine progümnaasiumide arvel eeldas umbes 45 - 50 progümnaasiumi klassi (II - V) sulgemist ja 30 reaalkooli klassi (II - III) juurdetulekut. Progümnaasiumis oli rohkem tütarlapsi, reaalkoolis poeglapsi. 1937 oli jällegi õpilaste arv vähenenud 13,3%. Kuid poeglapsi oli rohkem kui tütarlapsi. 1938/39 oli keskkoolides kokku 347 klassi. Reaalkoolis oli 4134 õpilast ja progümnaasiumis 9165. Enamasti asusid keskkoolid linnas, ainult 4,8% ehk 637 õpilast õppis maal. Uutes gümnaasiumides oli 97 klassi 2709 õpilasega ja esmakordselt oli poeglapsi gümnaasiumis tunduvalt rohkem.

Raskemateks õppeaineteks olid keskkoolis võõrkeeled, matemaatika, emakeel. Esimeseks võõrkeeleks oli pea-aegu kõikjal inglise keel. Keskkoolide õpilaste rahvuslik koosseis oli 1926 aastaks muutunud. eestlaste kasuks - nende % üldarvust kasvas järjest nii poistel kui tüdrukutel. Kahanes eriti juutide, lätlaste ja sakslaste arv. Eestlaste arv võõrkeelseis koolides oli väga suur, venekeelseis koolides tüdrukute arv väga suur, saksakeelseis poiste arv.

1927 oli eesti rahvusest õpilaste suhtarv veidi tõusnud. Üldiselt näitasid üksikud rahvusrühmad, võrreldes eelmise õppeaastaga püsivat ja pea muutumata

vahekordi. Eestlastest õpilasi õppis 1925/26 sega- ja võõrkeelseis koolides 227 ehk 1,5%. Samuti õppis muulasi eestikeelsetes koolides - 112 õpilast. Eesti rahvusest õpilasi oli 1927/28 82,6%, sakslasi 7,7%, vene lasi 6,3% ja muust rahvusest 3,4%. Eesti vene koolides oli eestlaste arv tõusnud 32,4% pealt 51% peale. Vene ja saksa koolides vähenes eestlaste arv järjekindlalt. Eestlaste rahvuslik osatähtsus keskkooli õpilaskonnas oli 1929/30 tõusnud 0,7% võrra. Välismaalasi oli 2,9%. 98,9% eestlastest käis eesti õppekeelega koolides. Vene ja saksa õppekeelega koolides vähenes eestlaste arv järjekindlalt iga aastaga. Ainult 1929/30 oli eestlasi neis koolides veidi rohkem. 1932 oli eestlaste arv eesti õppekeelega koolides tõusnud 98,7%. Vene ja saksa õppekeelega koolides vähenes eestlaste arv iga 100 õpilase kohta 0,7 eestlast saksa koolis ja 1,8 eestlast vene koolis. Kuid 1934/35 jällegi kasvas eestlaste arv muukeelsetes koolides. Saksa koolis oli iga 100 õpilase kohta 1,8 eestlast ja vene koolis 4,1 eestlast. Eestlaste arvu suhteline tõus vene ja saksa õppekeelega koolides vaadeldaval õppeaastal oli tingitud sellest, et 1934/35 keskel jõustus "Rahvusse kuuluvuse aluste määramise seadus", mille kohaselt vanemate kahte rahvusse kuuluvusel loeti lapsed kuuluvaks eesti rahvusse, kui isa oli eesti rahvusest. Eelmisel õppeaastal kuulus segarahvusest abieluliste laps kas isa või ema rahvusse vanemate omavahelisel kokkuleppel.

Keskkooli normaalvanuserühm 15 - 20 aastat moodustas 1924/25 78,3% õpilaste üldarvust ning 1927/28 76,4%. Üle 20 aastaseid õpilasi oli samuti 3 aasta jooksul vähenenud. Uue keskkooli õpilaskond 1937 kuulus peamiselt 12 - 17 aastaste vanuserühma. Endiste keskkoolide õpilased olid siiski 15 - 20 aastased.

Keskmiselt puudus 1920/21 I õpilane koolist 40 tundi. Eelnevate õppeaastatega võrreldes oli 1924/25 suurenenud õppedistsipliini rikkumised: õppetegevuse algul mitteilmumine ja kevadel varem ärajäämine. See oli tingitud sügis- ja kevadtöödest, sest kodus oli tööjõudu vaja, ei olnud võimalik lapsi kooli saata. Puudumistundide arv, mis oli tingitud haigustest, hakkas kahanema. Õppetegevuse algul mitteilmunud õpilaste % on 1925/26 vähenenud, enne õppetegevuse lõppu ärajäänud õpilaste suhtarv on aga kasvanud. Suurenenud on ka puudumistundide arv I õpilase kohta 52 pealt 56 peale. Järgmisel õppeaastal puudumistundide arv I õpilase kohta kasvas veelgi 2 tunni võrra. Õppetegevuse algul mitteilmunud õpilaste % oli vähenenud 0,3% võrra, enne õppetegevuse lõppu ärajäänud õpilaste suhtarv püsis endiselt 5,2%

Muutus puudumistundide suhtes toimus 1927/28. Endise 58 tunni asemel puudus I õpilane 54 tundi. Äkiline pööre toimus 1928/29, kui I õpilase puudumistunnid kasvasid 13 võrra. Selle põhjuseks peeti haruldaselt külma talve ja laste suuremat haigestumist see-

tõttu. Järgmisel õppeaastal olukord normaliseerus, puudumistundide arv langes 6 tunni võrra. Paranenud on ka õppetegevuse algul kooli ilmumine ja koolist lahkumine õppeaasta lõpul.

Õppetöö korralikkus oli 1931/32 halvenenud võrreldes eelmise õppeaastaga: puudumistunde oli 62,3 iga õpilase kohta. Kui 1932/33 puuduti vähem - 52,5 tundi, siis 1933/34 jällegi 61,3 tundi. Eelpool nimetatud õppeaastatel oli sügisene hiline mine ja kevadine koolist varem lahkumine seoses kodutöödega peaaegu muutusteta. Tunduvalt aga suurenes puudumistundide arv ja seda just haiguste arvel.

Järgnevatel õppeaastatel muutus osavõtt õppetööst korralikumaks. Rohkem puuduti progümnaasiumis 51,1 tundi, reaalkoolis 45,6 tundi. 1936/37 oli endisesse gümnaasiumisse sügisene hiline mine ja kevadine koolist varem ärajäämine väiksem kui uues gümnaasiumis. Puudutud oli vastavalt 79/63. Kuid järgmistel õppeaastatel kasvas uues gümnaasiumis puudumistundide arv 79-le I õpilase kohta.

Õpilaste üleviimine järgmisse klassi oli 1923/24 ja 1924/25 vahetusel nõrgem kui eelnevatel õppeaastatel, sama klassi jäänute % ka suurenes. Teistest koolidest sisseastunuid oli tunduvalt rohkem, eriti just 6.klassilise algkooli lõpetanute arvel. 10% keskkooli õpilastest oli päritoluga mitte kooli asukoha linnast või maalt, vaid mujalt.

1926/27 oli kursusekordajate arv püsiv, kuid järsult langes algkooli lõpetajate astumine keskkooli. Õpilaste edasijõudmine keskkoolides muutus iga aastaga intensiivsemaks ja korralikumaks. Järgmisel õppeaastal kasvas õpilaste üleviimine järgmisse klassi 1% võrra. 6.klassilise algkooli lõpetanute seas suurenes tung keskhariduse järele.

Kui 1928/29 õpilaste edasijõudmine väheke paranes, siis olukord halvenes 1929/30. Õpilaste edasijõudmine langes 3,1% võrra ja klassikursuse kordajaid oli koguni 11%. 19,7% õpilastest oli määratud järelkatsetele. 1930/31 lõpetasid klassikursuse 69,5%. Istumajääjaid oli 9,4% ja sama võrra oli tõusnud ka õpilaste arv, kellele olid määratud järelkatsed. 1931 kevadel lõpetas keskkooli 86,6% õpilastest. 4,1% jäi istuma, 9,3% - le olid määratud järelkatsed sügisel. Keskkooli mittelõpetamise põhjusena oli nõrk edasijõudmine keskkoolides esikohal, haigused ja muud põhjused etendasid väga väikest osa. Raskeimaks õppeaineks osutus keskkooli õpilasele võõrkeel, edasi matemaatika ja siis emakeel. 1931/32 lõpetas keskkooli 1918 isikut, klassikursuse lõpetas ainult 70% ja järelkatsed sügiseks 20%-le.

Järgmisel kevadel langes klassikursuse lõpetanute arv nimetamisväärselt V klassis - 3,1%. Tüdrukud ületasid edasijõudmises poisse kõikides klassides. Keskkooli lõpetas 1853 õpilast, järelkatsed klassikursuse omandamiseks said nagu eelmisel aastalgi 20%. 1933/34 lõpetas klassi 61,9%. Nii madalat kevadist klassikursuse

lõpetanute keskmist iseseisvuse ajal pole olnud. Istujaid oli 10,9%. Edasijõudmise pidurdamise peamiseks põhjuseks oli eksamite sisseseadmine keskkoolis. Kuni selle ajani kevadeti eksameid ei olnud, õpilane viidi üle klassist klassi või tunnistati koolikursuse lõpetanuks tema üldise õppetöö edu ja vaimse arenemise põhjal. Alates 1933/34 korraldati aga koolitöö kõigis klassides, välja arvatud I klassis, eksamid. Ka järelkatsetega püstitati sel aastal rekordarv - 27,2% Istumajääjate arv kasvas järgmisel õppeaastal veelgi - 13,7%. I klassis oli kevadel klassikursuse lõpetanute arv tunduvalt suurem kui III.

1934/35 lõpetas keskkooli 1432 isikut. Keskkooli I klassi õpilaskonna moodustasid peamiselt äsja algkooli 4.klassi lõpetanud lapsed. Klassikursuse lõpetanute ja istumajääjate % kevadel oli püsiv. Jätkuvalt olid tüdrukuid igas klassis tunduvalt rohkem edukad kui poisid. Endises keskkoolis lõpetas 81,4% lõpuklassi õpilastest. Järelkatsed said 254 õpilast.

1936/37 oli õppetöö edukus tõusnud kõigis klassides. Klassikursuse lõpetasid 68,3%, järelkatsed said sügiseks 24,1% ja teiseks aastaks jäeti samasse klassi 7,6%. Edaspidi paranes edasijõudmine veelgi vähehaaval. Edukamad tulemused olid progümnaasiumis - lõpetas 72,5%, reaalkoolis 67,8%. Tüdrukud ületasid õppetöö tulemustes jätkuvalt noormehi nii progümnaasiumis kui ka reaalkoolis. Üldiselt läks õppetöö edukas tagasi mõlemis koolis. 1938/39 lõpetas 2300 isikut.

Uues gümnaasiumis olid protsendid enam - vähem samad. Klassikursuse lõpetas kevadel 76,8%, järeleksamid said sügiseks 20,5%, istuma jäi 2,7%. Progümnaasiumid ja reaalkoolid asetsesid tegelikult peaaegu kõik gümnaasiumide juures, kellega olid neil ühised juhatajad ja ka ühine, lahutamatu majandus.

Keskoolide tulud koosnesid peamiselt riigilt saadud summadest. Keskoolide ülalpidamiseks kulutati 1925/26 287,7 milj.mk.. Veidi vähenesid kulud palkadeks õpetajaile, õppevahendite muretsemiseks ja raamatukogude täiendamiseks, suurenesid palgad teenijaile, majanduskulud, õpilaste toetus. Ühe õpilase peale langev igaaastane kulusumma suurenes järjekindlalt:

1922/23	0%
1923/24	33,5%
1924/25	46,2%
1925/26	57,9%

Keskoolide tuludest moodustasid 1926/27 riigilt saadud summad 54,9%, õppemaks 28,5%, mujalt saadud summad 16,6%. 85 keskkooli ülalpidamiseks oli kulutatud 303,2 milj. marka ehk 15,5 miljonit rohkem kui eelmisel õppeaastal. Kulud suurenesid kuna õpetajate palgad suurenesid.

Omavalitsuste, seltside ja eraisikute juurdemaks oli langenud 10,2%. Tulud sai keskkool jätkuvalt põhiliselt riigilt 59,3% ja õppemaksust 28,1%. Omavalitsuse kulutus 1 keskkooli õpilase peale omavalitsuse poolt

Ülalpeetavais koolides vähenes. 1928/29 oli kulutus viie aasta jooksul I õpilase peale suurenenud 57%. Järgmisel õppeaastal tulud ja kulud koolidele vähenesid keskmiselt 1%.

1930/31 kulutati keskkoolide ülalpidamiseks 302 152 krooni vähem kui eelmisel. Linnas kulutati keskmiselt I õpilase peale 5,3 ja maal 24,5 krooni vähem. Odavaimaks osutus Tapa Keskkool (114,5 kr.), kallimaks Haapsalu (279,7 kr.). Maal oli odavam Otepää haridus - seltsi humanitaargümnaasium (126,1 kr.) ja kallimaks Väike-Maarja reaalgümnaasium. 1931/32 riigi toetus keskkoolidele vähenes. Ka õpetaja palga maksis 80% suuruses, ülejäänu maksis kooli ülalpidaja. Seetõttu tõusis ka õppemaks. Kulutati 499 774 krooni ehk 18,6% vähem kui eelmisel õppeaastal. I õpilase peale kulutati 150,1 krooni.

Järgnevate aastatega toetussummad koolidele jätkuvalt vähenesid, tõusis õppemaksu osatähtsus. I õpilase kohta kulutati 131,4 kr. 1934/35 olid kulutused suuremad kui ettenähtud ja see oli tingitud uute klasside juurdeavamisest. Vastavalt statistilistele andmetele linnakoolides näitasid kulud 1937/38 10,3% tõusu, maakoolides 23,5% langust. Näiline kulude vähenemine maal oli tingitud kolme endise alevi, mis muudeti linnadeks, koolide ületoomisest maalt linnade juurde kulusummaga 48 292 kr. Kulude suurenemise peapõhjuseks oli üldine õppejõudude palkade tõstmine.

Keskkoolide õpetajate koosseis püsis kvaliteedilt muutumata, õppeaasta jooksul lahkunute arv aga kasvas tunduvalt 1924/25. Kutsega õpetajate arv hakkas suurenema, õpetajaid ei olnud rohkem, aga kvaliteet paranes õppeaasta keskel lahkuvate õpetajate arv vähenes võrreldes eelmise õppeaastaga 10,8% - lt 7,7%-le. 1928/29 algul oli õpetajaid Eesti koolides 1493, neist oli mehi väga suur arv - 65%. Kutsega õpetajaid oli 60,9%. 1930/31 oli kutseta õpetajaid vähemaks jäänud 38,9%. Õpetajate nimekirjas oli 1332 inimest, tegelik arv oli aga väiksem, sest paljud töötasid kehva majandusliku olukorra tõttu mitmes koolis. Ainult ühes koolis töötas 1136 õpetajat ehk 39,6%. Järgmisel õppeaastal vähenes kutseta õpetajate arv veel 2% võrra.

1933/34 oli kvaliteedilt õpetajaskond tunduvalt paranenud, kutseta õpetajaid oli 21,6%. Uutes keskkoolides oli nimekirjade järgi õpetajaid 798, neist mehi enamuses 463, naisi 335. Kutseta õpetajaid vaid 8,1% ja neid vähenes pidevalt järgnevate aastatega.

1936/37 oli uutes keskkoolides õpetajaid 1073, mehi 595. Uue keskkooli õppepersonal töötas enamikus ka endises keskkoolis. Kutseta õpetajaid oli veidike rohkem kui eelmisel - 8,6%. Õppepersonal, kes töötas ainult ühes koolis, oli 7,9%, reaalkoolis koguni 4,2%. Kutseta õpetajaid oli progümnaasiumis 8,5% ja reaalkoolis 10,5%. / 4 - 16 /

II. RAHVUSKESKKOO LI RAJAMINE

2.1. RAHVUSKOO LI KUJUNEMINE

Rahvuskool on niisugune kool, kus lapsi õpetatakse nende emakeeles ja õppetöö sisus rõhutatakse eriti oma rahva kultuuriväärtusi. Rahvuslikuks võib pida ka Eesti rahvakooli kuni XIX sajandi lõpukümnete venestusreformideni. Sellest ajast kuni 1917 olid kõik Eesti koolid algkoolist ülikoolini venestamise teenistuses. Erandi moodustasid paarkümmend Eesti haridusseltside asutatud ja ülalpeetavat eesti õppekeelega erakooli Tartus, Pärnus, Viljandis ja Otepääl. Ka Tallinnas ja Peterburis oli eestikeelse keskkooli asutamine korduvalt päevakorral, kuid takerdus tsaarivalitsuse enesekeskse mõttelaadi taha.

Eesti õppekeelega keskkoolide olemasolu soodustas emakeelse õppekirjanduse soetamist, Eesti õpetajaskonna koondamist ja rahvusliku pedagoogilise mõtte kujunemist. 1916 hakati välja andma esimest eestikeelset pedagoogilist kuukirja.

Eesti õpetajaskond oli seisukohal, et ainult emakeelsena suudab kool oma ülesandeid täiel määral täita. Ka Eesti poliitilises liikumises oli emakeelse kooli nõue üks kesksemaid ja emotsionaalselt rõhutatumaid. Eesti Rahvameelse Eduerakonna programmis oli alates 1912 nõue, et Eesti lastele antaks võimalus õppida emakeelses algkoolis ja lubataks avada emakeelseid erakeskkoo le. Analoogiline nõue võeti 1917 aastal ka

teiste erakondade programmidesse.

Niipea kui tsaarivalitsus 1917 märtsis kukutati, asusid õpetajad oma organisatsioone looma ja haridusalaseid nõudmisi esitama. 29. ja 30.märtsil peetud koosolekul otsustasid Tallinna ja selle ümbruskonna koolide õpetajad kelleltki luba küsimata 1917 sügisel eestikeelsele õpetamisele üle minna. Kus see tehnilistel põhjustel võimalik polnud, seal võis ajutiselt kasutada vene keelt.

Peaaegu üheaegselt tekkis mitmes keskses kavatsus kutsuda kokku eesti õpetajate üldkongress, mis toimus Tartus 7 - 9.aprillini 1917. Kongressi keskseks arutlusaineks oli eesti rahvuskooli rajamine. Arutati ka, milline peaks olema Eesti koolisüsteem. Tallinna Õpetajate Seltsi juhtkond pooldas 6.klassilist algkooli. Tartu koolitegelased eelistasid 4.klassilist algkooli, millele järgneb 4.klassiline kõrgem algkool ja seejärel 3.klassiline gümnaasium. Lõplikku otsust kongress selles küsimuses vastu ei võtnud. Kongressil arutati veel muidki rahvuskooli tulekuga seotud küsimusi, nagu õpetajate ettevalmistus, õppekirjanduse soetamine, õppeplaan, programmid.

14.mail toimus Rakveres õpetajate koosolek, kus asutati Eesti Kooliõpetajate Keskliit, mis hiljem nimetati ümber Eesti Õpetajate Liiduks. Võeti vastu põhikiri ning valiti juhatus. Esimeheks sai P.Pöld ja asukohaks määrati Tartu.

1917 suvel toimus palju õpetajate kokkutulekuid,

kus arutati eesti rahvuskooli tulevikku, korraldust ja õppetöö sisu. Eriti hoogsalt tehti seda Tallinna Õpetajate Seltsis, mille tulemusena fikseeriti järgmised uue kooli korraldamise põhijooned:

1. Koolitöö aluseks on 6.aastase kursusega rahvakool, mis on kõigile sunduslik ja tasuta.
2. Kes rahvakoolist ei lähe edasi mõnda teise kooli, õpib veel ühe aasta täienduskoolis.
3. Keskkooli madalamate klasside asemele tuli 6.klassiline rahvakool.
4. Keskkoolis on 5 klassi, kuhu võetakse õpilasi, kes on lõpetanud 6.klassilise algkooli ja peavad sooritama lisaeksami võõrkeeles.

Ka Õpetajate Keskliidu juhatus arutas rahvuskooli küsimusi ja võttis oma seisukoha:

- 1) Eestil olgu emakeelne kool;
- 2) kool olgu demokraatlik ja ühtluskool;
- 3) kesk- ja kõrgkool olgu kättesaadav ka vaestele, kuid andekatele õpilastele;
- 4) kool põhinegu kõige parematel kasvatusteaduslikel alustel;
- 5) kooli õpetajaskond olgu hariduslikult hästi ettevalmistatud, majanduslikult ning õiguslikult kindlustatud ja vaba poliitilistest surveavaldustest. See tähendab, et õpetaja peab olema intelligentne ja igati õpilastele eeskujuks.

Kooli struktuuri kohta keskliit seisukohta ei võtnud. Õppeplaanide ja programmide koostamise jättis kesk-

liit üksikute õpetajate organisatsioonide hooleks. Kõige tõsisemalt tegelesid nendega Tartu, Otepää ja Tallinna õpetajate seltsid. Tartu pedagoogid kavandasid keskkooli 3.klassilisena. Ka ülikool oli kavandatud 3-aastase õppeajaga, millele järgneks 2.aastane kutseõpe.

Õppeplaanide koostamisel tekitas kõige enam lahk-arvamusi usuõpetus. Eriti ägedalt vaieldi selle üle teisel õpetajate kongressil, kas usuõpetus peab olema konfessionaalne või interkonfessionaalne. Lõplik otsus oli niisugune, et usuõpetus olgu interkonfessionaalne. Usuõpetust ei tohi hinnata ja selles õppeaines ka eksameid sooritada.

Esimesel õpetajate kongressil arutati kõige enam kooli juhtimist. Ühineti P.Põllu ettepanekuga luua riigivõimust sõltumatu maakoolivalitsus, millele alluksid kõik koolid. Kooli majanduslikud küsimused lahendagu omavalitsused, pedagoogiliste küsimuste lahendamiseks loodagu maakondlikud kooli hoolekogud. Tegelikult neid plaane ja ettepanekuid rakendada ei saadud, olid aga läh-tematerjaliks Ajutisele Maavalitsusele ja hiljem haridusministeeriumile seadusandlike dokumentide väljatöötamisel. Kui Maavalitsus rahvuskooli ideed realiseerima asus, siis selgus, et kuraator, kes esimesel õpetajate kongressil teatas, et tema ei ole eestikeelsele õpetamisele ülemineku vastu, oma võimupiiridest üle astus. Kuraator juhendus siiski tsaariaegsetest haridusseadustest. Hariduselu juhtis edasi bürokraatlik ametnikkond. Nende käsutusse jäi ka riigilt hariduse tarbeks saadav raha.

Õppeplaanid, programmid ja õpikud jäid endisteks. Muutmata jäi ka koolisüsteem. Eestimaa Maavalitsuse haridusosakond pidas oma esmaülesandeks kohaliku haridusala haldusaparaadi kujundamist ja koolide allutamist oma juhtimisele.

14.aug. 1917 võttis Maanõukogu vastu Eestimaa Koolivalitsuse Ajutise Korralduse. Selle kohaselt pidi hariduselu juhtima Maavalitsuse haridusosakonnad ja vallakoolivalitsused. Iga astme täitevorgani juurde kuulusid sama astme haridusnõukogu ja hariduskogu. Iga kooli juurde oli ette nähtud moodustada hoolekogu, kuhu kuulusid kooli juhataja, 2 lastevanemate ja 2 valla- või linnavolikogu esindajat. Selle keeruka süsteemi käivitamine osutus raskeks, sest tsaariaegne administratsioon hoidis võimu enda käes. 10.okt. lubas siiski kuraator kõik valla- ja kihelkonnakoolid ning linnaalgkoolid omavalitsusele üle anda, ministeeriumikooles, kroonualgkooles ja keskkooles aga mitte, kuna neid finantseeritavat kuraatori kaudu.

Ka eesti keelele üleminek polnud kuigi kerge. Kui õpetajad, tuginedes õpetajate organisatsioonide otsustele, asusid 10.aprillil koolides eesti keeles õpetama, keelasid inspektorid selle, seletades, et puudub seaduslik alus, kuraatori suulisest lubadusest olivat vähe. Eriti võimatu olevat keskkoolis eesti keeles õpetada, kuna puudub vajalik hulk eesti keelt oskavaid õpetajaid. Õppekeele küsimus lahenes järgmisest õppeaastast Eesti koolides justkui iseenesest. Pärast seda

kui Riia langes Saksa vägede kätte 3.sept., evakueerus suurem osa vene keskkoolide koos õpilastega Sise-Venemaale. Järelejäänud eesti õpilastele tuli enesestmõistetavalt organiseerida uued koolid, loomulikult eesti õppekeelele. Paraku ei kestnud selline olukord kaua. Saksa okupatsiooniväed tegid sellele järsu lõpu, nõudes enamikus keskkoolides õpetamist saksa keeles. Eesti okupeerimisega Saksa vägede poolt veebruaris 1918 katkes rahvuskooli realiseerimine. Algas eestlaste intensiivne saksastamine. Eesti Ajutine Valitsus suruti "põranda alla" kuni II.novembrini. Eesti rahvuskooli korraldamisel otsustati aluseks võtta Maanõukogus kinnitatud Eestimaa Koolivalitsuse Ajutine Korraldus. Siis ei olnud enam kõikide koolide allutamisel Eesti Valitsuse juhtimisele ja emakeelse õpetuse kehtestamisel ei juriidilisi ega majanduslikke takistusi.

2.detsembril 1918 andis Eesti Vabariigi Valitsus ajutised määrused koolide kohta, mille kohaselt:

- 1) emakeel tunnistati õppekeeleks kõikides koolides;
 - 2) eesti keel tuli kohustusliku õppeainena kõikides mitte - eestikeelsetes koolides alates I.jaan. 1919 sisse seada;
 - 3) keskkoolides pidi saksa keele tundide arvu õppe-nõukogu otsuse järgi vähendama. Vabanenud tunnid tuli asendada eesti keele tundidega, et seda põhjalikumalt omandada;
 - 4) usuõpetus koolides tunnistati vabatahtlikuks .
- Kõik eelnev kehtis ka erakoolide kohta.

Eesti koolist sai ühtluskool, mille teostamiseks lisati 3.aastasele rahvakoolile järk - järgult üks aasta juurde. Ühtluskooli kestus oli 12 aastat, sellest keskkool 5 aastat. Avalikkudes keskkoolides pidi algklassid kaotatama nelja aastaga. Õpetamine toimus emakeeles. Kooli ülalpidajal oli vaja otsustada, kas kool on lahus- või ühiskool. Keskkoolis pidid olema valikained või jagunema harudeks. Kõik koolid allusid haridusministeeriumile. Õppeaasta pidi kestma vähemalt 35 nädalat ning jagunema kaheks poolaastaks. Õpilased viidi klassist klassi ja tunnistati kooli lõpetanuks ilma eksamiteta kooli õppenõukogu otsusel. Algkooli lõpetamine andis õiguse ilma eksamiteta astuda keskk- ja kutsekoolidesse. Opetajal pidi olema vähemalt seminariharidus. Koolijuhataja valimise õigus anti kohalikele omavalitsusele ja ta valiti määramata ajaks. Uue kohustusliku õppeainena nähti ette uskude õpetus.

1922 Riigikogus vastu võetud keskkooliseadus koolisüsteemis tervikuna suuremaid muudatusi kaasa ei too- nud, viimistles vaid keskkooli korraldust. Suuremad muudatused Eesti koolisüsteemis toimusid alles seoses 1934 koolireformiga.

Jätkus rahvuskooli sisemine kujundamine. See tagati metoodiliselt hästi läbimõeldud õppeplaani, programmide ja ajakohaste õpikute koostamise, õpetajate heal tasemel ettevalmistamise ja edasiharimise, ajakohase õppevahendite soetamise ja muuga. Suhteliselt lühikese ajaga 1917 - 20 loodi äärmiselt mahajäänud, eesti rah-

vale vaenulikke eesmärke taotleva tsaariaegse kooli asemele uus, ajakohane Euroopa tasandile lähenev eesti rahvuskool, millega pandi alus eesti rahva kultuuri- taseme kiirele tõusule. /28/

Kodanliku Eesti hariduspoliitikat iseloomustas vastuolulisus. Ühelt poolt vajas kapitalistlik tööstus põllumajandus ja kaubandus haritud tööjõudu, teiselt poolt aga kartis kodanlus töötavale rahvale haridust anda. Vajadust haritud tööjõu järele suurendas esialgu ka asjaolu, et tsaarivalitsuse tingimustes oli oma rahvusliku haritlaskonna kasvamine pidurdatud, olemas- olevatest haritlastest hukkus osa I maailmasõjas ja Kodusõjas, osa emigreerus Nõukogude Venemaale. Kodanlik riigiaparaat vajas aga suurel hulgal haritud ametnikke, arste, juriste, õpetajaid jne.

2.2. ERINEVAD SUUNAD EESTI PEDAGOOGIKAS

Kodanlik Eesti pedagoogikas oli 3 suunda:

- 1) kristlik - konservatiivne;
- 2) kodanlik - liberaalne;
- 3) demokraatlik.

Kristlik - konservatiivne suund taotles noorsoo teadlikku ja järjekindlat kasvatamist kristlikus ja kodanlusele ustavas vaimus. Selle suuna esindajateks olid N.Kann, J.Lattik, M.Kampmaa.

Kodanlik - liberaalne suund asus samuti kodanlikel positsioonidel. Nad arvasid, et kasvatus peaks seisma

väljaspool poliitikat ja teenima rahvast tervikuna. Seda suunda esindasid põhiliselt P.Pöld, J.Estam, J.Tork.

Demokraatliku suuna pooldajad arvasid, et kool ja kasvatus peavad olema autonoomsed, seisma väljaspool maailmavaatelist võitlust, arendama lapses kõiki peituvaid võimeid ja sel teel looma eeldused küpses eas maailmavaate valimiseks. Osa selle suuna pooldajaid koondus J.Käisi juhtimisel omaette "kooliuuenduslaste" rühma. Peale Käisi kuulusid sinna Fr.V.Mikkelsaar, E.Murdmaa, G.Reial. /I7/

Eesti koolivalitsuse isaks võib pidada Peeter Pöldu, kes õppis 1907 Saksamaal õpetajaks. Ta sai oma ideed saksa koolireformaatorite rühmalt, kuhu kuulus rida tunnustatud teoreetikuid ja autoriteete, keda ühendas sügav umbusaldus saksa konservatiivse, kirikliku, bürokraatse ja formalistliku kooli vastu. Need nõudsid kooli alal sügavaid reforme. Kõige radikaalsemaks nõudmiseks oli, et kool riigi ja kiriku käest ära võetaks ja lastevanemate ja seltskondlike organisatsioonide juhtida antaks. Kuna ka Venemaal tolleaegne tsentralistlik ja konservatiivne võim koolielu kammitsas hoidis, pidas P.Pöld vajalikuks, et saksa reformaatorite ideed teostamist leiaksid ka Eestis.

Koolielu juhtimiseks soovitas P.Pöld kutsuda ellu viis kontsentrilist valitsust:

I) vallavalitsusest sõltumatu koolkonna valitsus, mis pidi saama oma eelarve ja oma liikmete maksustamise õiguse;

- 2) kihelkonnakuratooriumi;
- 3) maakonnakoolivalitsuse;
- 4) kubermanguvalitsuse;
- 5) riigikoolivalitsuse.

Kõik need organid pidid olema kollegiaalsed ja autonoomsed. Kõige suurema võimu koolide otsese juhtimise ja revideerimise õigusega tahtis ta anda koolkonnavalitsusele ja kihelkonnakuratooriumile. Need pidid koostama õppe- ja tunnikavad, valima õpetajad ja korraldama koolide järeelvalvet. Kuid kõik see jäi realiseerimata. Kuid kui P.Pöld sai Eesti maavalitsuse haridusosakonna juhatajaks, töötas ta välja "Eestimaa koolivalitsuse ajutise korralduse", mille koostamisel lähtus ta eelpool mainitud ideedest.

Kuna vahepeal kubermang ja kihelkond administratiivsete üksustena olid juba kadunud, siis jäi järele kolm kontsentrit:

- 1) maakoolivalitsus (hiljem haridusministeerium);
- 2) maakonnavalitsus;
- 3) vallakoolivalitsus.

Maakoolivalitsus sai hariduskogu näol endale parlamendi, kes töötas välja kooliellu puutuvad seadused. Ta sai ka oma eelarve. Aruanded ja eelarve esitati vahenditult maanõukogule. Väga tugevasti piirati maakoolivalitsuse juhataja võimupiiri. See pandi ainult üldjuhiks. Põhimõttelised küsimused pidid läbi käima hariduskogust ja jooksvad asjad haridusnõukogust.

Eesti Vabariigi tekkides muutus maakoolivalitsus

haridusministeeriumiks, mida juhatas haridusminister. Riigihariduskogu muutus seetõttu nõuandvaks asutuseks, kelle otsusega minister ei olnud seotud. Riigi haridusnõukogu muutus ministeeriumi nõukoguks, kes samuti oma tähtsuse kaotas. Sellise muudatusega ei tahtnud kuidagi leppida riigikoolinõunik Fr.V.Mikkelsaar, kes lõpuni püsis seisukohal, et kõik tähtsamad küsimused peavad enne läbi käima ministeeriumi nõukogust, kui need ministriale kinnitamiseks esitatakse, ning et ministri otsus, mis on tehtud nõukogust läbi käimata, ei ole seaduslik.

Iga koolivalitsus võis ajada oma koolipoliitikat. Seaduse ja ministeeriumi normid ja määrused jätsid neile küllalt tegevusvabadust. Haridusministeerium andis ainult üldjuhiseid ja püstitas tähiseid, jättes praktilise pedagoogilise tegevuse koolide eneste hooleks. Seadused panid vastutuse õppe- ja kasvatustöö eest õpetajate peale, andes neile ka laialdase vabaduse. Keskkoolide õppenõukogudele anti õigus õpilasi koolist eemaldada, teatades sellest kohalikule koolivalitsusele ja haridusministeeriumile koos eemaldamise põhjusega. See oli võimalik tänu sellele, et keskkool ei olnud kohustuslik.

Maakonna- ja linnavalitsuste vahel oli mitmel pool hõõrumisi ja sekeldusi. Nii oli see ka Pärnus, kus tüliõunaks olidki keskkoolid. Linnavalitsus oli saanud riigilt enda kätte poeglaste- ja kaubanduskooli koos nende hoonetega. Tütarlaste gümnaasium oli enne juba

linnal olemas. Poeglaste gümnaasiumi muutis ta reformpedagoogika nimel ühisgümnaasiumiks. Maakonnal keskkoole ei olnud ja koolimajade puudumise tõttu ei olnud tal võimalik neid asutada. Maalapsed pidid õppima linnakesk-koolides. See andis linnaisadele võimaluse veeretada suurema osa keskkoolide kuludest maakonna õlgadele. Linn nõudis maaõpilastelt kõrget õppemaksu seletades, et tema ei ole kohustatud hoolitsema maalaste hariduse eest. Maalapsi õppis aga keskkoolides märksa rohkem kui linnalapsi. Maakond otsustas asutada oma gümnaasium. Algul pidas linnavalitsus seda tühjaks ähvarduseks, aga kui selgus, et maakonnal on tõsi taga, löödi kartma ja nõustuti kompromissiga - võtta kõik Pärnu keskkoolid ühisele ülalpidamisele ja ühise valitsemise alla. Sõlmiti vastav leping. Lepingu järgi jäi koolide majandamine linna kätte. Linn aga näitas koolide kulud märksa kõrgematena kui nad tegelikult olid. Nii aeti kütte- ja valgustuskulud väga suureks. Koolimaju köeti linna oma turbaga, aga eelarvesse võeti esimese sordi kasepuud ja niisugusel hulgal, et ühe aasta puudest oleks võinud paariks aastaks jätkuda. Koolimajade amortisatsiooniks nõuti ränka raha. Maakonna revidenti ei lastud kulusid revideerima. Maakonnaavalitsusele esitati ainult arved ja nõuti nende tasumist. Seetõttu loobus maakonnaavalitsus sellest lepingust järgmisel aastal ja asus oma gümnaasiumi asutama. Selle peale astus vahele haridusministeerium öeldes, et Pärnule pole rohkem keskkoole vaja. Gümnaasium jäeti linnale ja kaubanduskool

maakonnale. Nõuti, et õppemaks peab olema nii maakonna kui ka linna õpilastel ühesuurune. Ministeeriumi soovil muudeti ühisgümnaasium tagasi poeglaste gümnaasiumiks. Sellega riid lahenes. / 2I /

2.3. KASVURASKUSED

K.Aben kirjutab: "Inimpõli sünnib, saavutab õitse- ja jõuaastad, et hääbudes anda ruumi uutele põlvedele. Et inimkonna eluprotsess ei raueks, peab iga uus inim- põli kohanduma oma ümbruse looduselistele ja kultuuri- listele tingimustele, ta peab omandama kõik eelkäijate sugupõlvede kultuursaavutused. Ses suhtes erinevad inime- sed loomadest. Oma elu alalhoidmiseks tarvisminevad või- med ja oskused omandavad loomad oma eelkäijalt ühes füüsilise organisatsiooniga. Linnud ei vaja erilist õpin- gut ega harjutamist, et endale pesa ehitada. Inimene omab sündides ainult kõige vajalisemad tungid ja ins- tinktid. Kõik spetsiifilised inimlikud oskused ja kuns- tid peab ta omandama oma elu ajal."

Peale mõningat ettevalmistust mingile ametile nõu- ti kultuurinimeselt, et ta oleks omandanud ka teatava üldhariduse. Selle üldhariduse ülesandeks oli, mitte ainult oma eriala täiendada, vaid peamiselt, et anda temale osa võtta oma aja vaimsest kultuurielust. Kes- kooli seaduse § 2 on öeldud, et keskkooli ülesanne on haritud kodanike kasvatamine ja õpilaste ettevalmista- mine kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks.

Eesti koolid olid asutused, kus eeskätt õpiti ja kus kauaaegses iseseisvas mehaanilises töös saavutati teatavad osavused. Väga harva andsid koolid teadmisi iseseisvalt otsides ning uurides ja väga vähe tehti loovat tööd. Noorelt, kes oli kooli lõpetanud, nõuti peamiselt ja ainult, et tal oleks peas teatav rohkus teadmisi ja et ta oskaks teatavaid töid mehaaniliselt sooritada. Õpetajate ülesanne oli anda noorsoole neid teadmisi ja harjutada teda sarnases töös. See oli tingitud sellest, et veneaegsete keskkoolide siht oli truude riigialamate ja ametnike kasvatamine.

1925 alates hakati koolilt nõudma midagi muud ja uut. See uus töö polnud mitte mehaaniliste teadmiste edasiandmine, vaid eeskätt kasvatamine ja loov töö. Muidugi olid puhtmehaaniliselt omandatud teadmised vajalikud, mitte ainult selleks, et orienteeruda praktilises elus, vaid ka iseseisva ideelise otsimise ja uurimise töö jaoks. Ning teatavad mehaanilised vilumused on paratamatud ka iseseisva loova töö juures.

Keskkoolis hakati suuremat rõhku panema iseseisva veendumuste otsimise ja leidmise peale ning teadmiste omandamise peale enese läbielamuste, tähelepanu ja kogemuste kaudu. Et töö selles suunas areneks, oli vaja uusi õpetajaid, niisuguseid, kes ise oleks otsijad, uurijad, loovad vaimud, inimesed, kelle vaated, veendumused ei oleks mitte väliselt, mehaaniliselt omandatud, vaid peamiselt välja kasvanud sügavatest isiklikest läbielamustest, tõsisest iseseisvast otsimisest ja heitlusest.

Mitte niisugune, kes seda ja teist oskab hästi teha, mida ka teised oskavad ja on juba mitmeid kordi teinud, vaid kes oskab tuua ellu midagi uut, veel olematut, kes oskab luua sõnu, mida pole veel kuulnud, teha töid, mida veel ükski pole teinud.

Selline muutus ei saanud toimuda lühikese aja jooksul. Kuigi vana enam ei rahuldanud, polnud uus äkki kättesaadav. Ent edasi pidi minema. Suured koolid sarnanesid üha enam ja enam vabrikutele. Ikka mikrokoobilisemalt ja tehniliselt täielikumalt oli välja töötatud õppimismeetodid, sest üha suurem arv õpilasi tuli ettevalmistada lõpueksamiteks, tuli anda neile rohkem teadmisi ning dresseerida ikka mitmekesisemate tööde jaoks. Keskkoolis oli väga vähe näha sooja, südamlikku ja vaimselt rikast, üksteist ergutavat kooselu. Seetõttu muutusid inimesed üksteise suhtes võõramaks ja külmemaks. Üleliigne modernelu mehaniseerimine oli muutnud inimeste omavahelise suhtumise liiga ametlikuks, oli hävitanud orgaanilise elu sidemed ning hukanud ühtlustunde ja inimlikkuse.

Keskkooli üks tähtsaim ülesanne oli töötada parema, ideaalsema tuleviku loomise sihis. Keskkool pidi püüdma saavutada seda, et selgemalt ja kindlamalt areneksid isikud, individualiteedid kõigi nende erinevate võimete ja erisustega, et inimese omapärased võimed ja püüded välja arendataks võimalikult selgelt. Õpetamise ja kasvatamise viimne siht pidi olema inimene, haritud inimene. Liiga palju raisati keskkoolis aega ja tööd

eluta teadmiste ja faktide kogumisele, mis peagi ununesid ja mille läbi inimene ei muutunud sugugi väärtuslikumaks. Mis kasu oli tal kõige rikkalikumatest teadmistest, kui tal puudus jõud neid teadmisi ellu rakendada. Kerschenschit ütles, et "Seni kui me keskkoolis tegutseme teadusega, ainult teaduse jaoks, seni kui me keskkoolis hoolitseme ainult tarkuse eest ja ei võimalda õpilastel arusaamist elavast riigi korraldusest, tema ülesannetest jne. ning kõigepealt, kui me ei katsu õpilastes äratada mehisust, vahvust, õiglust, vastutustunnet, siis me ei kasvata riigi teenijaid, vaid paremal juhul ainult riigi ametnikke." / 27 /

Peeter Põllu lähtekohad kooli edasiarendamiseks olid:

- I. Uue teadliku koolidistsipliini kujundamine, mis tugineks õpilaste arusaamisele distsipliini vajalikkusest, mitte hirmul karistuste ees. Karistus olgu viimane abinõu. Kehalised karistused olgu täiesti välistatud.
2. Õppetöös oleks vaja arvestada õpilaste individuaalseid huvisid ja kalduvusi. Selleks tuleb keskkooli vanemate klasside õpilastel jätta võimalus mõningaid õppeaineid valida, mis huvi õppimise vastu tõstaks. Rohkem tuleks tähelepanu pöörata loodusteadustele, joonistamisele, käsitööle ja kodumajandusele.
3. Õpetamisel tuleb rohkem kasutada õpilaste isetegevust, rohkem tähelepanu pöörates katsetele, ekskursioonidele ja iseseisvale õppimisele. Kodused ülesanded peavad olema iseseisva töö laadi.

4. Et isetegevus ja õige töökorraldus vilja kannaksid, selleks on vaja õppida iga õpilast rohkem tundma. See on peamiselt klassijuhataja töö. /18/

Kuna keskkoolis valmistati õpilasi ette kõrgkoolidesse astumiseks, siis oli vaja õpilasi keskkooli võtta valikuliselt. Valik võis olla kaheksa:

- 1) seda tegid õpilased ise koos oma vanematega;
- 2) toimusid eksamid sel juhul, kui soovijaid oli rohkem kohtadest keskkooli klassides.

Määravaks oli ka õppemaks, mis oli 1000 krooni aastas. See oli põhjuseks, miks igaüks, kellel oli annet, võimeid ja kalduvusi ei saanud omandada rohkem kui alghariduse. Eksamid keskkooli saamiseks olid vajalikud ka seetõttu, et algkooli tunnistuste hinded erinevates koolides ei olnud võrdsed. Algkooli "hes" ei tähendanud veel keskkooli "head". Algkooli ülesandeks ei olnudki keskkooli ettevalmistamine nagu keskkoolis kõrgkooli valmistumine, vaid alghariduse andmine. Keskkooli vastuvõtmisel tehti pedagoogilisi katseid, kuid selle juures oli ka negatiivseid külgi, see näitas ainult mälumahtu, mitte loogilist ega loovat mõtlemist. Osades keskkoolides tehti õpilaste vastuvõtmisel ka psühholoogilisi katsumusi. Kuid õiget valikut võimaldas ainult õpilase põhjalik tundmine, tema omaduste võimalikult korrektne kirjeldus. See oli võimalik saada ainult õpilase tähelepaneliku uurimise teel. / 29 /

Kui gümnaasiumi lõpetaja ellu astus, kõlbas ta igasse ametiasutusse ainult algajaks või õpipoisiks,

sest gümnaasiumis mingit ametit ei õpitud ja kaubanduskooli lõpetajad olid mitmel pool eelistatud, sest nad olid õppinud ka raamatupidamist. Need gümnaasiumi lõpetajad, kes Tartu Ülikooli astusid, ei olnud ka professorite poolt hinnatud. Professorite arvamus oli, et enamusel oli üldine arenemine madal, puudus iseseisev mõtlemine ning suhtumine töösse oli primitiivne, puudus täielikult tööoskus ja töödistsipliin. Ka teadmised olid madalad. Eesti Vabariigi algusaastail puudus üksmeel, kas esimeseks võõrkeeleks oleks koolis inglise või saksa keel. Lõpuks lahendati probleem sellega, et iga kool valis endale ise kumba keelt ta esimese võõrkeelena õpetab. Kõrgkooli astuja ei tundnud ühtki võõrkeelt niivõrd, et mõista oma alale vastavat kirjandust. Ülikool arvas, et seda põhjustasid:

- 1) valiku puudumine;
- 2) õpetajaskonna ühtlusetu koosseis ja mahajäämine õppeviisides;
- 3) õppekavade ebamäärane ulatavus ja sisu;
- 4) ülekoormatus ainetega ja see, et tundide arv üksikuis aineis liiga väike;
- 5) tüüpide rohkus - ettevalmistada korraga nii praktilisele elukutsele kui ka kõrgemale haridusele.

Suur vahe õpilastes oli ka koolide järgi. Mitmel koolil puudusid vajalikud ruumid, töötati kohati kahe vahetusega ja väheste õppevahenditega. Puudused vähenesid aja jooksul. Lastevanematest keskkool oma tegevusele tuge ei leidnud, sest nende enamuse hariduslik tasapind oli üldjoontes madal. /33/

2.4. KOOL VAJAB REFORMI

1930 aastaks oli elu Eestis edasi liikunud ja kooli õppekavades fikseeritud mõtted ja sihtjooned ei vastanud enam elu muutunud nõuetele. Üheks kooli sihiks oli õppida elu, mitte kooli jaoks. Seetõttu hakati mõtlema koolikorralduse reformimise peale.

Keskkoolid olid selle ajani läbi ajanud ajutiste õppekavadega, mis ei rahuldanud enam suurenenud nõudeid. Eesti keskkoolil puudus ajalooline traditsioon, mis raskendas reformi läbiviimist, sest puudusid mineviku kogemused, teiselt poolt aga andis vabad käed kohandada kooli rahva ja elu nõuetele.

Tolleaegne kool oli üles ehitatud ühtluskooli põhimõttel. Ühtluskooli mõte oli moodsa demokraatliku liikumise saavutus, mis võimaldas õpilastel pidevalt edasiminekut ja järk - järgult silmaringi laiendada. Ühtluskooli mõte oli, et õppekavad oleks kooskõlastatud, et oleks võimalik pidev üleminek alamast koolist kõrgemasse. Algkoolis andis õppetööle metoodilise ühtluse küll üldõpetus, aga keskkoolis tuli sellest loobuda, sest muidu oleks kadunud õppetöö teaduslikkus, kuna üldõpetus kõrvaldab aine omaõigused. Keskkooliained nõudsid erinevaid metoodilisi võtteid, kuid nad kõik pidid taotlema õpilaste isetegevust. Sel ajal olid õppekavad ühtlased nii poeg- kui ka tütarlastele, välja arvatud erilised tütarlastele mõeldud ained, nagu majapidamine. Seoses ühesuguse haridusega tõusis päevakorrale ühis-

koolide küsimus. Kuid see küsimus jäi siiski veel lõplikult lahendamata. Reform pidi nägema ette ka võimalusi, kuidas arvestada õpilase omapärast andekust, seda arendada ja kasvatada. / 35 /

Järgneval paaril aastal koolireformi veel ei toimunud, seega probleemid aina suurenesid. Ülikooli õppejõud igast teaduskonnast kurtsid korduvalt, et keskkoolilõpetajad ei oma vajalikul määral ülikooli astumiseks eeldatavaid teadmisi ega küllaldaselt formaalseid võimeid teaduslik - metoodiliseks tööks. Keskkoolilõpetajatel oli vähe eeldusi tegelikku ellu astumiseks. Samuti jäi neil puudu kirjalikust väljendusoskusest ning ei oska korralikult ühtki võõrkeelt. Selle põhjuseks võis olla ka see, et õpilased olid tööga ülekoormatud, samuti puudus õpilaste valik keskkooli, iga algkoolilõpetaja sõltumata teadmistest ja hinnetest võis astuda keskkooli.

Kuid need ei olnud ainsad puudused keskkoolis, puudusi oli väga palju. Õppetegevuses puudus õpilastel isetegevuse printsiip. Keskkooli õpilane oli passiivne sel ajal, kui õpetaja suure kiirusega läbi masindas töökavas selleks tunniks ettenähtud materjali. Kui midagi jäi läbi võtmata, siis ei saanud seda kuidagi hiljem tasa teha, sest tunnid olid piiratud ja iga tunni jaoks oli ette nähtud maksimaalne materjal. Kui mõni osa oleks jäänud läbi võtmata, siis poleks õppekava täidetud olnud.

Tihti taheti ühe tunniga läbi võtta materjal,

mis oli ettenähtud 2 - 3 tunni jaoks. Selles olid süüdi õppekavad, mis olid antud tundide arvu jaoks liiga suured. Oli ka õpetajaid, kes õppekavu valesti mõistsid. Nad tahtsid mõne kavas antud pealkirja järgi anda õpilastele kõiki detaile, mida tihti ülikooliski vastavas aines läbi ei võetud. Need õpetajad ei näinud kaugemale oma aine osakestest, neil puudus laiem perspektiiv ja kujutlus sellest, mida õpilasele oleks vaja pakkuda ja kui palju. See oli didaktiline materialism, mis esines osades keskkoolides. Ei olnud harvad ka need juhtumid, kui ei jõutud tunnis teemat läbi võtta ning anti õpilastele teatav arv lehekülgi kodus pähetuupimiseks. Kui õpetust iseloomustas didaktiline materialism, siis hindamise puhul esines nähtus, mida nimetati didaktiliseks sentimentalismiks. See oli kolm miinuse süsteem: õpilasele pandi rahuldav, kuid teadmised olid puudulikud. Selle kohta öeldi "vaevalt rahuldav" või "kolm miinus". Keskkoolides oli palju selliseid 3- mehi, keda õpetajad arvatavasti mingist kaastundest viisid klassist klassi, kas õpilaste, nende vanemate või kooli "huvides".

Nõrkade õpilaste protsent oli keskkoolides väga suur, keskmiselt jäi istuma 10 - 15%, kohati 20 - 25%. Kuid kui õpetajad oleksid hinnanud nii, nagu pidi hindama, oleks see protsent veel suurem olnud. Ei saa õigeks pidada ka niisugust olukorda, kus aasta jooksul tegemata jäetud või lohakas töö "parandati" kevadel ühe õnnestunud vastusega või järeleksamiga.

Kuna keskkooli lõputunnistus andis lõpetajale õiguse astuda ülikooli ilma eksamiteta, oleks tulnud keskkoolis klassist klassi üleviimisel ja kooli lõpeta-misel hoolikalt selekteerida õpilasi ning tunnistada keskkooli lõpetanuks ainult need, kes arenemiselt, töö-võimelt ja omandatud teadmiste kvantumilt oleks küp-sed õppimiseks ülikoolis.

Keskkoolides puudus kasvatus, see oli osalt tingi-tud ka kooli enda sisemisest korraldusest. Kooli kas-vatussüsteem ja -meetod olid pärit vene gümnaasiumist oma režiimiga, "distsipliiniga", karistusega, võimu- ja hirmuautoriteediga, kus õpetajad ainult "pidasid korda", keelasid ja käskisid. Õpilased alistusid nende korral-dustele või väga sageli rikkusid seda kogemata või teadlikult, mille järel nad kandsid karistust. Õpetajad pidid jälgima õpilaste käitumist peale kooli, tänaval ja avalikes kohtades. / 36 / Sellise seaduse olid kesk-koolide direktorid vastu võtnud. Samuti, et õpilaste pidustused tuli korraldada õpetajate osavõtmisel. Pidu-del ettekantavat materjali peaksid selgitama õpetajad. Õpilased ei tohtinud esineda kostüümides, mis ei vas-tanud viisakuse nõuetele. Pidid ära jääma ka kahemõt-telise sisuga tantsud ja kupleed. Väljaspool kooli tuli õpilastele kinoetendusi korraldada, et nad ei külastaks teisi kinosid. Et õpilaste meelelahutuste väärtust, eetilist ja esteetilist mõju tõsta, tuli intensiivsemalt laulu, muusikat, sporti, rütmilist võimle-mist ja seltskondlikke mängu edendada. Eriti suurt tähelepanu tuli ilulugemisele pöörata. Õpilaste spordi

tegemiseks tuli haridusministeeriumil ja koolivalitsusel hoolt kanda ja sellekohased summad eelarvesse võtta. / 32 / Kool ei võtnud midagi ette, et õpilased ei tarvitaks alkoholi. Karskusküsimuse lahendus piirdus koolides aastas võib-olla ainult pooltunnilise karskuspäeval peetava aktusega, võib-olla ka mõne suurema noomimisega ja jutlusega alkoholi pahedest. Teine suur kasvatusprobleem oli seksuaalküsimus. See raskeim ja olulisim osa üldse puberteedieas viibiva keskkoolinoorsoo kasvatuses puudus. See piirdus ainult tervis- hoiuõpetaja mõnesõnalise suguhaiguste kirjeldusega ja tantsukursuste keelu või lubamisega.

Puudusi oli ka õpetajate seas. Keskkooliõpetajad said oma ettevalmistuse Tartu Ülikoolist, see aga oli ebarahuldav. Õpetajakutsele valmistuv üliõpilane õppis täpselt sama kava järgi kui teaduslikule kutsele ettevalmistuv üliõpilane. Tulevane õpetaja pidi õppima asju, millega tal hiljem oma elukutses mingit pistmist ei olnud ja mis talle kaudseltki mingit abi ei andnud oma aine õpetamisel keskkoolis. Mõnes aines, näiteks eesti keeles, tulevane õpetaja ei saanud küllaldaselt ettevalmistust just sel alal, mida tal koolis tuli õpetama hakata. Pedagoogiliste küsimustega tegeleti Tartu Ülikoolis ainult muuseas, möödaminnes, muude aine- te õpingute ja eksamitele ettevalmistuse kõrval.

Igas ametis kannatab töö kvaliteet, kui töötajale lisatakse töökoormust. Eriti avaldab aga suur tööhulk halvavat mõju töö kvaliteedile õpetaja ametis. Sellest

aga ei saadud aru. Vaadati õpetajale kui harilikule ametnikule, kelle töökoorma suurendamine või vähendamine oli ainult kulude ja kokkuhoiu küsimus. Õpetajakutse on üks vastutusrikkamaid ameteid ja kui õpetaja ei saanud suure töörohkuse tõttu oma ülesandeid korralikult täita, siis kannatasid selle all õpilased, nende kasvatus ja teadmised, mis annaksid endast tunda koolis ja hiljem ka elus.

Keskkooliõpetajate tundide norm oli liiga suur. Õpetajal ei jätkunud aega enda edasiseks harimiseks. Haritud inimene pidi aga käima teatris, kontserdil, kunstinäitusel. Samuti tahtis õpetaja end erialaselt täiendada, pedagoogilistes ja didaktilistes küsimustes ajaga kaasas käia, ilukirjandust lugeda. Õpetajad andsid nädalas 28 - 30 ja enamgi tundi, et saaks ära elada. 30 nädalatunniga koormatud keeleõpetaja ka suure tasu eest ei saaks põhjalikult töötada, tunde ette valmistada ja kirjandeid parandada. Õpetajate ülekoormatus oli olulisemaid ja mõjuvamaid põhjusi, millest sõltusid keskkooli paljud ja rasked puudused.

Peale õpetajate olid ülekoormatud ka klassid. Klassides oli õpilasi liiga palju, eriti keskkooli alam - astmel. Tihti oli kuni 50 õpilast. Sel juhul polnud võimalik arvestada iga üksiku õpilase individuaalsust, veel vähem tähele panna õpilaste erihuve või õpetada eraldi nõrkasid õpilasi. Õpilaste hindamine võis olla pealiskaudne sel puhul ja ka juhuslik. Seega klasside ülekoormatuse all kannatas nii

õpetus kui ka hindamine. Ning pärast võisid ilmnedagi väga suured augud keskkoolilõpetaja teadmistes. See oli aga ainult rahaküsimus: mida enam õpilasi ühes klassis oli, seda odavam ja tulusam koolile ja riigile oli.

Keskkooli suureks puuduseks olid õppekavad. Need olid küll hästi õnnestunud, aga selle tõlgendus praktikas oli tihti ebaõige. Õppekavades oli arvestatud arenemisastet, oli püütud olla elulähedane ja lähtuda tegelikest elunõudeist, oli peetud silmas õpetuse üldeesmärke ja taoteldud tervikut, mõnes aines oli endiste kavadega võrreldes ette võetud päris radikaalseid ümberpaigutusi ja kärpimisi, kuid materjali oli liiga palju antud tundide ja õppeaastate arvu juures. Õpilastele anti liiga palju koduseid töid. Tihti oli võimatu kõike, mis kodus teha oli antud, korralikult õppida. Seetõttu jäeti tihti hoopis õppimata. Kohusetundlikud ja paremad õpilased püüdsid kõike õppida ja koormasid end liigse tööga ja osad kannatasid selle all tervislikult, mõned ka vaimselt. Kui õpetajad ei oleks liialdanud koduste ülesannetega, siis ei oleks saanud nädalatundide arvu suureks pidada, keskkooli alamastmel oli 30 ja ülemastmel 31 tundi, lisaks 2 tundi koorilaulu. Hüllem lugu oli erakoolidega, kus ministeeriumi loal õpetati veel lisaaineid. Nendes koolides tuli nädalakoormuseks 36 tundi.

Õppekavades oli 3 olulist puudust õppematerjali seisukohalt:

I) praktiline ehk "eluläheduse" puudus;

- 2) kasvatusliku osa puudus;
- 3) tunde- ja tahtehariduse puudus või intellektuaalse materjali ühekülgsus.

Samuti õpetas kool igasuguseid spetsiaalseid ja keerukaid mälulisi teadmisi eriaineis, mis peale kooli lõpetamist unustati. Kavade kui süsteemi olulisemaid puudusi oli, et see ei võimaldanud õpilastel valida aineid. Keskkoolide seaduses ettenähtud valitavate aine- te õpetamine oli väga piiratud. Ainete valiku võimalus oli aga pedagoogiliselt eriti vajalik keskkooli ülem- astmes, kuna ainult nii sai arvestada õpilaste eri andeid, võimeid ja seega tõsta huvi koolitegevuse vas- tu. Samuti soodustaks see ettevalmistust valitavale erialale. Selle põhjuseks oli jällegi raha küsimus.

Korralikku õppetööd keskkoolis takistas õpilaste koosseis. Kuna keskkooli võisid astuda kõik algkooli- lõpetajad, ükskõik kuidas ta oli lõpetanud. Puudus iga- sugune valik. Õpilaste mitmekesise koosseisu ja eriti nõrgalt õppivate suure protsendi tõttu kannatas kogu klassi õppetöö edukus, eriti sellepärast, et puudusid individuaalne tööviis ja eriklassid ning -koolid nõr- gemate õpilaste jaoks. See oli ka üks põhjus, miks keskkoolilõpetajate võimed ei olnud rahuldavad.

Kuid kõiges ei saa süüdistada ainult õpilasi. Puudusi oli ka õpetajates. Iga õpetajakutseks valmis- tuja oleks pidanud tundma tõsist huvi ja kutset õpe- taja ameti vastu. Paljud olid õpetajad sellepärast, et nad olid sunnitud olema, see oli kutse, mis andis

natuke sissetulekut. Eriti oli see nii ülikooli filosoofia- ja matemaatika - loodusteaduskonna lõpetajatega, kelle ainuke võimalus oli hakata keskkooliõpetajaks, kuna teaduslikul alal ei olnud mingeid rahalisi väljavaateid ja ülikooli teenistusse mahtusid ainult vähesed ning sealgi oli alguses tasu väike. Kui õpetajal puudus tõsine huvi oma kutse vastu, kuna ta palju parema meelega oleks mujal töötanud, siis ei teinud ka süvendatult tööd.

Õpetajad pidid loomulikult huvi tundma ka oma majandusliku külje vastu, kuna sellest olenesid ka pedagoogilised küsimused, kuid õpetajad oma vastuväidetes, kaebustes, märgukirjades ja sõnavõtmistes koolide ja klasside koondamise, palgavähesuse ja tundide normi tõstmise puhul lähtusid ainult oma enese majanduslikust olukorrast, kuid ei puudutanud pedagoogilist külge, lapse, kooli ja kasvatuses huve. Kui koondati klasse, siis teatasid õpetajad, et jälle mitmed õpetajad jäid kohata, aga kuskil ei püütud ministeeriumile selgeks teha seda, et selle tagajärjel koondati klassidesse liiga palju õpilasi, mille all kannatas õppetöö. Kui suurendati tundide normi, siis kurtsid õpetajad ainult palgavähendamist, keegi ei öelnud, et töökoorma suurenemise tagajärjel kannatab õppeedukus.

Koolide puuduseks oli konservatism ja ka inerts. Selles olid süüdi vanemad õpetajad, kes ei võtnud omaks uusi pedagoogilisi võtteid. Koolidesse tuli ülikoolist küll uusi õpetajaid, kuid uued noored pedagogid assimileerusid ja sulasid täiesti ühte koolis

valitseva traditsioonidega ja paari aasta möödudes ei olnud mingit vahet noore ega vana vahel. Esimene oli teiselt õppinud kõik võtted ja kasvatusmeetodid ja unustanud kõik, mis ta ülikoolis oli õppinud kasvatuses ja õpetuses. Noor õpetaja tunnistas, et pedagoogika teooria ja praktika on kaks iseasja, esimesega polevat koolis midagi peale hakata, ilusate pedagoogiliste printsiipide jälgimisega ei jõudvat kuhugi, palju "praktilisemad" olevat vanade õpetajate võtted ja meetodid. Eriti kehtis see kasvatuses kohta. Kuid kui I õpetaja koolis oleks kasvatuses järginud moodsa pedagoogika põhimõtteid ja meetodeid, ei oleks ta sellega midagi saavutanud, kui terve kooli kasvatussüsteem põhines mingil noaaegsel režiimil.

Oli ka koolmeistreid, kes avaldasid väga arukaid ja häid mõtteid ja levitasid kõige moodsamaid töömeetodeid. Kuid neid oli väga vähe ja ikka ühed ja samad isikud. Õpetajate suur mass, kes määras keskkooli üldtaseme ja kellest olenes keskkoolilõpetajate tase, seisis sellest kaugel. Selles võis osaliselt süüdistada ka haridusministeeriumit, kes ei teostanud vajalikul määral kontrolli ja järelvalvet õppetöö üle, ei jälginud sedagi, kas täideti kõiki seaduses ettenähtud norme, veel vähem seda, kuidas seda tehti, kuidas üldse koolis õppetegevus toimus ja kuidas valitsevates oludes tööd teha oli võimalik. Kõige tähtsamat - kasvatust ei kontrollitud üldse. Ei oleks tohtinud anda küpsustunnistust neile, kes seda ei väärinud.

Majandusministeerium kirjutas ette haridusministeeriumi eelarve. Viimasel ei olnud üldse võimalust arvestada pedagoogilisi printsiipe, õppetöö edukust ega koolis antava hariduse taset. Haridusministeeriumi ainukeseks mureks oli, kuidas koondada võimalikult rohkem tööd väiksemale arvule õpetajaile ja võimalikult rohkem õpilasi ühte klassi, millised pedagoogilised tagajärjed sellel oleksid, see ei huvitanud kedagi, sest tegemist oli ainult rahaküsimusega.

Haridusministeeriumi juhilt ei nõutud ka pedagoogilist haridust ja ettevalmistust, ilma milleta ei ole aga mõeldav pedagoogiliste suurküsimate lahendamise juhtimine. Peale Peeter Põllu ei olnud kellelgi sügavat kokkupuudet pedagoogikaga. Haridusministriks oli inimesi igasuguse eelhariduse, teadmiste, erialade ja huvidega väga erinevatelt aladelt, ainult mitte pedagoogilise haridusega. / 36 /

1934 toimuski kauaoodatud koolireform. Selle tulemusel, mis kulges haridusminister N.Kanni eestvõttel, vähendati kohustuslikku kooliskäimise iga 16.eluaastalt 14.eluaastani. Keskkoolid muudeti kaheastmeliseks: neljaklassilisele algkoolile järgnes viieklassiline keskkool ehk progümnaasium, sellele omakorda kolmeklassiline gümnaasium. Samas tõsteti ka õppemaksu. Nii taheti parandada ülikooli astujate ettevalmistust ning ühtlasi piirata sinna püüdlejate arvu. 1934 aasta haridusreform tekitas palju rahulolematust. N.Kannul tuli haridusministri kohalt lahkuda. Uus minister A.Jaakson deklareeris, et

viieklassilise keskkooli kõrvale jäävad edasi töötama kuueklassilisel algkoolil põhinevad kolmeklassilised keskkoolid, mis olid esialgu mõeldud ainult uuele süsteemile ülemineku ajaks. 1937 legaliseeriti kolmeklassiline keskkool reaalkoolina, neljaklassilisel algkoolil põhinev viieaastase kursusega keskkool aga nimetati progümnaasiumiks. Seaduse järgi olid nende lõpetajate õigused võrdsed. /20/

Eesti Vabariigi lõpuaastail asutati Tallinnas välismaise kapitali abiga mitu eri tüüpi keskkooli, nagu Inglise Kolledž, Prantsuse Lütseum jt., mis kujunesid vastava lääneriigi kultuuri edasiandjaks Eestis.

III. RAHVUSKOOLI ÕPETAJA

3.1. KESKKOOLIÕPETAJA ETTEVALMISTAMINE

Keskkooliõpetajatest oli suurem puudus kui algkooliõpetajatest, kuna keskkoolivõrk hakkas kasvama alles pärast 1906 kooliseadust.

1907 oli Eestis 25 keskkooli 6610 õpilasega

1914 38 10 879

1922 85 17 294

Kehtiva seaduse kohaselt võisid keskkooliõpetajana töötada vaid kõrgharidusega isikud, kellel oli kesk-

kooliõpetaja kutse. Keskkooliõpetajate ettevalmistus pidi toimuma kahes osas:

- 1) erialase hariduse andmine - põhiliselt Tartu Ülikoolis või teistes kõrgemates õppeasutustes;
- 2) pedagoogiline ettevalmistus - Tartu Ülikooli juures 1922 avatud didaktilis - metoodilises seminaris, kuhu võeti ülikooli lõpetanuid või neid, kes olid õpinguid lõpetamas. Pedagoogilisi aineid õpetati ka Tallinna Tehnikumis ja kunstikoolis "Pallas". Tallinna Konservatooriumi õpilastel võimaldati nende ainete õppimist Tallinna Õpetajate Seminaris.

Keskkooliõpetaja kutse saamiseks tuli sooritada eksam. Selleks loodi kõrgkoolide juurde vastavad komisjonid. Tartus kutseeksami ja joonistusõpetajate kutseeksami komisjonid, Tallinnas laulu- ja muusikaõpetajate ning keskkooli tehniliste ainete õpetajate kutseeksami komisjonid. Need komisjonid allusid otse haridusministeeriumile. 1932 koondati komisjonid Tartu Ülikooli ja Tallinna Pedagoogiumi töökulude kokkuhoidmise eesmärgil. Pärast kutseeksami sooritamist omandati õpetajaameti kandidaadi õigus. Sellele pidi järgnema kaheaastane praktika, mille järel omandati keskkooli- või kutsekooliõpetaja kutse. Kuni 1925 võis kutset saada ka eksamita praktika põhjal.

Seni kuni tunti teravat puudust keskkooliõpetajatest, võimaldati kutseeksami sooritamist ka kõrghariduseta isikuil. Selleks korraldati Tartu Ülikooli juures kaheksakuulise ettevalmistuskursusi kestvusega 4 kuud. Kursustel võisid osaleda keskkooli- ning seminariharidusega

isikud. Osavõtjaid oli kokku 285, kuid suur osa soovijaist ei pääsenud osalema ruumipuudusel. Kursuste juhendaja oli ülikooli dotsent H.Jaakson ja lektorid ülikooli õppejõud. Kursused lõppesid eksamitega, mille sooritasid rahuldavalt vaid 104 osavõtjat.

Keskkooliõpetajate kaadri täiendamiseks avati Tartu Ülikoolis veel ajutised pedagoogilis - metoodilised kursused, kuhu võeti I ja II kursuse üliõpilasi. Kursuste juhendajaks määrati ülikooli dotsent K.Ramul. Üliõpilaste ergutamiseks anti Tartu Ülikoolis Vabariigi algaastail pedagoogilist stipendiumi 3000 marka kuus neile ajaloo-filosoofia- ning matemaatika-loodusteaduskonna üliõpilastele, kes soovisid omandada keskkooliõpetaja kutset. Hiljem laienesid stipendiumid ka usu-ja põllumajandusteaduskonna ning kehalise kasvatuse osakonna üliõpilastele. Vastavalt sellele, kuidas vähenes vajadus keskkooliõpetajate järele, kahanes aasta-aastalt ka pedagoogilise stipendiumi saajate arv.

Kutseta keskkooliõpetajate arv vähenes kiiresti. Kui 1923/24 oli keskkoolides 1638 õpetajast 794, s.o. 48,5% kutseta, siis 10 aastat hiljem oli neid vaid 21,6%. / Lisa 28 /

Haridussüsteem oli Eesti Vabariigis jõudsasti arenenud. Keskkoolid saavutasid kõrgseisu 1924/25 18 721 õpilasega. Igal aastal lõpetas keskkooli üle 2000 õpilase, kellest suur osa suundus edasi õppima ülikooli. Keskkooliharidusega isikute osakaalu poolest oli Eesti neil aastail esimesi maailmas. Juba 1920 aastate

keskpaiku ei suudetud olemasolevaid haritlasi produktiivselt kasutada. Üliõpilaste ja keskkooliõpilaste suhtarvu poolest oli Eesti küll esimeste, rahvusliku sissetuleku poolest aga viimaste riikide seas. Ühiskonna vaesusele vaatamata produtseeriti kallilt haritlasi, keda kapitalivaene majandus ja ametnike poolest küllastunud riigiteenistus ei suutnud rakendada. Juba 1925 arutati keskkoolivõrgu koondamise kava ka õpetajate kongressil. Seal märgiti, et kuna keskkoolivõrk pole täielikult välja arenenud, võib lähemal aastail oodata keskkoolilõpetajate arvu suurenemist veel 20%. Teenistuskohiti keskharidusega isikuile arvestati igal aastal leiduvat vaid 1000 ringis. Järeldati, et keskkoolivõrku tuleks vähemalt 30% võrra koondada. Eestis oli üliõpilasi kolm korda rohkem kui Skandinaaviamaades ja kaks korda enam kui Saksamaal.

Lisaks haritlaste üleprodukttsiooni probleemile oli esile kerkinud ka ülikooli astujate puudulik ettevalmistamine keskkoolides. Esmane tungiv vajadus rahvusliku haritlaskaadri järele pärast iseseisvumist oli sundinud valitsust arendama sellist poliitikat, mis oli laiadele rahvahulkadele avanud tee hariduse juurde. Seejuures polnud hariduselu juhtidel selget ülevaadet ega arusaamist tegeliku elu vajadustest, jäljendati vööraid eeskujusid ning taotleti formaalset võrdsust muu Euroopaga. Ülepeakaela ja juhuslikest inimestest kokkulapitud õpetajaskond viis peagi alla õppetöö sisulise taseme. See tasus end kätte hariduse inflatsiooni ja haritlaste üleprodukttsiooni näol. / 20 /

1927 toimus Tallinnas Eesti õpetajate VIII üldkongressil, kus kanti ette järgmised teesid keskkooliõpetaja ettevalmistamise ja edasiharimise kohta:

1. Keskkooliõpetaja kutse eeldas teatavat annet, mis ei olnud asendatav teoreetiliste õpingutega, kuid mis oli kindlasti ka vajalik.

2. Keskkooliõpetaja ülesandeks polnud ainult õpilaste teoreetilis-oskusliku arenemise, vaid ka nende moraallis-usundliku kujunemise juhtimine. Seepärast tuleb keskkooliõpetaja kutselisel ettevalmistamisel rõhku panna niihästi teaduslikule stuudiumile ülikoolis kui ka pedagoogilisele haridusele.

3. Keskkooli teoreetiliste ainete õpetajate teaduslik ettevalmistus pidi olema nii põhjalik, et õpetaja täiesti tunneks vastavate ainete teaduslikke põhiprobleeme, metoodilisi ja konstruktiivseid printsiipe, mis võimaldaks tal iseseisvalt töötada.

4. Keskkooliõpetaja teaduslik ettevalmistus ei tohiks piirduda ühe eriainega, vaid peab olema kaks kuni kolm sugulas või üksteist täiendavat ainet, mis võimaldaks koolitegevuses õppeaineid kontsentratsioonihuvides rohkem üksteisega siduda ja kasvatusel mõttes õpilastega suuremal määral kokku puutuda.

5. Keskkooliõpetaja ettevalmistus pedagoogikas pidi aitama tulevasi õpetajaid kasvatuslikkude probleemide nägemisel ja iseseisval lahendamisel.

Teoreetilised ained, mida üliõpilane peaks õppima, olid:

I) üldpsühholoogia;

- 2) pedagoogiline psühholoogia, mis kujutas õpilaste võimete arenemist ja tüüpilisi erinevusi ja selgitas haritavuse küsimusi;
- 3) loogika;
- 4) kasvatuse ajalugu;
- 5) koolitervishoiu põhialused;
- 6) kasvatusõpetus;
- 7) didaktika;
- 8) eriainete metoodikad.

6. Keskkooli teoreetiliste ainete õpetajad pidid saama oma hariduse ülikooli juures, kus peale teaduse õpetati ka pedagoogikat.

7. Et ülikool ei suutnud anda vajalikku vilumust, siis pidi järgnema ülikooli lõpetamisele kohustuslik prooviaasta, kus noor õpetaja tegelikus töös olles omandas vajaliku tehnika ja süvenes pedagoogilisse teooriasse, kirjutades aruandeid oma tööst ja referaate pedagoogiliste üldküsimuste kohta.

8. Keskkooliõpetaja pidi peale ülikooli lõpetamist ja prooviaastat ennast pidevalt täiendama. / 19 /

Kuid peale kõrgharidusega õpetajate olid koolis ka asetäitjad õpetajad. Nad olid keskkoolis juba Vene ajal, eriti suureks kasvas nende arv Eestis emakeelse kooli tulekuga. Seda põhjustas ka keskkoolide arvu kasv. Nende täiendamiseks korraldati kaheaastased suvekursused. Need kursused ei suutnud küll täielikult õpetajat ettevalmistada, kuid näitasid senistele iseõppijatele ja edasirühkijatele avarama tee, sihi ja kirjanduse edasi õppimiseks. Asetäitjad õpetajad ei rahuldunud

sellega, vaid tahtsid veelgi edasi õppida. Sellest tekkis arvamine, et asetäitja-õpetaja on koolile kardetav. Hakkas ilmuma artikleid, kus neid kui karjeriste, eesti kooli arenemise kinni hoidjaid jne. käsitleti. See tekitas põhjendatud pahameelt asetäitja-õpetajate hulgas. Leiti õige aeg olevat omad kohad jätta ja tagasi algkooli minna, kust tuldi. Selle peale arvasid ametivõimud, et kui asetäitja-õpetajad lahkuvad, peab osa keskkooli kinni panema. Teatud rühm asetäitja-õpetajaid soovis end veel korra kokku võtta ja ennast veel paariks aastaks tööle rakendada sihikindlalt.

Asetäitja-õpetaja kuulus nende õpetajate hulka, kes algkoolis parematele kohtadele oleksid saanud ja seetõttu oleks nende aineiline seisukord umbes sama või isegi parem olnud. Asetäitja-õpetaja oli edasi rühkinud, tihti üle jõu töötanud ja eesti keskkooli päästes enda energiat ülemäära kulutades ning see andis endast pärast poole tunda: tööjõud kadus varem, vananemine saabus kiiremini. Neid mõtteid oli asetäitja-õpetaja sunnitud igal kevadel läbi mõtlema, sest siis oodati, kas ministeerium "annab armu" ja jätab ta oma kohale või viskab välja. Samuti poleks õiglane olnud, kui ta oma parema aja keskkoolis on töötanud ja siis on paariks aastaks enne pensionile minekut sunnitud madalama kohaga leppima ja seetõttu ka madalama astme pensioni saama. Ka kutse omandamisel polnud asetäitja-õpetajal erilist mõtet, sest kutseeksamid oleksid nõudnud osalt sarnast tööd, mis asetäitja-õpetaja kui juba

väljakujunenud isikut, sunniksid oma mälu koormama niisuguste ainetega, mis teda kui teatud aine õpetajat kuidagi paremaks poleks teinud. Ainult oleks kindlustanud töökoha nende ees, kes neid eksameid pole teinud, s.o. asetäitjate võistlus omavahel. /30/

Haridusministeerium juhtis tähelepanu sellele, et peaaegu igalpool olid koolinõunikud pikemat aega töötanud ja neil on olnud võimalik kutseta õpetajate tööd põhjalikumalt hinnata. Ning edaspidi lubada töötada ainult neil kutseta õpetajatel, kes kui kasvatajad ja õpetajad heade tagajärgedega töötada suutsid. / 32 /

Õpetajatele olid esitatud teatud nõudmised, et nad saaksid oma erialal töötada. Keskkooliõpetaja pidi olema vääriline kultuurinimesele, s.t. pidi kaasaegsest loovast kultuurist arusaama ja sellele kaasaelama. Õpetaja ülesandeks oli anda ka praktilisi teadmisi tegevluks ja õpetada traditsioone jätkama. Iga õpetaja pidi arvestama ühiskondlikku konjunkturi, poliitilisi, majanduslikke, rahvuslikke olukordi ja tendentse. Keskkooli õpetaja ettevalmistusele võis esitada nõudeid kõigepealt ühiskondliku olukorra, pärast kutseala ja lõpuks töötava isiku seisukohalt. Õpetaja kutseline ettevalmistus pidi andma õpetajale võimaluse omi teadmisi ja oskusi nii rakendada, et nad võimalikult vähese õpilase ja õpetaja vastastikuse energia kulutusega annaksid võimalikult viljakaid tagajärgi. Rakendatavad teadmised ja oskused pidid olema elulised, inimest ja kultuuri

tõesti rikastavad, Selleks, et omi teadmisi ja oskusi realiseerida, pidi õpetaja tundma õpetatavaid, aluspinda, millel töötada ja veel töömeetodit - seda, kuidas antud pinnal toimida tulemusrikkalt.

Hariduseline ja pedagoogiline ettevalmistus pidi olema võrdne kõigil õpetajail, kuid eriline vastavalt ametialale alg-, kesk- või ülikoolis. Keskkooli õpetajaks ettevalmistujal ei oleks vaja õppida liiga palju aineid, kuid sügavamalt tutvuma õpetusainetega. Õpetaja pidi saada ettevalmistuse, mis võimaldas vabalt mõista nii üksiku õpilase differentseeritud hinge kui kogu klassi hingeelu - massipsühholoogiat. Õpetaja pidi oskama kõike märgata, jälgida, suuta ruttu ja kohapeal mõista ja arvestada ning vastavalt reageerida. Hea oleks kui õpetaja oleks saanud üldhariduse humanitaargümnaasiumis./34/

3.2. P.PÖLD. TEMA SEISUKOHAD ÕPETAMISEST JA ÕPETAJAST

Üks tuntumaid ja pedagoogilise ettevalmistusega haridusminister oli Eesti Vabariigi väljakuulutamisest kuni 1918 nivembrini Peeter Pöld. Seejärel asus ta tööle Tartu Ülikooli kuraatoriks. Tema ülesandeks oli organiseerida tsaariaegse ülikooli baasil rahvuslik eesti ülikool. I.dets. 1925 kadus kuraatori ametikoht ülikoolis. P.Pöld valiti filosoofiateaduskonna dekaaniks, üsna pea ka prorektoriks. 14.sept. 1920 kinnitati P.Pöld pedagoogikaproffessoriks. Tema ülesandeks oli kujundada

pedagoogika kui teadusliku eriala õpetamise süsteem ülikoolis ja töötada välja keskkooliõpetajate ettevalmistamise kord. P.Pöld oli kandvamaid jõude eesti hariduselu arendamisel ja korraldamisel pärast 1905 revolutsiooni kuni 1930. Ta organiseeris ja juhtis emakeelset keskharidust, näitas teed eesti rahvakooli arengule. Kõrgesti hinnatav oli tema panus eesti rahvusliku ülikooli rajamisele, pedagoogika kui teaduse õpetamisse ja keskkooliõpetajate ettevalmistamisse.

1917 hakkas ilmuma P.Põllu eestvedamisel ajakiri "Kasvatus ja Haridus". Selles seati eesmärgiks Eesti oma kasvatusmõtte, oma pedagoogika arendamine. P.Põllu arvas kasvatuse eesmärgid ja meetodid pidid tulenema lapsest ja kasvatus piirdus ainult lapse sünnipärase isiksusstruktuuri arenguks soodsate tingimuste loomisega.

P.Põllu määratluse kohaselt oli kasvatus "teadlik, meelega mõjuavaldus täiskasvanud inimese poolt lapse, kasvava inimese peale mingis soovitavas sihis. Kasvatuse teel juhitakse laps osasaamisele kultuuriväärtustest, äratatakse temas huvi sisemisest tarvideusest aetuna ihaldada ja otsida inimkonna poolt loodud ja kõrgelt hinnatud väärtusi, neid isiklikus elus teostada ja edasi arendada." Kui kasvatuses puudus selge teadmine sihtidest s.o. väärtustest, mille poole püüda, siis jääb ta jõuetuks, tagajärjetuks. Neid mõtteid arendas P.Pöld eriti 1928 Virumaa õpetajate päeval peetud ettekandes.

P.Pöld pidas ülimaks, kõikehaaravaks väärtuseks religiooni. "Religioon on vajalik inimesekssaamiseks, ta

annab julgust, kindlust, teadvust, et elu maksab elada, et tal on tähendust. Religioon tõstab inimese uude, kõrgemasse maailma, mis muude väärtuste kõrval on täiesti iseseisev, milles oma loogika, oma tõemõiste, oma eriline põhjuste ja tagajärgede vahekord valitseb."

P.Põllu väited usuõpetuse korralduse kohta koolis:

1. Et religioon on üks inimese sügavamatest elutarvidustest, üks kultuurilise edenemise põhijõududest, siis peab kooli tegevuskonda tingimata ka usuline kasvatus kuuluma.

2. Usuõpetuse ülesanne on lapse religioossete tundmuste äratamine, kasvatamine, mõisteline selgitamine, et usk teemas järk-järgult tõuseks selleks võimuks, mis ilma viidab ja tema oma Jumala juurde viib. Usuõpetusel on seega hariv tähendus. Selle kõrval peab ta aga noorsugu teatavate ajalooliste kujunenud usuliste vormidega, moraali ja kultusega tuttavaks tegema.

3. Usuõpetus olgu koolis kohustuslik.

4. Osavõtmine usuõpetuse tundidest peab vabatahtlik olema, esialgu lastevanemate määrata.

5. Usu õpetamine antakse kooliõpetajale, kes seda soovib. Tarbekorral tuleb eriliselt ettevalmistatud usuõpetajad ametisse panna, kes hõredamini asustatud kogukondades kohast kohta rändavad.

6. Usuõpetuse ülevalvsus käib nagu iga teise kooliaine revideerimine üldpedagoogiliste, mitte kiriklike organite alla. Koolivalitsus peab revisjoni asjatundlikkude, kompetentsete isikute kätte usaldama, kelleks tema volitusel ka kirikutegelased võivad olla.

7. Usuõpetuse tundide arv koolides määratakse kindlaks üldises korras, ka õppekavad, kusjuures õppeplaanide kohta nõutakse kiriklike organite heaksarvamist.

8. Usuõpetuse korraldamisel peavad pedagoogilised põhimõtted, otstarbekohasuse printsiip, juhtnööriks võetama. Seetõttu on vaja uuendada õppekavu ja õppeviise.

9. Keskkohaks usuõpetusele olgu alg- ja keskastmel piibllilood, mis sellekohasest õpperaamatust ja Piiblist võetakse. Piiblilugude ümber koondub katekismuse õpetus ja kirikulaul.

10. Piiblilugude etteotsa tuleb seada algastmel Jeesuse lapsepõli ja tema lapse vaimuilmale lähedasemad ime-teod, vanast Testamendist Iisraeli peavanemate lood, mis oma perekondliku laadi poolest lapsele lähedased on.

Palju tähelepanu pööras P.Pöld rahvuslikule kasvatusesele. Selle selgrooks oli laste õpetamine ja kasvatamine nende emakeeles, samuti emakeelne suhtlemine vanematega. Ta ütles, et "Rahvuslikus kasvatuses ei aita meid patriootiline sõnakõlin, kui sel puudub sisu väärtuste näol, mis kohustavad ja teole sunnivad. Meie rahvuslikud tunded jäävad jõuetuks ja kesiseks, kui väärtusi ei tunnustata, millele allub ka rahvus, mida rahvuse kaudu elus teostatakse ja teenitakse."

Kasvatusteguritest hindas P.Pöld väga kõrgelt perekonda. Siin koges laps armastuse, sõpruse ja hoolitsuse suhteid, milliseid ta ei leia kusagil mujal. Perekonnas kohtab laps neid niisuguses eas, mil ta neid kõige enam vajab.

Kahekümnendatel aastatel kujunenud keskkooliga ei olnud P.Pöld rahul. 1928 ja 1929 käsitles ta oma kirjutistes korduvalt keskkooli reformi küsimusi. Tema arvates tegid seaduseandjad Asutavas Kogus ja Riigikogus vea, kui nad nägid ette vaba pääsu algkooli lõpetajatele keskkooli ja keskkooli lõpetajatele ülikooli. Mõlemal puhul pidi tema arvates toimuma selektsioon kas eksamite või testikatsete näol. Ülikoolis olevat võimelised õppima ainult 25% noortest. Õppeaega keskkoolis soovitas ta pikendada. Materjali, mille omandamiseks mujal maailmas kulutatakse 12-13 aastat, tahetakse meil II aastaga "läbi võtta". Õppimine käib keskkoolis üle jõu - ligi pooled langevad enne lõpetamist koolist välja. Päevas ei tohiks olla üle 5 õppetunni, mõnel päeval võiks piirduda neljagagi. Siis jääks noortel rohkem vaba aega huvidekohaseks iseseisvaks tööks, tegelemiseks kehakultuuri ja taidlusega. Ka saaksid õpetajad sel juhul rohkem arendada õpilaste loovaid võimeid. Kõikidele õpilastele ühesugused ja sageli eluvõõra teoreetilise materjaliga koormatud programmid sundisid ettenähtud fakte kiirustades ja mehhaaniliselt omandama, ilma et õpilaste tunde- ja tahtejõudu liikuma pandaks. Kool tuleks nii ümber korraldada, et iga noor saaks niisuguse hariduse, mille omandamiseks tal loomulikud eeldused olemas. Üld- ja kutsehariduse ühendamist keskkoolis, nagu toimus kahekümnendatel aastatel gümnaasiumi kutsehariduslike harude näol, P.Pöld ei pooldanud: selline kool ei valmistatavat küllaldaselt ette ei elule ega ülikoolile.

Majanduslikel ja pedagoogilistel kaalutlustel pooldas ta ühiskooles poeg- ja tütarlastele. I/3 õppematerjali pidi olema õpilastele valitav.

Keskool pidi tema arvates olema kaheastmeline: 2+4 või 3+3 õppeaastat. Esimesele astmele võivad võtta õpilasi ilma katseteta, küll aga tuleks need korraldada üleminekul teisele astmele. Need, kellel oli rohkem huvi teoreetiliste ainete ja võõrkeelte vastu, jätkaku õppimist keskkooli teisel astmel, teised suundugu kutsekoolidesse.

P.Pöld nõudis õpetajate ettevalmistamise parandamist. Õpetajakutsele valmistujad tuli seminari või kõrgkooli vastu võtmisel kontrollida, kas nad õpetajaks sobivad. Ülikooli aluseid rajades nägi ta õpetajakutset taotlejatele ette tugeva kasvatusteadusliku hariduse./18/

3.3. IDEAALNE ÕPETAJA

Esimiseks tingimuseks õpetajale on kõlblus. Ta peab elama õpilastele oma õpetuse ette. Kui õpetaja oleks ja käituks klassis ühtmoodi ja mujal teistmoodi, ei jääks see peitu tähelepanelike laste ees. Ka õpetaja mineviku kohta ei tohiks kahtlust tekkida. Õpetaja ei tohi olla kinnine. Viisakus suurendab õpetaja mõju. Viisakust võib õpetaja endas kasvatada, aga olema peab ta lahke ja pehme (Sanfmut) - parim õpetaja, sündinud õpetaja on loomult hea inimene (Boxo, Pestalozzi, Salzmann). Õpetaja peab kasvatama ka rumalaid, loide ja kasvatamata lapsi nagu andekaid ja tarku. Õpetaja peab igas

suhtes optimistlik olema. / 31 /

Üheks niisuguseks õpetajaks oli Reaalkooli inspektor Ernst Särghava. Teda armastasid ja austasid õpilased nii, et kui ta Venemaal pidi intriigide pärast koolist lahkuma ja teises koolis inspektoriks saama, terve lõpuklass lahkus temaga koos koolist ja läks sinna, kuhu sai nende inspektor üleviidud. Südamlik seotus härra Särghava ja õpilaste vahel oli ka Reaalkoolis. Härra Särghava ülesandeks sai kooli korra loomine ja laste kasvatamine koos õpetajaskonnaga. Et temal kui inspektoril tuli alati õpilastega tegemist teha, nad õppisid teda paremini tundma, ta sai neile lähedasemaks ja oma lihtsuse pärast arusaadavamaks kui keegi teine õpetajate seast. Kunagi ei olnud ükski õpilane ta vastu ebaviisakas, aga ka ei kardetud. Teda kutsuti "Habeks" tema pika habeme pärast. Tal ei olnud selle vastu midagi, nimetas ennast ise mõnikord "Vana Habe". Koolis õpetas ta vanemates klassides eesti keelt, kuid "Habe" tunnid ei piirdunud ainult eesti keele ja kirjanduse õpetamisega. Tema tundides, mis sageli kandsid debati ilmet, arutati väga mitmesuguseid elulisi küsimusi. Need tunnid olid väga sisukad ja väärtuslikud - poisid õppisid vaidlema, oma seisukohti esitama ja neid kaitsma ja kui mõni poiss liiale läks või mõne ebakohase repliigi vahele hüüdis, käis ta ka nurgas ära. Woldemar Christiansen on öelnud: "Härra Särghava oli kooli süda ja härra Kann tema pea. Need kaks inimest olid koolile oma hinge sisse puhunud, temale elu andnud.

Nemad olid, kes sidusid õpetajaskonna sõpruse sidemega ühe pere lasteks, puhusid temasse vaimu sisse, mis sai ka õpilaste omaks - nende ilusamaks ja tähtsamaks tundemärgiks, mida isegi kanged elutormid ei ole saanud nendest välja puhuda. Koos õpetajatega nad katsusid Reaalkoolist ühe sooja pesa saada, kust iga aasta lendaks välja üks hulk "Vabaduse puiestee kuldnokki" varustatud elu jaoks energiaga ja nende teadmistega, mis aitaks elus kergemini edasi saada."

N.Kann oli tõeline härrasmees. Tema kõnnakus, rühis, sõnavõtus ja esinemises oli alati midagi aristokraatlikku. Hr.Kann õpetas Reaalkoolis saksa keelt ja ajalugu. Tema tunnis ei pruukinud olla hiirvaikne, kuid kunagi ei olnud neis tundides ka asjatut kära, ulakust. Laia ja suure häälega naermist Kannu juures ei nähtud, kuid muhe naeratus ei olnud haruldane. Tema huumor oli sügavamõtteline, mitte kunagi labane. Vahel oli ta ka vihane, kuid see ilmnis vaid tema teravas vaates, kortsus kulmus ja surutud suujoones. Hääl võis küll vahel olla terav, kuid kunagi mitte kärkiv, karjuv või kriiskav. Nikolai Kann oli suur esteet ning looduse sõber ja vabaõhu armastaja. / 22 /

Õpetaja isiku väärtuslik komponent on teadmised. Õpetaja kutse on loov tegevus ja nõuab tugevat intellektuaalset baasi, esmajoones intelligentsi. Palju viib inimest edasi enesearendus. Mälu peab olema hea, samuti fantaasia. Fantaasia on igasuguse jutustamise eeldus./3I/
Meeldejäävaks õpetajaks õpilastele oli Jakob West-

holmi koolis geograafia õpetaja Jakob Kents, kes oli range, nõudlik, edasirühkiv. Ta oli ülikoolis saanud magistrikraadi ja hiljem sai dotsendiks. Ta kirjutas häid geograafia õpikuid ja nii mõnelegi sai geograafia lemmikaineks, kuna ta oskas oma tundi huvitavaks teha. Ta andis kodus, näiteks koolivaheajal, teha referaate. Kentsi juures läks moodi ka statistiliste andmete kujundamine diagrammidena, mida tehti võidu. Kents oli tunnis karm, vahel üleliiaga äge. Ta õpetas ka oma poega Leod, keda ta sugugi ei hellitanud, vaid kippus talle kogu klassi patud kaela ajama. / 26 /

Õpetaja peab olema aktiivne, ettevõtlik, tema psüühiline tempo kiire ja peab säilima seesmine rahu ja mõtlikkus. Õpetaja peab oskama kultuurihuvi tekitada ja säilitada, õpilasi vaimustada ja kaasa kiskuda. / 31 /

Westholmi koolis oli selliseks õpetajaks lauluõpetaja Tuudur Vettik. Ta oli andekas muusikamees ja töötas hästi. Samal ajal õppis ta konservatooriumis viiulit, pärast siirdus kompositsioonierialale. Vettik organiseeris koolis mitmeid koore ja esines koolipidudel nendega edukalt. Ühel peol esitas koor E.Griegi kantaadi "Uus isamaa", soolot laulis A.Arder, kes oli äsja Tallinna elama tulnud. Moodustati ka segakoor, milles naishääli laulsid nooremate klasside poisid. Lauldi ka Vettiku enda laule ja kooriseadeid. Menu oli pidudel alati suur. Õpilastele on meelde jäänud ka hea ja aktiivne töö laulmistunnis, nii et nad olid võimelised isegi kergemaid diktaate kirjutama. Vahel mängis õp.

Vettik tunni lõpus mõne viiulipala, mida kõik hardumusega kuulasid. Ta õpetas meelsasti ka õpilastele viiulimängu ja moodustas neist väikese sümfooniaorkestri. Koolis kutsuti teda "Pööningupoisiks", sest ta elas Kordese koolimaja ülemisel korrusel. /26 /

Reaalkoolis oli lauluõpetajaks alates 1920 Anton Kasemets. Tema erines teistest laulmisõpetajatest. Õp.Kasemets nõudis tunnis ranget korda. Kes tunni ajal naabriga lobises, see sai "Kaseköksu". See tähendas, et eksijatel võeti kuklast kinni ja nende pead köksati teineteise vastu. Need kaseköksud polnud väga kõvad, kuid hirm "köksu" saada seadis korra majja. Uudiseks oli ka see, et kolmandik tundidest pühendati muusikateooriale, mille hulka kuulusid ka diktaadid. Kasemets laulis ette tertse ja kvarte ning need tulid õigesti noodipaberile kirja panna. Need teoreetilised tunnid, mis puudutasid eesti muusikaajalugu, õpilastele meeldisid. Kasemets lõi võimsa meeskoori, ta oskas poisse laulma panna ja nende lauluvõimeid arendada, kuigi vahest tarbekorral käredate võtetega. // 22 /

Üks ilmekamaid õpetajaid J. Westholmi koolis oli baltisakslane Artur Plaesteree, kes õpetas saksa keelt. Ta oli 1890 aastail lõpetanud Tartu Ülikooli cand.phil.-kraadiga, siirdunud Venemaale ja rajanud Moskvas tütarlaste eragümnaasiumi, mille omaniku ja direktorina ta tegutses kuni revolutsioonini. Kui kool Moskvas riigistati, naasis ta Eestisse. Ta oli vana mees ja kandis kaheharulist valget täishabet, mis tegi ta auväärseks.

Käitumises tundud tal olevat baltisaksa haritlase buršikoossust. Tema väljendused olid järsud, rombakad ja vahel isegi frivoolsed. Poistes püüdis ta kasvata-da mehelikkust. Ta oli õppinud võrdlevat keeleteadust, kuid eesti keelt oskas ainult mõnikümmend sõna. Plaastereril oli halb moodus, küsida tunnis kahte pois-si ja tingimata tähestikulises järjekorras. Õpilastel oli kerge tema arvepidamist jälgida ja ette teada ke-da järgmisel tunnil küsitakse. Haruharva oli kõrvale-kaldumisi, peamiselt sel juhul, kui üks küsitavatest juhtus puuduma. See moodus vähendas tunduvalt tunni ettevalmistamise koormust ja oli kahjuks keele õppimi-sele. Kuid siiski loeti iseseisvalt saksakeele raama-tuid ja hiljem ülikooli astudes oli kerge saksakeele eksamit sooritada. Plaastereril oli teeneid eesti ajaloo alal, ta toimetas trükki mitmeid keskaegseid ürikuid./26/

Õpetajal peab olema pedagoogilist talenti. See seisneb armastuses laste vastu ja huvi nendega tege-leda. Sellele peab lisanduma soov lapsi õpetada ja juhtida. Õpetajal ei tohi puududa juhiomadused ja klas-sijuhatamise võime. X 31 / Niisugune mees oli Jakob Westholm, kes oma kooli juhtis. Ta ise oli kehastunud kord ja täpsus ning nõudis ka õpilastelt ranget dist-sipliini ja karistas rangelt korrarikkujaid. Kord saatis ta ühe poisi viimasest klassist suitsetamise pärast terveks kuuks koju ja ta pääses tagasi pärast kõiki-des ainetes eksami sooritamist. Westholmi nõudlikkus lõi koolis tugeva distsipliini ja seda hinnati laial-

daselt ka väljaspool kooli. Ta pidas usuõpetust tähtsaks vahendiks. Igal hommikul enne tunde korraldati tema kooli saalis üldine palvus. Seda pidas Kaarli kogudude pastor A.Sommer. Lauldi mõni koraalisalm koos Meie Isa palvega. Koolis andis Westholm kodanikuõpetust. Tavaliselt kandis ta musta sabakuube, püstkraed ja püstjuukseid. Westholm ei riienud palju, aga üks tema pilk võis taltsutada klassi hingetuks. Mingit kõrvalevaatamist tema tunnis ei tohtinud olla. Ta oli ka Riigikogu liige. / 26 /

Õpetaja peab olema nooruslik, et sisse elada noorte hinge ja sellele muganduda, ennast mõistetavaks teha, milleks aitab kaasa võime ainet vaatlikult, süstemaatlikult, ümmarguselt ja veenvalt esitada. Teatav kõnelemistehnika, osavus pliiatsi ning kriidi tarvitamises, talent miimiliseks, dramaatiliseks esitamiseks on eelmist täiendavad voorused. Õpetajaks ei kõlba inimesed, kellel on mingid degektid, näiteks nägemine, kuulmine, kõneelundeis - kokutamine, hingeõhu teede sulud. Esmane nõue õpetajale on puhtus. Puhta inimese vastu tuntakse sümpaatiat. Õpetaja ei pea käima riides viimase moe järgi, kuid rõivastuma peab hästi ja laitmatult puhtalt. Õpetaja peab olema isiksus. / 31 /

K O K K U V Ö T E

1923 Riiklik iseseisvus mõjus soodsalt eesti haridus-
elu taastamisele ja arengule. Vastavalt keskkooliseaduse-
le oli Eesti üldhariduskool ühtluskool, emakeelne, ühis-
või lahuskool. Keskkooli kursus kestis vähemalt 5, mitte
aga üle 6 õppeaasta ning oli tasuline. Kuna Eestis oli
ühtluskool, siis toimus üleminek 6.klassilisest algkoolist
keskkooli ilma eksamiteta. Kui keskkooli soovijaid oli
rohkem kui vabu kohti, siis võeti õpilasi vastu eksa-
mitega. Üleminek ühest klassist teise toimus pedagoogika-
nõukogu otsusel. Kes olid nõrgad enam kui kahes aines,
jäid klassikursust kordama. Keskkoolis ei olnud ülemineku-
ega lõpueksameid. Haridusministeeriumi poolt määrati iga
õppeaasta lõpul 2 kirjalikku tööd. Keskkooli lõpetaja sai
tunnistuse, mis andis talle õiguse ilma eksamiteta astu-
da ülikooli, tehnikumi või teistesse kõrgematesse õppe-
asutustesse.

Eesti keskkooli kursus jagunes kaheks astmeks:
alam-aste ja ülem-aste. Õppeainete laadi ja ulatuse jär-
gi võis keskkooli ülem-aste olla humanitaar-, reaal-,
majandusteadusliku või mõne muu eriaine harudena. Ühes
keskkoolis võis olla üks või mitu õppeharu. Eesti kesk-
koolide iseärasuseks tulebki pidada nende jagunemist eri-
laadilistesse tüüpidesse ja viimaste mitmekesisust. Eri-
laadsete keskkoolide ülesanne oli valmistada ette prak-
tilisele tegevusele või vähemalt neid juhtida praktili-
sele elukutsele. Otsest kutseharidust nad siiski ei
andnud. Tüübist ja erilaadist hoolimata jäi iga

gümnaasium ikkagi üldhariduslikuks keskkooliks. Tavaliselt oli klassis 40 õpilast, erijuhul võis olla 50. 1923 võeti vastu keskkooliseadus. Gümnaasiumides oli õppe- ja tunnikavasid täiendatud uute ainetega. Vähemusrahvuste koolides oli esimeseks võõrkeeleks eesti keel.

Eesti õppekeelega koolides õppis ka teistest rahvustest õpilasi, samuti saksa- ja venekeelsetes koolides eestlasi.

Direktori riigi keskkoolis määras ametisse haridusministeerium, omavalitsuste koolides valis tema kooli ülalpidav omavalitsuse koolivalitsus ja registreeris ametisse haridusministeerium. Mõlemil juhul võis kooli pedagoogikanõukogu omalt poolt kandidaate soovitada. Keskkooli juhataja abi valiti siis, kui klassikomplekte oli üle 9. Keskkooli juurde asutati kooli hoolekogu.

1934 vastu võetud keskkooliseaduse peamine ülesanne oli haritud kodanike kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine gümnaasiumidesse ning teistesse koolidesse astumiseks. Võrreldes eelmise kooliseadusega õppetöö vähenes 38-lt 35-le nädalale kooliaastas. Õpilasi võis klassid olla 50.

Samal aastal anti välja ka gümnaasiumide seadus. Gümnaasium moodustas ühtluskooli kolmanda järgu ja ta ülesandeks oli õpilaste ettevalmistamine ülikooli astumiseks. Gümnaasium võis olla humanitaar- või reaaloõppeharuga. Gümnaasiumiga võis ühendada keskkooli ning neil oli sel juhul ühine direktor. Kui keskkoolis võis olla

50 õpilast klassis, siis gümnaasiumis üle 40 ei võinud. Võõrkeele õpetamise järjekorra kinnitas Riigivanem.

Iga keskkooli ja gümnaasiumi juures oli lastevanemate esindus. Kooli ja kodu vahel parema ühenduse loomiseks kutsus koolijuhataja lastevanemate koosoleku kokku vähemalt 2 korda aastas. Vanemate koosoleku sellekohase otsuse põhjal asutati kooli juures vanematekomitee, mille liikmed valiti lapsevanemate hulgast üheks aastaks, iga klassi kohta 1-3 esindajat. Komiteesse kuulusid ka koolijuhataja ja 1-3 õpetajate esindajat vastavalt kooli suurusele. Vanemate komitee valis pedagoogikanõukogusse 2 esindajat. Ühel oli õigus õppetunde pealt kuulata ja märgatud puudustest vajaduse korral koolijuhatajale või vanematekomitee koosolekule teatada, kuid tal ei olnud õigust isiklikult mingisuguseid märkusi teha.

Algul oli keskkoolides puudus teaduslikult ja pedagoogiliselt hästi ettevalmistatud õpetajaist. Osadel keskkooliõpetajatel oli vaid algharidus. Paljud õpetajad langesid sõjas või olid parema palgaga koha saanud. Mõjutas ka see, et sõja ajal oli vähe koole, kus sai õpetajaks õppida.

Vaatamata otsingutele ja sagedastele ümberorienteerumisele hariduspoliitikas, samuti ebajärjekindlusele pedagoogilise kaadri ettevalmistamisel, olid üldhariduskoolid Eesti Vabariigis juba esimese kümne iseseisvusaasta järel varustatud arvuka rahvusliku õpetajate kaadriga. Suuri teeneid õpetajate ettevalmistamisel ja uuenduste

tegemisel keskkoolis oli Peeter Põllul.

Väga tähelepanuväärne on, et 1922/23 oli meesõpetajaid rohkem kui naisõpetajaid, vastavalt 785:568.

Rahvuste järgi oli keskkoolides õpetajaid: eestlasi 60,8%, sakslasi 21,6%, venelasi 13,3%. Õpetajaid saadeti ka välismaale sealseid kooliolusid täpsemalt tundma õppima ja ennast täiendama ning kogemusi saama. Ülikoolist sai tulevane õpetaja nii teaduslikku kui ka pedagoogilist haridust. Pärast teoreetiliste teadmiste omandamist praktiseeris õpetaja kandidaat koolis, kus ta nägi tegelikku tööd. Keskkooliõpetaja pidi õppima 2-3 õppeainet, et saaks õpilastega rohkem kokku puutuda. Peale diplomi saamist oli loomulik, et õpetaja ei jäänud "loorberitele puhkama", vaid täiendas ennast pidevalt.

1930 aastaiks saavutasid keskkoolid ja gümnaasiumid kutsega õpetajate ülekaalu. Neid aastaid võibki pidada rahvusliku pedagoogilise intelligentsi väljakujunemise ajaks.

12. Eesti Statistika.-Tln., 1937.-lk. 10-12, 517-551

13. Eesti Statistika.-Tln., 1938.-lk. 517-542

14. Klange, A. Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloost.-Tln., 1938.- 79 lk.

15. Põld, P. Valitud 1938 I.- Tln., 1938.- 193 lk.

16. Põld, P. Valitud 1938 II.- Tln., 1938.- 212 lk.

17. Rahvusliku haritlaskonna kujunemisest Eestis. Eesti J. Kili. TRÜ, 1935.- 163 lk.

18. Reed, W. Eesti kooli arengu voolum.- Stockholm, 1933.-247 lk.

19. Eesti keele raamat.- New York ja Toronto, 1931.- 337 lk.

20. Siigi Teataja.-Tln., 1932.- 664 lk.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Arjakas, K., Laur, U., Mäesalu, A., Lukas, T.
Eesti ajalugu, õpik II.klassile.- Tln., 1991. - 478 lk.
2. Eesti Maa-Rahvas. Kultuur.- Trt., 1926.- 1255 lk.
3. Eesti Statistika.-Tln., 1925.-nr.43, lk.41-54
4. Eesti Statistika.-Tln., 1926.-nr.60, lk. 6-20
5. Eesti Statistika.-Tln., 1927.- lk.611-629
6. Eesti Statistika.-Tln., 1928.- lk.348-361
7. Eesti Statistika.-Tln., 1929.- lk.142-162
8. Eesti Statistika.-Tln., 1930.- lk.75-99
9. Eesti Statistika.-Tln., 1931.-lk.73-96
10. Eesti Statistika.-Tln., 1932.-lk.69-93
11. Eesti Statistika.-Tln., 1933.-lk.15-109
12. Eesti Statistika.-Tln., 1934.-lk.57-78, 634-656
13. Eesti Statistika.-Tln., 1935.-lk.601-626
14. Eesti Statistika.-Tln., 1936.-lk.149-160, 638-662
15. Eesti Statistika.-Tln., 1937.-lk.18-32, 637-661
16. Eesti Statistika.-Tln., 1938.-lk.617-642
17. Elango, A. Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloo-
loost.-Trt., 1988.- 79 lk.
18. Pöld, P. Valitud tööd I.- Trt., 1993.- 173 lk.
19. Pöld, P. Valitud tööd II.- Trt., 1993.- 259 lk.
20. Rahvusliku haritlaskonna kujunemisest Eestis. Koost. J. Kiili.
TPÜ, 1993.- 183 lk.
21. Raud, M. Eesti kool aegade voolus.- Stockholm, 1965.-243 lk.
22. Reaali teine raamat.- New York ja Toronto, 1991.- 397 lk.
23. Riigi Teataja.-Tln., 1922.- 564 lk.

24. Riigi Teataja.-Tln., 1934.- 623 lk.
25. Riigi Teataja.-Tln., 1937.-746 lk.
26. Westholm ja tema kool II.- Tln. ja Toronto,1992.- 256 lk.
27. Aben, K. Mõtteid keskkooli sihist ja ülesannetest.-
Kasvatus, 1925.- lk.I39-I42
28. Elango, A. Eesti rahvuskooli rajamine aastatel 1917-1920.-
Haridus, 1992, nr.10, lk.55-58
29. Grüntal, J. Keskkooli õpilaste valik.-Kasvatus, 1929,
lk.I66-I70
30. Irmak, P. Asetäitja õpetaja keskkoolis.-Kasvatus, 1923,
lk.I87-I88
31. Kallits, A. Ideaalne õpetajatüüp.- Kasvatus,1934.-lk.209-217
32. Keskkooli direktorite koosolekul.-Kasvatus, 1922. lk.I10
33. Nurmiste, N. Keskkooli kuju ja kestvus.-Kasvatus, 1929.
lk.I94-I99
34. Nõudeid keskkooli õpetajate ettevalmistamisele.-Kasvatus,
1926. lk.4-8
35. Oissar, E. Mõtteid meie keskkooli reformiks.-Kasvatus,
1930. lk.237-242
36. Poissman, V.E. Meie keskkooli probleem.- Kasvatus, 1933.
lk.97-I21
37. Väinaste, J. Kasvatusest meie keskkoolides.-Kasvatus, 1928.
lk.348-354
- There was a representation of parents in each secondary school and gymnasium. A meeting of the parents took place at least twice a year to work out a better union between the school and home.

S U M M A R Y

The state independence had a favourable influence on the restoration and development of the Estonian education. According to the secondary school law Estonian comprehensive school was standard school, school of native language, co-educational or apart school. The course of the secondary school lasted at least for 5, not more than 6 years and was paid. The graduer received a diploma, which gave him the right to enter the university, technical school or other educational establishments without examinations.

Usually there were 40 pupils in each class. In 1923, the secondary school law was accepted. New subjects were added to curriculum and syllabus. The Ministry of Education appointed the director for state secondary schools. The assistant of the principal was chosen when there were than 9 class sets.

The main task of the accepted school law in 1934 was the growing of educated people and the preparation of pupils for gymnasiums and other schools. At the same time the gymnasium law was given out. Gymnasium formed the third degree of standard school and its task was to prepare pupils for universities.

There was a representation of parents to each secondary school and gymnasium. A meeting of the parents took place at least twice a year to work out a better union between the school and home

At first there was a lack of scientifically and pedagogically well prepared teachers. Several of them had only elementary education. Many teachers were killed during the war or had got a better paid place. There were few schools during the war where it was possible to learn and become a teacher.

In spite of many searcher and reorganizing the policy of education and also inconsistency in preparation of pedagogical staff, comprehensive schools in the Republic of Estonia were in first ten years supplich by national teachers.

By 1930 secondary schools and gymnasiums achieved the predominance of proffessional teachers. 1930 is can be taken for the time of the establishment of the national pedagogical intellectualy.

Siin on ähes kaksik 10 marka.

Riigi Teataja

Siin on tarwidusi mõnda.

Siin on ja talituse: Wälisel Pärnu
nr. 3. — Kontor on awa-
ma 9—1/2. — Seal on lehe
wastuõtmise. — Adre-
ss: 232.

Teatamise hind: Teatamale 50 numbri
eest 250 mrl., 100 numbri eest 500 mrl.
„Riigi Teataja“ artiklite numbrite müü-
harilikku hinna eest on awatud kättes
rentides, peale Tallinna centi.

Annulatsioonide ja teatamiste hind:
Kõik annulatsioonid, suuruse peale waata-
mata 100 marka. — Arastatud passide
annulatsioonid 50 marka. — Muud annu-
latsioonid: iga m/m-riba 5 marka.

155/156.

Laupäeval, 16. detsembril 1922 a.

Nr. 155/156.

1. Nr. 91. Alvalituse teeskoolide seadus (7. detf. 1922 a.).
Nr. 92. Seadus lastewälise teenistuse wõtmise ja sellest wabastamise kohta 1923 aastal
(7. detf. 1922 a.).
Nr. 93. Pühade ja pühapäewade seadus (7. detf. 1922 a.).

I.

1. Riigikogu poolt 7. detf. 1922 a.
wastuõetud

Alvalituse teeskoolide seadus.

1. Kooli laad.

1. Alvalituse teeskoolideks nimeta-
ritiigi ja omavalitsuse poolt ülewaltpeeta-
foole, mis selle seaduse nõuetele wasta-
ja Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal wa-
te poolt kinnitatud teeskoolide wõrku on
andud.

2. Alvalit teeskool moodustab ühtlase-
teise järgu; tema ülesandeks on haritud
teeskoolide kasutamise ja õpilaste ülew-
almitse ülesandeksse õpetajatesse astu-
taks.

3. Alvalit teeskool on emakeelne ja ilma
õpetuseta.

Märkus I. Spilaste emakeel arwa-
taks nende rahwuse järgi.

Märkus II. Kui lapsewanemad ei
ole ühest rahwusest, arwataks lapse ra-
hwus wanemate ülesandmise järgi.

Kui lapsewanemate arwamised lapse
rahwuse ülesandmisel lahku lähevad, loe-
takse lapse emakeeleks lapse kodukeel, mi-
da ta kõige paremini oskab.

Märkus III. Wähemusrahwuste
lapsed wõivad soowi järele õpetust saada
ka riigikeelses teeskoolis. Muudel juhu-
mistel wõib laps mitteemakeelses koolis
õppida ainult mõjuwatel põhjustel, mida
otsustab kohalik maakonna- wõi linna-
kooliwalitsus.

4. Teeskool wõib olla ühts- wõi lahuse-
ga, selle järgi luudas otsustab kooli ülew-
alita.

2. Asutamine ja ülewaltpeetamine.

§ 5. Riigi poolt ülewaltpeetawa uue tees-
kooli awamine sünnib Wabariigi Walitsuse
otsuse põhjal haridusministeeriumi ettepan-
kul peale tarwilise krediti määramise riigi-
kogu poolt.

§ 6. Omawalitsused, kes soowiwad awada
awalit teeskooli, esitawad sellekohase soowi-
awalduse haridusministeeriumile, ühes ko-
hustusega enese kanda wõtta kooli ülewalt-
damise kulud, peale selle osa, mis sellekohaste
eriseaduste ja Wabariigi Walitsuse otsuse
järgi nendes koolides riigi kanda määratud.
Ministeeriumi ettepanekul otsustab Wabari-
gi Walitsus kooli awamise küsimise igal juhu-
tusel eraldi peale tarwilise krediti määra-
mise riigikogu poolt.

§ 7. Wabariigi Walitsusel on õigus har-
idusministeeriumi ettepanekul üldharidusliku
riigi teeskooli muuta kutsekoolideks, kui ka
kutsekooli üldhariduslikeks teeskoolideks pea-
le tarwilise krediti määramise riigikogu
poolt. Omawalitsuse poolt ülewaltpeetamate
koolide laadi muutmise sünnib samal teel koo-
li ülewaltpeetaja nõusolekul.

§ 8. Üldhariduslike teeskoolide juures
wõib haridusministeeriumi poolt kinnitata-
wate määruste ja õpetawade järgi awada
täiendus- ning eriklasse ja kursusi.

§ 9. Kuni vähemusrahwuste koolide
korralduse eriseaduse wäljaandmiseni asuta-
takse riigi wõi omawalitsuse poolt §§ 5, 6 ja
7 ettenähtud korras vähemusrahwuste ema-
keelses awalit teeskoolis, filmas pidades
rahwuste arwulist wahetorda riigis, kui wä-
hemusrahwusest õpilaste arw, kes teeskooli
astuda soowiwad ja wõiwad, selleks küllalt
suur on.

§ 28. Alvalitus keelkoolis on järgmised
junduslikud õpained: emakeel, matemaatika,
loodusteadus ühes terminhoituga, maateadus
ühes kosmooraafiaga, ajalugu, kodaniku- ja
majandusteadus, mõtteaduse eelfurtus ühes
hingeadeuse ja eetikaaga, faks võõraft keelt,
seal hulgas inglits-, prantsus- wõt saksa keelt,
joontehamine ja joonestamine, käsitöö, laul-
mine, wõimlemine.

Märkus I. Muunkeelistes koolides esimeseks võõraks keeleks eestikeel.

Märkus II. Kooli ülewõlpidaja soovib kekkkooli majandusteadusklassides, tehnikalistes ja teistes erialalistes haridus- ja vaimse arengu ootustena ka üht ainult võõrkeelt õpetada.

Märkus III. Erilistes humanitaarkoolides, isearanis klassilagimnasiaades, võib haridusministeeriumi loal õppustunde õpetajate hulgaft välja käsitada ja majandusteaduse.

Õpetajate üldise loadi ja läbivõtmise kuni ka tundide arvu iga õpetaja kohta määravad kindlaks haridusministeeriumi poolt määramiseks õpe- ja tunni- kusejuures õpilase kohta käiv valitavate tundide arv ei tohi ulatada üle ühendiku klassi tunduslikkude ainetest arvuft.

Märkus. Põhikooli-õppustunde võid maafonna- või linna-kooliwalituse, koolides haridusministeeriumi loal võtta vähemaid ajutisi mündatusi ja tunnikavades.

Walitama aine õpetamiseks võib kekkkool ainult siis riigilt toetust saada selle aine õppijate arv tema õpetamise on vähemalt 12, ühe klassi kohta koru aga mitte enam kui selle klassi tundude ainetest tundide arvu fahele wien- wastawalt. On õpilaste arv klassis siis võib kool selle klassi walitawate õpetamiseks riigilt toetust saada mitte kui klassi tunduslikkude ainetest tundide ühe wienidiku kohast.

Sunduslikkude ja walitawate ainetest võib wõõrkeelise-õppustunde kooli üle- hoida nõusolekul korraldada mittesun- tude ainetest õpetamist, mille kulus kooli hoidaja või aine õppijad kannawad.

Märkus. Walitawate ja mittesun- tude õpetamist kooli üle- hoidaja, ei kuulu ühe- keelse. Selle õpetamiseks võib kooli üle- hoidaja kooliruumi lubada.

Yoa klassi läbitegemiseks kulub nor- malist ühe õppeaasta. Erakorraliselt wõiwad õpilased põhikooliõppustunde otse- st wõtta aja- ja lõpetada või mõne wähele jätta.

Märkus. Haridusministeeriumi loal wõiwad kooli ülewõlpidajad kekkkooli ja- kooli kooli-õppustunde.

Õpilast ei wõi jätta ühe klassi kane- kuni kahes õppeaastaks. Kui õpilane ka- kooli-õppustunde klassi õpetamist nõutud ja õksusi ei ole omandanud, arwa-

tasse ta koolist lahkunuks. Isearalistel põh- justel võib haridusministeeriumi loaga õpi- last ka kolmandaks aastaks klassi jätta.

§ 34. Õpilased wõtase ühest klassist teise ja tunnistatakse kooli kursuse lõpetanuks päda- googikanõukogu otsusega õpilase üldise õpetöö- edu ja waimse arengu põhjal, haridusmi- nisteeriumi poolt määratud korra järgi.

§ 35. Õpilaste normaalarw klassis on 40. Minult erakorralistel tingimustel tohib õpi- laste arv tõusta wiefümneni. Koolides, kus riik õpetajate palgad maksab, on kõrwalklas- side awamiseks ja edasiviidamiseks iga aasta haridusministeeriumi luba tarwilik.

§ 36. Yoa kekkkoolis peawad olema tar- wilikud õpeabinõud ja õpilaste ning õpetajale raamatukoos. Haridusministeerium seab kofku nende õpeabinõude nimekirja, mille mu- retsemine on sunduslik kooli ülewõlpidajatele.

§ 37. Yoa kekkkoolis peab olema kooliõp- teek kõige tarwilisemate arstirohtudega ja ab- nõndega.

4. Õpilased.

§ 38. Kekkkooli esimesesse klassi wõetasse wasta alokooli kuu klassi lõpetajaid ilma ek- samita ja sellekohase effamiga neid, kes ei ole alokooli kursust lõpetanud. On sisseastuda soowijaid enam kui koolis wabu kohi, siis wõetasse õpilasi wasta wõistluseffamiga; ka võib wõõrkeelise-õppustunde effamit nõuda, kui kekkkooli esimesesse klassi astual alokooli kur- suse lõpetamisest enam kui üks kooliaasta on mööda läinud.

§ 39. Kõrreematesse klassidesse ja kooli- aasta kestel wõetasse wasta ainult neid kooli astuda soowijaid, kes selleks korraldatawal effamil näitawad, et nad wõiwad wõistluse- koolis tarwilise edu saavutada. Üleminekul ühest amolust kekkkoolist teise samatiübilis- se effami ei nõuta.

§ 40. Kekkkooli astuda soowijad wõi nende wanemad wõi eestkostjad annawad kooliõha- tajale wõimekirja ja lihomad sinna juure: 1) tunnistuse eelhariduse kohta, 2) waimse, rah- wuse ja riikonduse tunnistuse. Sisseastu- jad wõetatakse läbi koolitarsti poolt. Selle ter- wise seisukord kaasõpilastele kardetaw, neid wasta ei wõeta.

§ 41. Enne kursuse lõpetamist koolist lahkunud, annab kool nende töö tapojarede kohta sellekohase tunnistuse.

§ 42. Kekkkooli kursuse lõpetajale antakse sellekohase tunnistuse, mis temale õiguse an- nab ilma effamita astuda ülikooli ja teistesse kõrreematesse õppeasutustesse, kui wiimaste kohta ei maksa erimääruseid.

§ 43. Kekkkooli õpilased saawad sõjawäkke

astumiseks ajapikendust kuni 22 eluaasta lõpuni.

§ 44. Keskkooli õpilaste kohta antud määrused on õpilastele kohustavad koolis ja väljaspool kooli.

§ 45. Õpilastel on õigus asutada kooli juures omavahelisi ühinguid, mille põhikirjad kinnitatakse pädagogikanõukogu poolt. Väljaspool oma kooli mõivad alaealised õpilased pädagogikanõukogu nõusolekul osa võtta ainult neist organisatsioonidest, mille seaduslikult registreeritud põhikirjades on ette nähtud alaealiste osavõtmine. Täisealistel õpilastel on õigus pädagogikanõukogu teadmisel osa võtta kõigist seaduslikult registreeritud organisatsioonidest. Juhumisel, kui see pädagogiliselt mittesoomitav, võib pädagogikanõukogu õpilasele organisatsioonist osavõtmise keelata.

5. Ametisolevad isikud.

§ 46. Valitus keskkoolis on järgmised ametisolevad isikud: 1) juhataja (direktor), 2) tema abi (inspektor), 3) õpetajad, 4) arst, 5) asjaajaja ja 6) teenijad.

§ 47. Koolijuhataja on keskkooli üldine juhataja ja korraldaja.

§ 48. Keskkooli juhatajaks võib olla isik, kes on lõpetanud kõrgema õpeasutuse ja omandanud keskkooliõpetaja kutse ning tarvilise pädagogilise vilumuse.

Märkus. Haridusministeeriumil on õigus kinnitada keskkooli juhatajaks isikuid, kes oma hariduse poolest selle paragrahvi nõuetele ei vasta, aga oma pädagogilise tegevuse poolest on silmapaistvad.

§ 49. Koolijuhataja kohuseks on kooli õpetus- ja kasvatustöö ning majandusliku külgjuhatamine, vastutus kõige koolitöö korralituse ning kooli varanduse korrasoleku eest ja kõik kooli asjaajamine kokkuvõttes seaduslikude määrustega ning pädagogikanõukogu otsustega.

Crüti on juhataja ülesanded:

a) kooli esitamine ja läbikäimine teiste asutustega ning ühiskute isikutega;

b) kooli puutuvate küsimuste selgitamine ja ettepanemine otsustamiseks pädagogikanõukogule ja hoolkogule;

c) tarviliste juhatuste andmine õpetajatele õpetus- ja kasvatustöös, kusjuures juhatajal on õigus õpetajale korratuste puhul märkusi ja hoiatusi teha;

d) tundide jaotamise eelõu esitamine pädagogikanõukogule;

e) õpetajate ja koolijuhataja abi ametisse valimiseks (riigikoolides kinnitamiseks) ja ametist wabastamiseks ettepanemine;

f) õpetajate koolitööst wabastamine, kuid mitte üle ühe nädala;

g) kooli eelarwete ja arwamete eelõude kokkuseadmine;

h) kooli asjaajaja ja teenijate ametisse määramine ja ametist wabastamine.

§ 50. Kui klasside arw keskkoolis ulatab üle 9, siis walitakse juhatajale abi.

Märkus. Keskkoolis, kus juhataja abi ei ole, määrab juhataja enese koolist puundumise ajaks õpetajate hulgast asendaja.

§ 51. Juhataja abi on kooli sisemises ning kasvatustlikus tegevuses abiks juhatajale ja täidab viimase puundumise või haiguse korral tema kohuseid.

§ 52. Keskkooli juhataja abiks võib olla isik, kellel on õigus õpetada keskkoolis.

§ 53. Keskkooli juhataja riigikoolides määrab ametisse haridusministeerium; omavalitsuste koolides walib teda kooli ülewalpida- wa omavalitsuse kooliwalitsus ja registreerib ametisse haridusministeerium. Mõlemal korral võib kooli pädagogikanõukogu omalt poolt kandidaate soovitada.

§ 54. Keskkooli juhataja abi ja õpetajate kandidaate riigikoolides paneb koolijuhataja haridusministeeriumile, ühes pädagogikanõukogu arwamisega, ametisse kinnitamiseks ette. Omavalitsuste koolides paneb koolijuhataja kandidaate kooli ülewalpida- wa omavalitsuse kooliwalitsusele, ühes pädagogikanõukogu arwamisega, walimiseks ette; walitud isikud esitatakse haridusministeeriumile ametisse registreerimiseks.

Märkus. Kooliwalitsuse koosolekust, kus koolijuhataja abi ja õpetajaid walitakse, wõtab osa wastaw kooli juhataja sõnauisuga.

§ 55. Keskkooli õpetajaks wõitvad olla isikud, kes on lõpetanud kõrgema õpeasutuse kursused ning omandanud keskkooli õpetaja kutse wastawa õpeatne õpetamiseks.

Märkus. Kui ei leidu selle paragrahwi nõuetele wastawaid õpetajaid, võib walida keskkooli õpetajaks isikuid, kes hariduse poolest wastawad sellekohaste maksimate erimääruste nõuetele.

§ 56. Õpetajad on määralsed, kui nad palgaseaduses ettenähtud normaalarwu tunde annawad, ja tunniandjad, kelle tundide arw on sellest normist wähem.

Märkus. Kui õpetajal on mitmes koolis kokku normaalarw tunde, loetakse ta määralsiseks seal koolis, kus temal on kõige rohkem tunde.

§ 57. Õpetaja walimisest kuulutatakse hil-

malt kaks nädalat enne valimist ühes peavalimis ilmunas lehes.

§ 58. Õpetajal on õigus kohalt lahkuda aasta lõpul, s. v. 31. juulil, millest ta võib teatama kooli ülemalpidajale hiljemalt 1. juulil. Uue õpetaja valimine tuleb ette võtta kaks nädalat enne lahkumise teadaandmist, hiljem kui kaks nädalat enne õpetöö lõput.

Kooliaasta kestusel võib õpetaja kohalt lahkuda ainult mõjuvatel põhjustel maavalik- või linnakoolivalituse — riigikoolides haridusministeeriumi loaga. Uue õpetaja valimine tuleb toime panna kaks nädalat enne lahkumise teadaandmist.

§ 59. Õpetaja loetakse ametisse astunud, kui ta on registreeritud (riigikoolides kinnitatud) ametisse. Kui õpetaja sügisel tegeletakse õpetöö algusest, siis loetakse ta teenistusse algusest 1. augustist, kui loht sel ajal juba waba on.

§ 60. Juhataja ja juhataja abi valimise, ametisse astumise ning ametist lahkumise kohta on määratud §§ 57, 58 ja 59 ettenähtud korra.

§ 61. Õpetaja kohusteks on õpe- ning kasvatustöö tegemine, pädagoogikanõukogu koostööst osavõtmine ning sellele kohustatud, kui ta koolijuhataja korralduste tähtsuse.

Märkus. Õpetajal ei ole õigust lahkuda temale määratavast kasvatustööst ja tundidest oma erialal.

§ 62. Õpetaja algul paneb õpetaja õpetamine kava pädagoogikanõukogu ühtlustamiseks ette, ühtlasi esitades, kuidas ta mõtleb õpemetoodika läbi võtta. Wähe- malt iga poolaasta lõpul teatab õpetaja pädagoogikanõukogule, misjulgusel määrata on suutnud kavas tähendatud nõu- mist tähta.

§ 63. Koolist kui ka pädagoogikanõukogu koostööst puudumise korral on õpetaja kohustatud sellest aegsasti koolijuhatajale teatama ühes puudumise põhjuste tähenda- misega.

§ 64. Kui õpetaja on sunnitud mõjuva- tel põhjustel koolitööst lahkuma ajaks ee- male jääma, siis valitakse temale asetäitja kuni tema koolitööse tagastulekuni, sil- mas pidades üldiseid riigiteenijate ja õpe- tajate kohta kehtivaid erimäärsi.

§ 65. Kasvatustööde ülesannete luge- matega tähtsaks ühtlasi kasvatustööde nime- tab pädagoogikanõukogu õpetajate hulga- st kasvatustöökohad, kelle kohused ära määrab

pädagoogikanõukogu, haridusministeeriumi vastava instruktiooni põhjal.

§ 66. Ametist wabastada ja tagandada võib õpetajat, koolijuhatajat või tema abi ainult haridusministeerium; omavalitsuste poolt ülemalpeetavates koolides võib maavalik- või linnakoolivalitus selleko- hase motiveeritud ettepaneku teha ja õpe- taja tarviduse korral esialgselt koolitööst kõrvaldada. Pädagoogilistel põhjustel võib kooli ülemalpidaja asutus haridusministeeriumi nõusolekul — riigikoolides haridus- ministeeriumi — õpetajad ühest koolist teise ümber paigutada.

§ 67. Üksikud koolid ülemalpidaja on kohustatud kooliarsti palgama, kelle üles- andeks on õpilaste tervise eest hoolitsemine ning nende arstimine, wälise koolitööde tervishoidliku seisukorra jä- relle ja nõuandmine pädagoogikanõukogule kooli tervishoidu puutuvats küsimustes. Üksikute koolidesse ametisse määramisel on eesmärgiks naisarstid.

§ 68. Kooliõpetajate ja majanduslike asjade toimetajaks on kooli asjaajaja, kellele suu- remates koolides kooli ülemalpidaja abi- joudusid võib abi määrata.

§ 69. Igas koolis peab olema tarvi- line arv kooliteenijaid.

§ 70. Kooliõpetajate juhatajate, juhataja abi- de, õpetajate, kooliarstide, ametnikkude ja tee- nijate teenistuse, palga, pensioni ja abi- rahade õigused määratakse kindlaks selleko- hastes seadustes.

6. Pädagoogikanõukogu.

§ 71. Pädagoogikanõukogu liikmeiks on:

- a) koolijuhataja ja tema abi;
- b) kõik kooli õpetajad;
- c) kooliarst;
- d) koolikogu esitaja ja
- e) 2 lastewanemate esitajat.

§ 72. Pädagoogikanõukogu ülesandeks on kooli kasvatustöö ja õpetustööde ning nendega ühenduses olevate muude koolisel- luse tööde lahendamine. Eriti kuulub tema ülesandeks:

- a) kasvatustöö ja õpetustööde arutamine koolitöö wäljaloomaks tõstmise sihis;
- b) õpetustööde läbiviimise ulatuse ja ette- nähtud piiridest kõrwalekallemiste aru- tamine;
- c) kasvatustöö ja õpetustööde juhtimine ühtlasi õpetajate wahel ja koolitööde wä- lise ühtsuse;
- d) õpetajate kooliõpetustööde aru- tamine;
- e) õpetustööde tarwimise wä- lise ühtsuse ja juhtimine;

f) õpetustöö aruande vastuvõtmine;

g) õpilaste vastuvõtmine, vastavajase klassidesse paigutamine ja koolist eemaldamine, viimasel juhul otsusest teatades maakonna- või linnafoolivalitsusele, riigikoolides haridusministeeriumile.

h) õpilaste töö- ja ülespidamise hindamine, nende edasiwiimine klassist klassi, lõpetajate koolist väljalaskmine ja õpilastele tunnistuste väljandamine;

i) õpilaste kohta käivate määruste väljatöötamine ja maksmapanemine;

k) koolijuhataja kandidaadi soovitamine ja juhataja abi ning õpetaja kandidaatide kohta arvamise avaldamine §§ 53 ja 54 ettenähtud korras.

§ 73. Speaasta lõpul seab pädagoogikanõukogu kooli õpetustöö aruande selle kohta, mil määral ja misjaguste abinõudega on täidetud aasta algul kokkuseatud tavad ja, kui on olnud kõrvalekalbumisi, tähendab ära põhjused, mis on sundinud kavatsetest loobuma. Nimetatud aruanne esitatakse ka vastavale linna- või maakonnafoolivalitsusele ja haridusministeeriumile.

§ 74. Pädagoogikanõukogu koosolekuid peetakse õpeajal vähemalt kord kuus.

§ 75. Pädagoogikanõukogu astub kooli koolijuhataja või tema asetäitja kutsel, või vähemalt $\frac{1}{3}$ osa liigete nõudmisel.

§ 76. Pädagoogikanõukogu koosoleku päewakorra seab kooli koolijuhataja, kussuures koosolek võib päewakorda muuta ja täiendada. Igal pädagoogikanõukogu liikmel on õigus koosolekule ettepanekuid teha ja liisimusi algatada.

§ 77. Pädagoogikanõukogu koosolekuid juhatab koolijuhataja või tema asetäitja.

§ 78. Pädagoogikanõukogu koosolek on otsusvõimne, kui temast võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ osa õpetajast, nende hulgas koolijuhataja või tema asetäitja.

§ 79. Koosoleku otsus on maksim, kui selle poolt on enam kui pool koosolekust; kui hääled poolenewad, annab koolijuhataja hääle enamuse.

Märkus. Kui koolijuhataja pädagoogikanõukogu otsusega ei ühine, läheb liisimise enne otsuse täidesaatmist riigikoolides haridusministeeriumi, teistes avalikkuses keskkoolides maakonna- või linnafoolivalitsusele kinnitamiseks.

§ 80. Pädagoogikanõukogu valib oma liigete hulgas üheks aastaks sekretäri, raamatukogu ja õpefabinettide hoidjad.

Märkus. Sekretäri, raamatukogu ja õpefabinettide hoidjaid ja korralda-

jaid võib kooli ülevalpidaja nõusolekul ka eratasti eest ametisse panna.

7. Kooli hooletogu.

§ 81. Riigikoolides haridusministeeriumi, amavalitsuse koolides kooli ülevalpidaja otsusel asutatakse keskkooli juure kooli hooletogu.

§ 82. Hooletogu liikmeid on:

a) 2 pädagoogikanõukogu esitajat, nende hulgas koolijuhataja;

b) 5 kooliülevalpidaja asutuse esitajat;

c) 2 lastewanemate esitajat;

d) kooliarsti;

e) 1 esitaja iga asutuse, isiku või toetajate rühma poolt, kes kooli majanduslikult toetab vähemalt ühe viiendiku majandusliste kulude summa suuruses. Nende esitajate volitused on maksivad selle eelarveaasta jooksul, mil toetus antud.

Märkus 1. Kõik koolis töötavad õpetajad võivad hooletogu koosolekust sõnadipusega osa võtta.

Märkus 2. Kooli ülevalpidava asutuse esitajate volitused kehtivad 3 aastat.

Märkus 3. Pädagoogikanõukogu ja lastewanemate esitajad valitakse igal sügisel peale speaasta alguse üheks aastaks.

§ 83. Hooletogu valib igal aastal õpetustöö algul peale lastewanemate ja pädagoogikanõukogu esitajate valimiste enesele juhataja, selle asemiku ja kirjatöimetaja. Tarbekorral võib juhatus ka suuremaarvuline olla.

§ 84. Hooletogu ülesandeks on hoolitseda kooli eest üldse, eriti tema majandusliku küsimise eest. Selle ülesande täitmiseks kuulub tema tegewuskonda:

a) õpilaste toitlus- ja tervisolude korraldamine;

b) waelematele õpilastele toetuse muretsemine;

c) õpetustöö pealtkuulamine oma esitajate läbi;

Märkus. Hooletogu esitajail ei ole õigust klassis tähendusi teha, samuti ka õpetajale üldse märkusi teha; nad võivad oma arvamised ja tähelepanekud ette linna koolijuhatajale või hooletogule.

d) ettepanekute tegemine uute õpeainete järeseadmise ning uute klasside või kursuste avamise asjus vastavale foolivalitsusele, riigikoolides haridusministeeriumile;

e) kooli erikapitaalide valitsemine ja tarvitamine, kuivõrd see sellekohaste erimäärustega ei ole teisiti korraldatud;

1) kooli liikumata ning liikuva varan-
korras hoidmise järelevalve;

2) kooli eelarve läbi vaatamine ja esita-
mise kooli ülesvalvujale asutusele;

3) kooli majapidamise, sissetulekute ja
väljaminekute revideerimine;

4) kooli eelarve läitmise aruande läbi-
vaatamine ja oma tegevusaruande kokku-
seadmine;

5) esitaja valimine pädagoogikanõuko-
susele.

§ 85. Koolikogu koosolekuid peetakse tar-
vaste järgi.

§ 86. Koolikogu kokkukutsumine on juha-
taja või, tema äraolekul, tema asemiku üles-
anne. Koolikogu kutjutakse eraforraliselt
koos kolme liikme või koolijuhataja nõu-
dusel.

§ 87. Koolikogu koosolekuid juhatab koo-
lijuhataja või tema äraolekul tema
asemik.

§ 88. Koolikogu koosolek on otsusvõim-
ne, kui on koos vähemalt pooled liikmed,
kui nende hulgas koolikogu juhataja ja kooli ju-
hataja või nende asemikud.

§ 89. Koosoleku otsus on maksen, kui selle
vastu on enam kui pooled koosolejad. Kui
hääled poolenewad, annab juhataja hääle üle-
kaalu.

Märkus. § 84 p.p. d ja g tähenda-
tud küsimuste otsustamiseks on tarvilik
vähemalt pool koolikogu liikmete häälest.

§ 90. Lähenewad pädagoogikanõukogu ja
koolikogu arvamised lahku, otsustab küsi-
muse wastaw kooliwalitsus, riigikoolides ha-
lbusministeerium.

8. Rastewanemate esitus.

§ 91. Kooli ja kodu wahel lähema ühen-
duse loomiseks kutsub koolijuhataja laste-
wanemate koosoleku kokku vähemalt kaks
korda aastas. Eraforraliselt võib wanemate
koosoleku kokku kutsuda koolikogu otsuse
põhjal koolikogu juhataja.

§ 92. Wanemate koosoleku ülesandeks on
haridus- ja õpetusvõime püüdwate küsi-
muste arutamine ja oma soovimawalduste
ettepanemine pädagoogikanõukogule ja koo-
likogule.

§ 93. Wanemate koosoleku sellekohase ot-
suse põhjal asutatakse kooli juure wanemate
komitee. Komitee liikmed walib koosolek õpi-
laste wanemate või nende asemikute hul-
gast ühe aasta peale, iga klassi kohta 1–3
esitajat.

§ 94. Üldisel koosolekul walitud wanemate
esitajad ühes koolijuhatajaga ja 1–3 õpe-
tuste esitajaga, kooli juuruse järgi, moodus-
tawad wanemate komitee. Komitee walib

enele keskest esimehe, tema asemiku, kassa-
hoidja ja sekretäri.

§ 95. Wanemate komitee arutab kassa-
tuskuksimusi, püüab nõrgematele õpilastele
paremat edasiõudmist võimaldada, annab
kehjematele ainelist toetust, aitab õpilaste
toetuse ja terwishoiu olusid korraldada, or-
ganiseerib lastele kohaseid lõbususi ja õpe-
kätte ning aitab kooli ja kodu wahel ühendust
luua.

§ 96. Wanemate komitee walib pädagoo-
gikanõukogusse 2 ja kooli hoolekoguusse 2 esi-
tajat. Ühel sellest walitud esitajal on õigus
õpetunde pealt kuulata ja märgatuid puudus-
teist tarbetorral koolijuhatajale või wane-
mate komitee koosolekule teatada, kuid tal ei
ole õigust isiklikult mingisuguseid märkusi
ega korraldusi teha.

Märkus. Kus ei ole wanemate
komiteed loodud, seal walitakse selles pa-
ragrahwis tähendatud esitajad wanemate
üldkoosolekul.

§ 97. Wanemate komitee koosoleku kutsub
esimees tarbetorral kokku. Koosolek on otsus-
võimne, kui on koos vähemalt pooled liik-
med, nende hulgas komitee esimees ja kooli-
juhataja või nende asemikud. Otsuse tege-
miseks on tarwis, et selle poolt oleks enam
kui pool koosolejaid. Kui hääled poolene-
wad, annab juhataja hääle ülekaalu.

§ 98. Wanemate koosolek võib § 95 tä-
hendatud ülesannete täitmiseks ka erikom-
misjoone walida.

§ 99. Wanemate komitee liikete või § 96
tähendatud esitajate walimiseks on wanema-
te üldine koosolek otsusvõimne, kui sellest
osa võtab $\frac{1}{3}$ kõigist kohalikkudest lastewane-
matest või nende asemikkudest, kellel selleks
kirjalik wõllitus. Kui wanemate üldkoosolek
kokkukutsumine liikete wahelise arwu pärast pi-
damata jääb, peetakse koosolek ära mitte
waremini kui ühe nädala pärast. Teisikordne
koosolek on kokkukutsumine liikete arwu peale
waatamata otsusvõimne. Esitajad wõtawad
osa wanemate koosolekust sõnawõimega.

§ 100. Wanemate koosoleku alal walit-
akse koosoleku juhataja ja kirjatoimetaja
ja lihtsa hääleteenamisega. Koosoleku proto-
koll kiinitatakse koosoleku lõpul juhataja,
kirjatoimetaja ja vähemalt kolme koosoleku
poolt walitud isiku allkirjaga.

9. Kwalifikunde keskkoolide õigused.

§ 101. Kwalifikul keskkoolil on oma pit-
sat. Kõik koolidesse püüdwad alid, palwe-
kirjad, krepostikirjad jne. on wabad margi-
maksust; samuti on wabastatud kooli liiku-

mata varandus kõikidest riigi- ja kogukonna-
maksudest ja naturaalkohustustest.

§ 102. Keskkoolide poolt korraldatud õpe-
käitluste osavõtjad õpetajad ja õpilased saa-
vad riigi raundteel ja laevadel sellekohastes
Babariigi Valitsuse poolt kinnitatud eri-
määrustes ettenähtud maksuta sõidu või
hinnaalanduse.

§ 103. Haridusministeeriumi loal kes-
koolide tarvidusteks sissetoodavad raamatud,
õpewahendid ning nende osad on tollimaksust
vabad.

10. Seaduse elluviimine.

§ 104. See seadus hakkab maksma 1. au-
gustist 1923 a. Selleks minnetatakse avalikkus-
deks algkoolideks või algkoolide klassideks
avalikkude keskkoolide ettevalmistuse ning
alamad klassid, mis vastavad algkooli hin-
duslikkudele õpeaastatele, või kaotatakse nad
ära, nende asemele tarvilikku arvu algkooli
klasse arvades. Kooli ülemalpidajad otjasta-
vad ja panevad haridusministeeriumi kaudu
Babariigi Valitsusele kinnitamiseks ette,
missuguseks õpeharuks ihe või teise kooli
ülemad klassid korraldatakse.

§ 105. Selle seaduse elluviimise kohta an-
nab Babariigi Valitsus erimäärused.

Algtirjale allakirjutanud

Riigikogu abiesimees M. Kereem.

Abisekretäär B. Bezold.

Nr. 92. Riigikogu poolt 7. detsem-
bril 1922 a. vastuvõetud

Seadus kaitseväkke teenistusse võtmise ja
sellest vabastamise kohta 1923 aastal.

§ 1. Nooredmehed, kes 1902 aasta viima-
sel neljal kuul (1. septembrist kuni 31. det-
sembri 1902 a.) ja 1903 aasta esimesel nel-
jal kuul (1. jaanuarist kuni 1. maini 1903 a.)
on sündinud, kutjutakse 1. märtsiks 1923 aas-
tal väeteenistusse, missugusest ajast neid ka
tegelikult väeteenistuses olitaks loetakse.

Märkus. Väeteenistusse vastu-
võtmise algpäevaks määratakse 1. weeb-
ruar 1923 a., kogumispunkti kinnimise
päevaks 26. weebuar 1923 aastal.

§ 2. Väeteenistuse kohustuse seadustiku
§§ 477, 478 ja 479 märgitud tähtaja „15. wee-
ruari“ asemele määratakse 26. weebuar
1923 a.

§ 3. Kaitseväelased, kel 1923 aasta jool-
sul taks aastat eht enam Eesti kaitseväes
jaab ärateenitud, vabastatakse järgmise
kuu esimesel päeval tegelikult väeteenistu-
sest ja arvatakse tagavaramäkke.

§ 4. Peale selle lastakse 1. oktoobril
1923 a. tagavaramäkke kõiki neid kaitseväe-
lasi, kes jalgaväes teenivad ja kes küll taks
aastat pole ärateenitud, kuid taks täit suve
õppusel on olnud.

§ 5. Babariigi Valitsusel on õigus sõja-
ministri ettepanekul lasta kaitseväelasi taga-
varamäkke ka enne §§ 3 ja 4 ettenähtud
tähtpäevi.

Märkus. Sõjaväe kohustusseaduse

§ 28 kaotab oma maksmuse.

Algtirjale allakirjutanud

Riigikogu abiesimees M. Kereem.

Abisekretäär B. Bezold.

Nr. 93. Riigikogu poolt 7. detsem-
bril 1922 a. vastuvõetud

Pühade ja puhkepäevade seadus.

§ 1. Riiklisteks pühadeks ja puhkepäevadeks
loetakse järgmised päevad:

1. Uus aasta (1. jaanuar).
2. Kolmekuningapäev (6. jaanuar).
3. Jseisipäev (24. weebuar).
4. Pühapäev.
5. Suur reede.
6. Seade- (ülestõusmise) pühad, 3
päeva.
7. Esimese mai pühad (1. mai).
8. Kristipäev (täevaminekise pühad).
9. Suvisepühad, 3 päeva.
10. Jaanipäev (24. juuni).
11. Jõulupühad, 3 päeva.

Märkus. Töö lõpetatakse kell 12
päeval:

1. Suurel laupäeval.
2. Suvisepühade laupäeval.
3. Jõulu laupäeval (24. detsembril).
4. Vanal aastal (31. detsembril).

§ 2. Seadusandliku delegatsioonil poolt 27.
aprillil 1920 a. vastuvõetud määrus pühade
ja puhkepäevade kohta („Riigi Teataja“
nr. 67/68 — 1920 a.) kaotab oma maksmuse.

Algtirjale allakirjutanud

Riigikogu abiesimees M. Kereem.

Abisekretäär B. Bezold.

c) linnades ja alevites — kohalikkude olude kohaselt.
Erandina võib hoiatusristi püstitada vasakule poole sõiduteed, kui ta seal kohalikkude olude tõttu on sõidukitele kaugelt paremini nähtav.
Hoiatusristide püstitamise üle vasakule poole sõiduteed otsustab riigiraudteel ja sellega rööpmelises ühenduses olevatel eraharuteedel raudteevalitsuse direktor.

§ 4. Hoiatusristid püstitatakse ja peetakse korras raudteevalitsuse, eraharutee või eraraudtee omaniku korraldusel ja kulul, ülesõidu- või ülekäigukoha alluvuse järgi.

§ 5. Hoiatusristide püstitamine § 2 ette nähtud ülesõidu- ja ülekäigukohtadel peab läbi viidama 1. jaanuariks 1936.

Ühes hoiatusristide püstitamisega kaotatakse ära nendel ülesõidu- ja ülekäigukohtadel igasugused senised pealkirjadega hoiatusstahvlid.

Ülesõidu- ja ülekäigukohtadel, kus § 2 järgi hoiatusriste ei püstitata, jäävad ka ära igasugused senised pealkirjadega hoiatusstahvlid.

§ 6. Maanteede ja sildade projekteerimise, ehitamise ja korrashoiu määruse (RT 31 — 1930) §§ 96—98 ette nähtud hoiatusmärkide ülesseadmine maanteedel jääb jösse.

Teedeminister O. Sternbeck.

Raudteevalitsuse direktor J. Raudsep.

408. Korstnapühkijate taks Tartu linnas.

Vastu võetud Tartu linnavolikogult 30. aprillil 1934.

Korstnapühkijatel on õigus saada tasu korstnapühkimise tööde eest Tartu linna administratiiv-piirkonnas järgmise taksi järgi:

1. Iga korstna pealt, mida peab puhastatama (pühkima) 8 korda aastas, üks (1) kroon põhitasu aastas ja peale selle iga majakorra iga korstna lõõri osa pealt 15 senti lisatasu aastas, kusjuures pööning, kus asub küttekoldega eluruum, loetakse üheks majakorrak.

2. Läbironitavate korstnate puhastamise eest p. 1 näidatud tasu kolmekordses suuruses.

Märkus 1. Kui keldris on küte, siis loetakse kelder ka majakorrak.

Märkus 2. Korstna puhastamise hulka eeltähendatud tasu eest kuulub ka korstnaga ühenduses olevate ahjude, pliitide ja teiste tuleasemete suitsulõõride puhastamine puhastustest kaudu.

Märkus 3. Tasu maksmine peab toimuma iga poole aasta (kalendriaasta) tagant.

Käesolev taks hakkab maksma 1. juulist 1934.

Samast ajast kaotavad maksvuse taksid, mis vastu võetud linnavolikogult 26. juunil 1922 ja 27. juunil 1924 ja avaldatud RT 103 — 1922 ja 97 — 1924.

Tartus, 19. mail 1934. Nr. 3071.

Linnapea A. Tõnisson.

Sekretär A. Mägi.

Hind 10 senti.

Riigi trükikoja trükk.

RIIGI TEATAJA

Nr. 47.

2. juunil 1934.

Nr. 47.

Art. 409. Keskkoolide seadus.

410. Gümnaasiumide seadus.

411. Korraldus firma „Balti Lloyd“, omanik Curt Schiller, Tallinnas, mõnesuguste dokumentide sularahas tempelmaksmise korra kohta.

412. Muutmise määrus määrusele liha järelevaatuse ja tapamajade kohta Tallinnas.

413. Täiendav määrus sundmäärusele alkoholist jookide müügiõigusega restoranide ja einelaudade ning õllekaupluste ruumide sisseseadmise, korra ja tervishoiulikkude nõuete kohta Tartus.

414. Otsus hobuste, sõiduriistade ja koerte maksu tasumise tähtaja pikendamise kohta Tartus.

409. Keskkoolide-seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 25. mail 1934.

I.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 1. Keskkool moodustab ühtluskooli teise järgu. Tema ülesandeks on haritud kodanikkude kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine gümnaasiumidesse ning teistesse vastavatesse õppeasutistesse astumiseks.

§ 2. Keskkool on emakeelne ja maksuline.

Õpilased peavad käima emakeelses või riigikeelses keskkoolis. Õpilaste emakeel arvatakse nende vanemate rahvuse järgi. Vanemate kuuluvusel kahte rahvusse määratakse õpilase emakeel tema vanemate või hooldajate kokkuleppel; kui kokkuleppele ei jõuta, siis on õpilase õppekeeleks riigikeel.

Ainult mõjuvatel põhjustel õpilane võib õppida mitteemakeelses või mitteriigikeelses koolis, millise küsimuse otsustab Haridus- ja sotsiaalminister Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse ettepanekul.

§ 3. Keskkooli kursus kestab 5 õppeaastat, alates pärast algkooli IV klassi lõpetamist.

§ 4. Keskkoolil on õppeaastate arvule vastav arv klasse, mis nimetatakse I, II, III, IV ja V klassiks.

§ 5. Keskkool võib olla ühis- või lahuskool. Keskkooliga võib tarbeks ühendada mõne muu kooli või klassi. Samuti võib keskkooli juures avada keskkooli lõpetajaile eriklassi, mille kohta käivad määrused ning õppe- ja tunnikavad paneb maksma Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 6. Keskkoolil on pitsat, mille kuju kinnitab Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsus kooli ülalpidaja ettepanekul.

2. peatükk.

Asutamine ja ülalpidamine.

§ 7. Keskkoolid asutatakse ja peetakse üli riigi, omavalitsuste, eraorganisatsioonide või isikute poolt. Riigi ja omavalitsuste poolt ülalpeetavaid keskkooli, mis käesoleva seaduse põhjal Riigivanema otsusega avatud, nimetatakse avalikkudeks keskkoolideks.

§ 8. Riigi poolt ülalpeetava keskkooli või tema klasside avamine toimub Riigivanema otsuse põhjal.

§ 9. Omavalitsus, kes soovib avada avalikku keskkooli või tema klasse, esitab sellekohase sooviavalduse Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele ühes kohustusega enese kanda võtta kooli või klasside varustamise ja ülalpidamise kulud ning näitab tuluallikad nende kulude katteks, peale selle osa, mis vastavate seaduste alusel riigi kanda määratud. Kooli või klasside avamine toimub Riigivanema otsuse põhjal.

§ 10. Omavalitsuste, eraorganisatsioonide või isikute poolt ülalpeetavate erakeskkoolide avamine toimub Eraõppeasutuste seaduse alusel.

§ 11. Keskkoolide juures võib avada Haridus- ja sotsiaalministri poolt maksma pandud määruse põhjal internaate õpilastele.

§ 12. Õppemaksu suuruse avalikkudes keskkoolides kui ka õppemaksust vabastatavate kehvemate andekate õpilaste protsendi alammäära kinnitab Vabariigi Valitsus Haridus- ja sotsiaalministri ettepanekul.

§ 13. Riigi poolt keskkooli õpilastele stipendiumide ja abirahade andmise korra määrab Vabariigi Valitsus. Omavalitsuste, eraasutiste ja isikute poolt keskkooli õpilastele määratud stipendiumid kinnitab Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 14. Õppemaksust saadud summad moodustavad kooli erisummad, mida tarvitab koolijuhataja kooli ülalpidaja poolt kinnitatud eelarve järgi sama kooli tarvete täitmiseks.

§ 15. Keskkooli asutamisel tuleb täita nõuded, mis koolimajade, kooli kõrvalhoonete ja seadete ning asukoha kohta on ette nähtud sellekohastes seadustes ja määrustes.

§ 16. Avaliku keskkooli või tema klasside sulgemine toimub Riigivanema sellekohase otsuse põhjal.

§ 17. Kui erakeskkooli korraldamine, juhtimine, valitsemine, varustamine ja õpilaste vastuvõtmine ning klassi- ja koolikursuse lõpetamine toimub avalikkude keskkoolide kohta maksvate määruste ja korralduste alusel ja kui õppe- ja kasvatus töö seisab nõutaval kõrgusel, võib erakeskkoolile riigieelarve korras määrata rahalist toetust või võtta Riigivanema otsusel õppejõudude palgad koolis või tema üksikutes klassides täies ulatuses või osaliselt riigi kanda.

3. peatükk.

Õppe- ja kasvatusosa.

§ 18. Kooliaasta kestab 1. augustist kuni järgmise aasta 31. juulini. Tegelik õppetöö keskkoolis kestab vähemalt 35 nädalat kooliaastas. Õppetöö alguse, lõpu, vaheajad ja üldised ning kohalikud pühad määrab Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 19. Õpilaste maksimaalarv klassis on 50.

§ 20. Keskkoolis õpetatakse järgmisi õppeaineid: emakeel, usuõpetus, matemaatika, loodusteadus ühes keemia ja tervishoiuga, füüsika, maateadus, ajalugu, kodanikuteadus, 2 võõrkeelt, joonistamine ja joonestamine, võimlemine, riigikaitse õpetus, käsitöö, laulmine.

Usuõpetus on õpetajaile ja õpilastele vabatahtlik õppeaine.

§ 21. Haridus- ja sotsiaalministeeriumi loaga võib kohalikkude olude nõudel võtta keskkooli õppekavasse veel teisi õppeaineid, kusjuures aga ei tohi tunduvalt kannatada eelmises (20) paragrahvis nimetatud õppeainete läbivõtmise.

§ 22. Võõrkeelena õpetatakse keskkoolides inglise, prantsuse, saksa või vene keelt. Keelte järjekorra avalikus keskkoolis kinnitab Riigivanem koos kooli avamise otsusega. Muukeelsetes keskkoolides õpetatakse esimese võõrkeele asemel riigikeelt.

Riigivanema otsusel võib õpetada mõnda õppeainet keskkoolis ka esimeses võõrkeelses keskkoolis — riigikeeles.

§ 23. Keskkooli tunni- ja õppekavad määrab Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 24. Õpilased viiakse ühest klassist teise ja tunnustatakse koolikursuse lõpetanuks õppenõukogu otsusega õpilase õppetöö edu põhjal Haridus- ja sotsiaalministri poolt maksma pandud korra järgi. Õpilast ei või jätta ühte klassi kauemaks kui kaheks õppeaastaks.

§ 25. Keskkoolis peavad olema tarvilikud õppeabinõud, õppekabinetid, õpilaste ning õppejõudude raamatukogud ja kooliapteek tarvilikkude arstimate ja abinõudega. Haridus- ja sotsiaalministeerium seab kokku nende õppeabinõude ja raamatute nimekirjad, mille muretsemine on sunduslik kooli ülalpidajale.

4. peatükk.

Õpilased.

§ 26. Keskkooli I klassi võetakse vastu algkooli IV klassi lõpetanud ilma eksamita. Kui kooli astuda soovijaid on enam kui koolis vabu kohti, siis võetakse õpilasi vastu sellekohase valiku põhjal. Haridus- ja sotsiaalminister määrab valiku tingimused.

§ 27. Kõrgematesse klassidesse võetakse õpilasteks neid, kes selleks korraldataval eksamil näitavad, et nad võivad vastavas klassis tarvilise eduga töötada. Üleminekul ühest avalikust keskkoolist teise sama õppekavaga keskkooli eksami ei nõuta.

§ 28. Keskkooli astuda soovijate vanemad või hooldajad esitavad keskkooli juhatajale avaldise ühes õpilase hariduse ja perekonnaseisu tunnistusega.

§ 29. Keskkooli astujad vaadatakse läbi kooliarsti poolt. Kelle tervislik seisukord kaasõpilastele kardetav, neid kooli vastu ei võeta.

§ 30. Õpilastele, kes enne koolikursuse lõpetamist koolist lahkuvad, annab kool nende vanemate või hooldajate soovil õpilaste töö tagajärgede kohta sellekohased tunnistused.

§ 31. Keskkooli kursuse lõpetajale antakse sellekohane tunnistus, mis temale õiguse annab astuda gümnaasiumi ja teistesse õppeasutistesse vastavalt nende õppeasutiste vastuvõtu tingimustele.

§ 32. Haridus- ja sotsiaalministril on õigus anda määrusi, mis on õpilastele kohustuslikud koolis ja väljaspool kooli.

§ 33. Õpilased võivad asutada kooli juures omavahelisi ringe ja koolidevahelisi ühinguid Haridus- ja sotsiaalministeeriumi sellekohaste juhtnõuade alusel. Väljaspool kooli seisvatest organisatsioonidest võivad õpilased osa võtta ainult õppenõukogu loal. Osavõtmine poliitilistest ja poliitilisi sihte taotlevatest organisatsioonidest ja nende tegevusest on õpilastele keelatud.

5. peatükk.

Ametisolevad isikud.

§ 34. Keskkoolis on järgmised ametisolevad isikud: juhataja, õpetajad, arst, asjaajaja ja teenijad.

Kui klasside arv keskkoolis või keskkoolis ühes mõne teise temaga ühendatud kooli klassidega on vähemalt üheksa, siis seatakse ametisse juhataja abi.

§ 35. Juhataja kohuseks on kooli õppe- ja kasvatustöö ning majandusala üldjuhatamine, vastutus koolitöö korralikkuse ning kooli varanduse korrasoleku eest ja kooli asjaajamine kooskõlas seaduste ja määruste ning õppenõukogu otsustega. Eriti on juhataja ülesandeks:

- 1) kooli esindamine ja läbikäimine teiste asutistega ning üksikute isikutega;
- 2) kooli puutuvate küsimuste selgitamine ja esitamine õppenõukogule otsustamiseks;
- 3) juhatuse andmine õpetajaile õppe- ja kasvatustöös, kusjuures juhatajal on õigus õpetajaile korratuste puhul teha märkusi ja hoiatusi;
- 4) õppe- ja kasvatustöö jaotamine õppejõudude vahel;
- 5) järelevalve ja hoolitsemine, et koolitöö toimuks takistamatult ja et kõik õpetajad ja õpilased täidaksid oma kohuseid korralikult;
- 6) kooli seadete ja õppeabinõude muretsemise;
- 7) kooli eelarve ja aruande koostamine;
- 8) kooli asjaajaja ja teenijate ametisse määramine ja ametist vabastamine.

§ 36. Juhataja abi on kooli sisemises ning kasvatuslikus tegevuses abiks juhatajale ja täidab viimase puudumise või haiguse korral tema kohuseid. Keskkoolis, kus juhataja abi ei ole, määrab juhataja enese koolist puudumise ajaks määraliste õpetajate hulgast asetäitja.

§ 37. Õpetaja kohuseks on õppe- ja kasvatustöö, õppenõukogu koosolekutest osavõtmine ning selle otsuste kui ka juhataja korralduste täitmine, kusjuures õpetajal ei ole õigust lahti ütelda temale määratavast õppe- ja kasvatustööst.

§ 38. Koolist kui ka õppenõukogu koosolekust puudumise korral on õpetaja kohustatud sellest aegsasti juhatajale teatama ühes puudumise põhjuste tähendamisega.

§ 39. Kasvatuslikkude ülesannete ligemateks täitjateks üksikutes klassides õppenõukogu valib õppejõudude hulgast klassijuhatajad, kelle kohused määrab õppenõukogu Haridus- ja sotsiaalministeeriumi vastava instruksiooni põhjal.

Samuti valib õppenõukogu õppejõudude hulgast õppenõukogu sekretäri.

§ 40. Keskkooli ülalpidaja on kohustatud palkama kooliarsti, kelle ülesandeks on õpilaste tervise eest hoolitsemine ning nende arstimine, valve kooliruumides tervishoidliku seisukorra järgi ja nõuandmine õppenõukogule kooli tervishoidu puutuvates küsimustes. Kooliarsti võib palgata ka mitme kooli peale.

Kooliarsti lähema töökorralduse paneb maksma Haridus- ja sotsiaalministeerium.

§ 41. Asjaajaja on kooli kantele ja majanduslikkude asjade korraldajaks.

§ 42. Keskkoolis on tarvilik arv teenijaid, kelle kohused määrab koolijuhataja.

6. peatükk.

Õppenõukogu.

§ 43. Õppenõukogu liikmeteks on kooli õppejõud, kooliarst ja lastevanemate esindaja.

Ühendatud koolidel võib olla ühine õppenõukogu.

§ 44. Õppenõukogu ülesandeks on õppe- ja kasvatusküsimuste ning nendega ühenduses olevate muude koolielu küsimuste lahendamine. Eriti kuulub õppenõukogu tegevuspiirkonda:

- 1) õppe- ja kasvatusviiside arutamine;
- 2) õppekava läbivõtmise ulatuse ja ettenähtud piiridest kõrvalekaldumiste arutamine;
- 3) õppetööks tarvisminevate õppeabinõude valimine;
- 4) õpilaste vastuvõtmine, vastavatesse klassidesse paigutamine ja koolist eemaldamine, viimasel juhul teatades sellest kohalikule koolivalitsusele ning Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele ühes koolist eemaldamise põhjustega;
- 5) õpilaste käitumise ja hoolsuse hindamine, nende klassist klassi üleviimine ja kooli lõpetamise otsustamine ning neile tunnistuste andmine;
- 6) kehvemate andekate õpilaste õppemaksust vabastamine ja õpilastele toetussummade määramine;
- 7) koolielu korraldavate kodukordade vastuvõtmine;
- 8) õpilaste ringide põhikirjade kinnitamine ja ringide vanemate määramine;
- 9) esindajate valimine õpilaste vanemate komiteesse.

§ 45. Õppenõukogu koosolekuid peetakse tarviduse järgi.

§ 46. Õppenõukogu koosoleku kutsub kokku koolijuhataja või tema asetäitja enese algatusel või vähemalt $\frac{1}{3}$ liikmete nõudmisel.

§ 47. Õppenõukogu koosoleku päevakorra seab kokku koolijuhataja või tema asetäitja.

Igal õppenõukogu liikmel on õigus teha juhatajale ettepanekuid küsimuste päevakorda võtmiseks.

96

118 II

§ 48. Õppenõukogu koosolekut juhatab koolijuhataja või tema asetäitja, protokollib õppenõukogu sekretär.

§ 49. Õppenõukogu koosolekul arutatud küsimused ja vastuvõetud otsused kantakse protokolliraamatusse.

§ 50. Õppenõukogu koosolek on otsusevõimeline, kui temast võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ õppejõududest, nende hulgas koolijuhataja või tema asetäitja.

§ 51. Koosoleku otsus on maksev, kui selle poolt on enam kui pooled koosolijaist.

Kui juhataja õppenõukogu otsusega ei ühine, läheb küsimus enne otsuse täideviimist Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele otsustamiseks.

§ 52. Õppenõukogu koosoleku protokollile kirjutavad alla koosolekust osavõtnud õppenõukogu liikmed.

7. peatükk.

Õpilaste vanemate esindus.

§ 53. Kooli ja kodu vahel lähema ühenduse loomiseks koolijuhataja kutsub kokku õpilaste vanemate koosoleku vähemalt kaks korda aastas.

§ 54. Vanemate koosoleku ülesandeks on õpilaste abistamisse ning õppe- ja kasvatustöösse puutuvate küsimuste arutamine ja tarbekorral oma soovide esitamine õppenõukogule.

§ 55. Vanemate koosolek on otsusevõimeline, kui on koos $\frac{1}{5}$ kõigist õpilaste vanematest või hooldajatest.

§ 56. Kõik kooli õppejõud võivad osa võtta sõnaõigusega vanemate koosolekust.

§ 57. Otsused tehakse vanemate koosolekul lihthälteenamusega.

§ 58. Vanemate koosoleku algul valitakse koosoleku juhataja ja protokollikirjutaja lihthälteenamusega. Koosoleku protokollile kirjutavad alla koosoleku juhataja, protokollikirjutaja ja koosoleku poolt valitud 3 isikut.

§ 59. Vanemate koosoleku sellekohase otsuse põhjal asutatakse kooli juurde õpilaste vanemate komitee. Komitee liikmed valib koosolek õpilaste vanemate või hooldajate hulgast üheks aastaks, iga klassi kohta 2 esindajat, kes koos koolijuhataja ja õppenõukogu poolt valitud kahe õpetajaga moodustavad õpilaste vanemate komitee koosseisu.

Komitee valib endale esimehe, kassahoidja ja sekretäri.

§ 60. Vanemate komitee aitab alal hoida ning süvendada ühendust kooli ja kodu vahel, arutab kasvatusküsimusi, aitab õpilaste toitluse ja tervishoiu olusid korraldada, organiseerib õpilastele kohaseid meelelahutusi ja õppekäike ning püüab võimaldada paremat edasijõudmist kehvematele õpilastele, muretsedes neile ainelist toetust.

§ 61. Vanemate komitee valib õppenõukogusse ühe esindaja, kellel on õigus õppetööd pealt kuulata. Vanemate komitee esindaja ei ole õigustatud tegema märkusi õppejõule, kuid võib esitada oma arvamused ja tähelepanekud koolijuhatajale.

§ 62. Vanemate komitee koosoleku kutsub kokku ja juhatab komitee esimees. Koosolek on otsusevõimeline, kui on koos vähemalt pooled liikmed, nende hulgas komitee esimees ja koolijuhataja. Otsuse tegemiseks on tarvis, et selle poolt oleks enam kui pooled koosolijaist.

II.

Käesolev seadus, mis antud Riigivanema poolt dekreedina, hakkab maksma avaldamisega.

Avalikkude keskkoolide seadus (RT 155/156 — 1922) kaotab maksvuse I klassi suhtes 1. augustist 1934, II klassi suhtes 1. augustist 1935, III klassi suhtes 1. augustist 1936, IV klassi suhtes 1. augustist 1937 ja V klassi suhtes 1. augustist 1938.

Tallinnas, 25. mail 1934.

K. Päts

Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

N. Kann

Hariduse- ja sotsiaalminister.

410. Gümnaasiumide seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 29. mail 1934.

I.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 1. Gümnaasium moodustab ühtluskooli kolmanda järgu. Tema ülesandeks on haritud kodanikkude kasvatamine ja õpilaste ettevalmistamine ülikooli ning teistesse kõrgematesse õppeasutistesse astumiseks.

§ 2. Gümnaasium on emakeelne ja maksuline.

Õpilased peavad käima emakeelses või riigikeelses gümnaasiumis.

Õpilaste emakeel arvatakse nende vanemate rahvuse järgi. Vanemate kuuluvusel kahte rahvusse määratakse õpilase emakeel tema vanemate või hooldajate kokkuleppel; kui kokkuleppele ei jõuta, siis on õpilase õppekeeleks riigikeel.

Ainult mõjuvatel põhjustel õpilane võib õppida mitteemakeelses või mitteriigikeelses koolis, millise küsimuse otsustab Haridus- ja sotsiaalminister Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse ettepanekul.

§ 3. Gümnaasiumi kursus kestab 3 õppeaastat.

§ 4. Gümnaasiumil on õppeaastate arvule vastav arv klasse, mis nimetatakse I, II ja III klassiks.

§ 5. Gümnaasium võib olla ühis- või lahuskool ning humanitaar- või reaaloõppeharudega.

Gümnaasiumiga võib ühendada keskkooli. Ühendatud koolide direktoriks ja inspektoriks peavad olema kõrgema haridusega keskkooliõpetaja kutsega isikud.

§ 6. Gümnaasiumil on pitsat, mille kuju kinnitab Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsus kooli ülalpidaja ettepanekul.

2. peatükk.

Asutamine ja ülalpidamine.

§ 7. Gümnaasiumid asutatakse ja peetakse ülal riigi, omavalitsuste, eraorganisatsioonide või isikute poolt. Riigi ja omavalitsuste poolt ülalpeetavaid gümnaasiume, mis käesoleva seaduse põhjal Riigivanema otsusega avatud, nimetatakse avalikkudeks gümnaasiumideks.

§ 8. Riigi poolt ülalpeetava gümnaasiumi avamine toimub Riigivanema otsuse põhjal.

§ 9. Omavalitsus, kes soovib avada avalikku gümnaasiumi, esitab sellekohase sooviavalduse Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele ühes kohustusega enese kanda võtta kooli varustamise ja ülalpidamise kulud ning näitab tuluallikad nende kulude katteks, peale selle osa, mis vastavate seaduste alusel riigi kanda määratud. Kooli avamine toimub Riigivanema otsuse põhjal.

§ 10. Omavalitsuste, eraorganisatsioonide või isikute poolt ülalpeetavate eragümnaasiumide avamine toimub Eraõppeasutuste seaduse alusel.

§ 11. Gümnaasiumide juures võib avada Haridus- ja sotsiaalministri poolt maksuma pandud määruse põhjal internaate õpilastele.

§ 12. Õppemaksu suurus avalikkudes gümnaasiumides kui ka õppemaksust vabastatavate õpilaste protsendi alammäära kinnitab Vabariigi Valitsus Haridus- ja sotsiaalministri ettepanekul.

§ 13. Riigi poolt gümnaasiumi õpilastele stipendiumide ja abirahade andmise korra määrab Vabariigi Valitsus. Omavalitsuste, eraasutiste ja isikute poolt gümnaasiumi õpilastele määratud stipendiumid kinnitab Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 14. Õppemaksust saadud summad moodustavad kooli erisummad, mida tarvitab kooli direktor kooli ülalpidaja poolt kinnitatud eelarve järgi sama kooli tarvete täitmiseks.

§ 15. Gümnaasiumi asutamisel tuleb täita nõuded, mis koolimajade, kooli kõrvalhoonete ja seadete ning asukoha kohta on ette nähtud sellekohastes seadustes ja määrustes.

§ 16. Avalikkude gümnaasiumide ümberkorraldamine ja sulgemine toimub Riigivanema sellekohase otsuse põhjal.

§ 17. Kui eragümnaasiumi korraldamine, juhtimine, valitsemine, varustamine ja õpilaste vastuvõtmine ning klassi- ja koolikursuse lõpetamine toimub avalikkude gümnaasiumide kohta maksvate määruste ja korralduste alusel ja kui õppe- ja kasvatustöö seisab nõutaval kõrgusel, võib eragümnaasiumile riigi eelarve korras määrata rahalist toetust või võtta Riigivanema otsusel õppejõudude palgad täies ulatuses või osaliselt riigi kanda.

3. peatükk.

Õppe- ja kasvatusosa.

§ 18. Kooliaasta kestab 1. augustist kuni järgmise aasta 31. juulini. Tegelik õppetöö gümnaasiumis kestab vähemalt 35 nädalat kooliaastas. Õppe-

töö alguse, lõpu, vaheajad ja üldised ning kohalikud pühad määrab Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 19. Õpilaste maksimaalarv klassis on 40.

§ 20. Gümnaasiumis õpetatakse järgmisi õppeaineid: emakeel, usuõpetus, matemaatika, loodusteadus, füüsika, kosmograafia, ajalugu, kodaniku- ja majandusteadus, mõtteteadus, võõrkeeled, võimlemine, riigikaitseoline õpetus, laulmine.

Usuõpetus on õpetajaile ja õpilastele vabatahtlik õppeaine.

§ 21. Peale eelmises (20) paragrahvis nimetatud õppeainete võib gümnaasiumis õpetada õppeharule vastavaid eriaineid, kusjuures humanitaar-gümnaasiumis on ühe vanakeele õppimine sunduslik.

§ 22. Võõrkeelena õpetatakse gümnaasiumides inglise, prantsuse, saksa või vene keelt. Keelte järjekorra avalikus gümnaasiumis kinnitab Riigivanem koos kooli avamise otsusega. Muukeelsetes gümnaasiumides õpetatakse esimese võõrkeele asemel riigikeelt.

Riigivanema otsusel võib õpetada mõnda õppeainet gümnaasiumis ka esimeses võõrkeeles ning muukeelses gümnaasiumis — riigikeeles.

§ 23. Gümnaasiumi tunni- ja õppekavad määrab Haridus- ja sotsiaalminister.

§ 24. Õpilased viiakse ühest klassist teise ja tunnustatakse kooli kursuse lõpetanuks õppenõukogu otsusega õpilase õppetöö edu põhjal Haridus- ja sotsiaalministri poolt maksuma pandud korra järgi. Õpilast ei või jätta ühte klassi kauemaks kui kaheks õppeastaks.

§ 25. Gümnaasiumis peavad olema tarvilikud õppeabinõud, õppekabinetid, õpilaste ning õpetajate raamatukogud ja kooliapteek tarvilikkude arstimate ja abinõudega. Haridus- ja sotsiaalministeerium seab kokku nende õppeabinõude ja raamatute nimekirjad, mille muretsemine on sunduslik kooli ülalpidajale.

4. peatükk.

Õpilased.

§ 26. Gümnaasiumi I klassi võetakse vastu keskkooli kursuse lõpetanud sellekohase valiku põhjal, kusjuures valiku tingimused peavad olema ühtlased kõigile keskkooli lõpetanuile. Haridus- ja sotsiaalminister määrab valiku tingimused.

§ 27. Kõrgematesse klassidesse võetakse õpilasteks neid, kes selleks korraldatavatel eksamitel näitavad, et nad võivad vastavas klassis tarvilise eduga töötada. Eksamitele võivad ilmuda ainult need, kellel on keskkooli lõputunnistus. Üleminekul ühest avalikust gümnaasiumist teise samatüübilisse eksami ei nõuta.

§ 28. Gümnaasiumi astuda soovijad või nende vanemad või hooldajad annavad gümnaasiumi direktorile avaldise ühes hariduse ja perekonnaseisu tunnistusega.

§ 29. Gümnaasiumi astujad vaadatakse läbi kooliarsti poolt. Kelle tervislik seisukord kaasõpilastele kardetav, neid kooli vastu ei võeta.

§ 30. Õpilastele, kes enne koolikursuse lõpetamist koolist lahkuvad, annab kool nende vanemate või hooldajate soovil õpilaste töö tagajärgede kohta sellekohased tunnistused.

§ 31. Gümnaasiumi lõpetajale antakse sellekohane tunnistus, mis temale annab õiguse astuda ülikooli ja teistesse kõrgematesse õppeasutistesse vastavalt nende õppeasutiste vastuvõtu tingimustele.

§ 32. Haridus- ja sotsiaalministril on õigus anda määrusi, mis on õpilastele kohustuslikud koolis ja väljaspool kooli.

§ 33. Õpilastel on õigus asutada kooli juures omavahelisi ringe ja koolidevahelisi ühinguid Haridus- ja sotsiaalministeeriumi sellekohaste juhtnõuade alusel. Väljaspool kooli seisvatest organisatsioonidest võivad õpilased osa võtta ainult õppenõukogu loal. Osavõtmine poliitilistest ja poliitilisi sihte taotlevatest organisatsioonidest ja nende tegevusest on õpilastele keelatud.

5. peatükk.

Ametisolevad isikud.

§ 34. Gümnaasiumis on järgmised ametisolevad isikud: direktor, õpetajad, arst, asjaajaja ja teenijad.

Kui klasside arv gümnaasiumis ühes keskkooliga on vähemalt kaheksa, siis seatakse ametisse inspektor (juhataja abi).

§ 35. Direktori kohuseks on kooli õppe- ja kasvatustöö ning majandusala juhatamine, vastutus koolitöö korralduse ning kooli varanduse korrasoleku eest ja kooli asjaajamine kooskõlas seaduste ja määruste ning õppenõukogu otsustega. Eriti on direktori ülesandeks:

- 1) kooli esindamine ja läbikäimine teiste asutistega ning üksikute isikutega;
- 2) kooli puutuvate küsimuste selgitamine ja esitamine õppenõukogule otsustamiseks;
- 3) juhatuse andmine õpetajaile õppe- ja kasvatustöös, kusjuures direktoril on õigus õpetajaile korratuste puhul teha märkusi ja hoiatusi;
- 4) õppe- ja kasvatustöö jaotamine õppejõudude vahel;
- 5) järelevalve ja hoolitsemine, et koolitöö toimuks takistamatult ja et kõik õpetajad ja õpilased täidaksid oma kohuseid korralikult;
- 6) kooli seadete ja õppeabinõude muretsemise;
- 7) kooli eelarve ja aruande koostamine;
- 8) kooli asjaajaja ja teenijate ametisse määramine ja ametist vabastamine.

§ 36. Inspektor on kooli sisemises ning kasvatuslikus tegevuses abiks direktorile ja täidab viimase puudumise või haiguse korral tema kohuseid.

Gümnaasiumis, kus inspektorit ei ole, määrab direktor enese koolist puudumise ajaks määraliste õpetajate hulgast asetäitja.

§ 37. Õpetaja kohuseks on õppe- ja kasvatustöö, õppenõukogu koosolekutest osavõtmine ning selle otsuste kui ka direktori korralduste täitmine, kusjuures õpetajal ei ole õigust lahti ütelda temale määratavast õppe- ja kasvatustööst.

§ 38. Koolist kui ka õppenõukogu koosolekult puudumise korral on õpetaja kohustatud sellest aegsasti direktorile või inspektorile teatama ühes puudumise põhjuste tähendamisega.

§ 39. Kasvatuslikkude ülesannete ligemateks täitjateks üksikutes klassides õppenõukogu valib õppejõudude hulgast klassijuhatajad, kelle kohused määrab õppenõukogu Haridus- ja sotsiaalministeeriumi vastava instruksiooni põhjal.

Samuti valib õppenõukogu õppejõudude hulgast õppenõukogu sekretäri.

§ 40. Gümnaasiumi ülalpidaja on kohustatud palkama kooliarsti, kelle ülesandeks on õpilaste tervise eest hoolitsemine ning nende arstimine, valve kooliruumides tervishoidliku seisukorra järgi ja nõuandmine õppenõukogule kooli tervishoidu puutuvates küsimustes. Kooliarsti võib palgata ka mitme kooli peale.

Kooliarsti lähema töökorralduse paneb maksma Haridus- ja sotsiaalministeerium.

§ 41. Asjaajaja on kooli kantselei ja majanduslikkude asjade korraldajaks.

§ 42. Gümnaasiumis on tarvilik arv kooliteenijaid, kelle kohused määrab gümnaasiumi direktor.

6. peatükk.

Õppenõukogu.

§ 43. Gümnaasiumi õppenõukogu liikmeteks on kooli õppejõud, kooliarst ja lastevanemate esindaja.

Ühendatud koolidel võib olla ühine õppenõukogu.

§ 44. Õppenõukogu ülesandeks on õppe- ja kasvatusküsimuste ning nendega ühenduses olevate muude koolielu küsimuste lahendamine. Eriti kuulub õppenõukogu tegevuspiirkonda:

- 1) õppe- ja kasvatusviiside arutamine;
 - 2) õppekava läbivõtmise ulatuse ja ettenähtud piiridest kõrvalekaldu-
miste arutamine;
 - 3) õppetööks tarvisminevate õppeabinõude valimine;
 - 4) õpilaste vastuvõtmine, vastavatesse klassidesse paigutamine ja koolist eemaldamine, viimasel juhul teatades sellest kohalikule koolivalitsusele ning Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele ühes koolist eemaldamise põhjustega;
 - 5) õpilaste käitumise ja hoolsuse hindamine, nende klassist klassi üleviimine ja kooli lõpetamise otsustamine ning neile tunnistuste andmine;
 - 6) kehvemate õpilaste õppemaksust vabastamine ja õpilastele toetus-
summade määramine;
 - 7) koolielu korraldavate kodukordade vastuvõtmine;
 - 8) õpilaste ringide põhikirjade kinnitamine ja ringide vanemate määramine;
 - 9) esindajate valimine õpilaste vanemate komiteesse.
- § 45. Õppenõukogu koosolekuid peetakse tarviduse järgi.

§ 46. Õppenõukogu koosoleku kutsub kokku direktor või tema asetäitja enese algatusel või vähemalt $\frac{1}{3}$ liikmete nõudmisel.

§ 47. Õppenõukogu koosoleku päevakorra seab kokku direktor või tema asetäitja.

Igal õppenõukogu liikmel on õigus teha direktorile ettepanekuid küsimuste päevakorda võtmiseks.

§ 48. Õppenõukogu koosolekut juhatab direktor või tema asetäitja, protokollib — õppenõukogu sekretär.

§ 49. Õppenõukogu koosolekul arutatud küsimused ja vastuvõetud otsused kantakse protokolliraamatusse.

§ 50. Õppenõukogu koosolek on otsusevõimeline, kui temast võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ õppejõududest, nende hulgas direktor või tema asetäitja.

§ 51. Koosoleku otsus on maksev, kui selle poolt on enam kui pooled koosolijaist.

Kui direktor õppenõukogu enamuse otsusega ei ühine, läheb küsimus enne otsuse täideviimist Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsusele otsustamiseks.

§ 52. Õppenõukogu koosoleku protokollile kirjutavad alla koosolekust osavõtnud õppenõukogu liikmed.

7. peatükk.

Õpilaste vanemate esindus.

§ 53. Kooli ja kodu vahel lähema ühenduse loomiseks direktor kutsub kokku õpilaste vanemate koosoleku vähemalt kaks korda aastas.

§ 54. Vanemate koosoleku ülesandeks on õpilaste abistamisse ning õppe- ja kasvatustöösse puutuvate küsimuste arutamine ja tarbekorral oma soovide esitamine õppenõukogule.

§ 55. Vanemate koosolek on otsusevõimeline, kui on koos $\frac{1}{5}$ kõigist õpilaste vanematest või hooldajatest.

§ 56. Kõik kooli õppejõud võivad osa võtta sõnaõigusega vanemate koosolekust.

§ 57. Otsused tehakse vanemate koosolekul lihthäälteenamusega.

§ 58. Vanemate koosoleku algul valitakse koosoleku juhataja ja protokollikirjutaja lihthäälteenamusega. Koosoleku protokollile kirjutavad alla koosoleku juhataja, protokollikirjutaja ja koosoleku poolt valitud 3 isikut.

§ 59. Vanemate koosoleku sellekohase otsuse põhjal asutatakse kooli juurde õpilaste vanemate komitee. Komitee liikmed valib koosolek õpilaste vanemate või hooldajate hulgast üheks aastaks, iga klassi kohta 2 esindajat, kes koos direktori ja õppenõukogu poolt valitud kahe õpetajaga moodustavad õpilaste vanemate komitee koosseisu.

Komitee valib endale esimehe, kassahoidja ja sekretäri.

§ 60. Vanemate komitee aitab alal hoida ning süvendada ühendust kooli ja kodu vahel, arutab kasvatusküsimusi, aitab õpilaste toitluse ja tervishoiu olusid korraldada, organiseerib õpilastele kohaseid meelelahutusi ja õppe-

käike ning püüab võimaldada paremat edasijõudmist kehvematele õpilastele, muretsedes neile ainelist toetust.

§ 61. Vanemate komitee valib õppenõukogusse ühe esindaja, kellel on õigus õppetööd pealt kuulata. Vanemate komitee esindaja ei ole õigustatud tegema märkusi õppejõule, kuid võib esitada oma arvamused ja tähelepanekud direktorile.

§ 62. Vanemate komitee koosoleku kutsub kokku ja juhatab komitee esimees. Koosolek on otsusevõimeline, kui on koos vähemalt pooled liikmed, nende hulgas komitee esimees ja kooli direktor. Otsuse tegemiseks on tarvis, et selle poolt oleks enam kui pooled koosolijaist.

§ 63. Kui gümnaasium on ühendatud keskkooliga, siis võib kokku kutsuda ühise õpilaste vanemate koosoleku ja moodustada ühine õpilaste vanemate komitee.

II.

Käesolev seadus, mis antud Riigivanema poolt dekreedina, hakkab maksma avaldamisega.

Tallinnas, 29. mail 1934.

K. Päts

Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

N. Kann

Hariduse- ja sotsiaalminister.

411. Majanduseministri korraldus firma „Balti Lloyd“, omanik Curt Schiller, Tallinnas, mõnesuguste dokumentide sularahas tempelmaksmise korra kohta.

Alus: Tempelmaksu seaduse § 17 p. 19 (RT 45 — 1928).

§ 1. Luban firmale „Balti Lloyd“, omanik Curt Schiller, Tallinnas, tempelmaksta sularahaga käesolevas korralduses ette nähtud korras järgmised dokumendid:

- 1) firma poolt väljaantavad arved;
- 2) välismaalt saadavad arved ja vekslid.

§ 2. Tähtendatud dokumentide tempelmaksu arvestamiseks peetakse firmas „Balti Lloyd“, omanik Curt Schiller, eri-tempelmaksuraamat, mis sisaldab järgmised lahtrid:

- 1) järjekorranumber;
- 2) sissekande kuupäev;
- 3) firma või isiku nimi, kellega dokument tehtud, dokumendi kuupäev ja lühendatud sisu;

2. Muukeelsed koolid.

Õppeained	M a a l						Kokku	L i n n a s						Kokku
	I	II	III	IV	V	VI		I	II	III	IV	V	VI	
1. Emakeel	8	6	6	6	6	6	38	8	6	6	6	6	6	38
2. Usuõpetus	2	2	2	1	1	1	9	2	2	2	1	1	1	9
3. Kodulugu	3	2	3	—	—	—	8	3	2	3	—	—	—	8
4. Matemaatika	5	5	5	5	5	5	30	5	5	5	5	4	4	28
5. Looduseõpetus ja tervishoid	—	—	—	3	4	4	11	—	—	—	3	3	3	9
6. Maateadus	—	—	—	2	2	2	6	—	—	—	2	2	2	6
7. Ajalugu ja kodanikuõpetus	—	—	—	2	2	2	6	—	—	—	2	2	2	6
8. Riigikeel	—	3	4	4	4	4	19	—	3	3	3	4	4	17
9. Joonistamine	2	2	2	1	1	1	9	2	2	2	2	1	1	10
10. Tööõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	4	16
11. Laulmine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
12. Võimlemine	2	2	2	2	1	1	10	2	2	2	2	1	1	10
Kokku	26	26	28	30	30	30	170	26	26	27	30	30	30	169

§ 2. Tunnitabelites (§ 1) nimetatud tööõpetuse tunnid ühendatakse kahe või rohkem tunni kaupa, kusjuures ühendatud tundidel töö toimub ka harilikul õppetundide vaheajal, kui töö iseloom seda nõuab. Linnades asuvates algkoolides võib rühmitada V ja VI klassi õpilasi tööõpetuse tundidel soo järgi või poolitada klasse, kui see vajalik õpilaste arvult, kuid selle läbi ei suurene riigi poolt tasutavate tundide arv; sel juhul on igal rühmal 2 tööõpetuse tundi nädalas. Ühiskoolides võib moodustada tööõpetuse tundidel V ja VI klassis õppivatest tütarlastest ühe rühma ja poeglastest teise rühma, kui õpilaste arv seda võimaldab; sel juhul on igal rühmal linnas 4 ja maal 2 tööõpetuse tundi nädalas.

§ 3. Võimlemise tunde võib poolitada ja korraldada võimlemise harjutusi neli, resp. kaks korda nädalas pooltundide viisi. Ühiskoolides võib V ja VI klassis liita tütarlapsi üheks ning poeglapsi teiseks rühmaks ja korraldada võimlemise harjutusi igale rühmale eraldi, kuid selle läbi ei tohi suurened kooli tundide üldarv.

§ 4. Koolidel, kes Avalikkude algkoolide seaduse (RT 46 — 1931) § 42 alusel soovivad võtta tunnikavva võõrkeelt, tuleb küsida selleks luba maa- või linnakoolivalitsuste kaudu Hariduse- ja sotsiaalministeeriumilt enne sügisest õppetöö algust. Võõrkeelt võib õpetada V ja VI klassis kummaski 3 tundi nädalas, vähendades selleks neis klassides tundide arvu teistes ainetes 3 tunni võrra. Võõrkeele õppimine on sunduslik kõigile õpilastele klassis, kui ta on lubatud võtta klassi tunnikavva.

§ 5. Esilolev määrus hakkab maksma 1. augustist 1934. Sest ajast kaotab maksvuse Määrus avalikkude algkoolide tunnikavade kohta (RT 51 — 1931).

Tallinnas, 5. juulil 1934. Nr. 3913.

Hariduse- ja sotsiaalminister N. Kann.
Koolivalitsuse direktor P. Mägraken.

553. Keskkooli tunnikava määrus.

Alus: Keskkoolide seaduse § 23 (RT 47 — 1934).

§ 1. Keskkoolide seaduse (RT 47 — 1934) alusel töötavates keskkoolides hakkab maksma 1934/1935 kooliaastast järgmine tunnikava:

Õppeained	Tundide arv klassides					Kokku
	I	II	III	IV	V	
1. Emakeel	5	5	4	4	4	22
2. Matemaatika:						
a) aritmeetika	4	2	—	—	—	
b) algebra	—	2	2	2	2	20
c) geomeetria	—	—	2	2	2	
3. Loodusteadus:						
a) botaanika ja zooloogia	2	2	2	—	—	
b) keemia	—	—	—	2	—	
c) taime anatoomia ja füsioloogia	—	—	—	1	—	11
d) inimese anatoomia ja füsioloogia ühes tervishoiuga	—	—	—	—	2	
4. Füüsika	—	—	—	—	3	3
5. Maateadus	2	2	2	2	—	8
6. Ajalugu ühes kodanikuteadusega	2	2	2	2	2	10
7. Usuõpetus	2	2	2	2	2	10
8. I võõrkeel	5	5	4	4	4	22
9. II võõrkeel	—	—	4	4	4	12
10. Joonistamine ja joonestamine	2	2	2	2	2	10
11. Võimlemine	2	2	2	2	2	10
12. Riigikaitseõpetus (poeglastele) ja käsitöö (tütarlastele)	2	2	2	2	2	10
13. Laulmine	1	1	1	1	1	5
Kokku:	29	29	31	32	32	153

§ 2. Käesolev tunnikava tuleb viia ellu aasta-aastalt alates 1934/1935 kooliaastast I klassiga.

§ 3. III klassis tuleb 1934/1935 ja 1935/1936 õppeaastal suurendada loodusteadust 1 tunni ja I võõrkeelt 1 tunni võrra, vähendades seejuures usuõpetust 1 tunni ja võimlemist 1 tunni võrra.

§ 4. IV klassis tuleb 1935/1936 ja 1936/1937 õppeaastal suurendada I võõrkeelt 2 tunni võrra, vähendades seejuures usuõpetust 1 tunni ja võimlemist 1 tunni võrra.

§ 5. V klassis tuleb 1936/1937 ja 1937/1938 õppeaastal suurendada ajalugu 1 tunni ja I võõrkeelt 2 tunni võrra, vähendades seejuures usuõpetust 1 tunni, võimlemist 1 tunni ning joonistamist ja joonestamist 1 tunni võrra.

§ 6. Keskkooli kolmes viimases klassis võib Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse loal õpetada tütarlastele käsitöö asemel ka teise kodukultuuri aineid.

Tallinnas, 24. juulil 1934. Nr. 31148.

Hariduse- ja sotsiaalminister N. Kann.
Koolivalitsuse direktori aset. dr. A. Nuth.

III

§ 6. Toolse jõe ja selle harudel määratakse keelupiirkonnaks veeala Rakvere-Kunda raudteest kuni mereni.
Keeluaeg 1. oktoobrist kuni 15. detsembrini.
20. juulil 1934. Nr. 1001-19.

Põllutööministri k.t. N. Kann.
Põllumajanduse osakonna direktori k.t. A. Reinart.

Harju ajutiselt maavalitsuselt 3. juulil 1934 vastu võetud ja Sise-
ministrialt 14. juulil 1934 kinnitatud

551. Sundmäärus liiklemise kohta Pirital.

Alus: Jõuvankrite seaduse § 17 (RT 30 — 1929), Jõuvankrite seaduse elluviimise määruse § 67 (RT 27 — 1933), Teede tarvitamise ja liiklemise vahendite määruse § 12 (RT 59 — 1929) ja Maakondade ajutise valitsemise seaduse § 5 (RT 5 — 1934).

§ 1. Pirita suvituspriirkonnas asuvatel maanteedel, nimelt Tallinn-Viimsi II klassi teel, alates Pirita sillast kuni rannasalongi viiva tee ristlemiskohani, Pirita rannasalongi juurde viival teel ning Piritalt Lükati talu kaudu üle Randvere raudbetoon silla viival teel kuni Kose-Kallaste teeni panakse maksma liiklemise kohta alljärgnevad kitsendused:

- 1) Jalakäijad tohivad liiklemiseks tarvitada ainult kõnniteid, kus neid ei ole, seal — tee ääri. Sõiduteel on keelatud jalakäijatel liiklemine.
- 2) Sõidua autod, autobused ja mootorrattad tohivad nendel teedel aren-dada kiirust ainult kuni 25 km tunnis, veoautod kuni 15 km tunnis.
- 3) Sõidukite parkimine (pikemaks ajaks seisma jätmine) on nendel teosadel keelatud. Parkimine on lubatud nii üüriautodele kui ka teistele jõuvankritele Pirita kloostri varemete juurde viival tänaval ja rannasalongi ees selleks määratud kohtadel. Parkimise asukohti näitavad vastavad ülesseatud tähised.
- 4) Jalgrattasõitjatele on nendel teedel keelatud:
akrobaatiline sõit, nagu sõit tüürist kinnihoidmata, jalgade vabas-tamine pedaalidelt, ühel jalgrattal mitmekesi sõitmine ja mitme jalgrattaga kõrvuti sõitmine. Jalgrattasõitjad on kohustatud liiklema sõidu sihis parempoolsel sõidutee äärel.
- 5) Pirita sillal peavad kõik liiklejad liikuma paremat kätt. Sillal peatu-mine on keelatud.

§ 2. Selle sundmääruse vastu eksijad võetakse vastutusele RNS § 29 põhjal või Administratiiv karistuste seaduse (RT 183/184 — 1925) § 2 ja § 3 alusel ja sõidukite juhte karistatakse korduvate eksimuste puhul Jõuvankrite seaduse (RT 30 — 1929) § 15 alusel.

§ 3. Käesolev sundmäärus hakkab maksma kahe nädala möödumisel pärast avaldamist Riigi Teatajas.

Harju ajut. maavalitsuse esimees P. Männik.
Sekretär S. Leidtorp.

Hind 5 senti.

Riigi trükikoja trükk.

RIIGI TEATAJA

Nr. 64.

31. juulil 1934.

Nr. 64.

Art. 552. Avalikkude algkoolide tunnikavade määrus.

553. Keskkooli tunnikava määrus.

554. Otsus avalikkude matmispaikade ja nende maksunormide ülem-määrade osalise muutmise kohta 1934, 1935 ja 1936 aastaks Viljandimaal.

552. Avalikkude algkoolide tunnikavade määrus.

Alus: Avalikkude algkoolide seaduse § 43 (RT 46 — 1931).

§ 1. Avalikkudes algkoolides hakkavad maksma 1934/1935 kooli-aastast järgmised tunnikavad.

1. Eestikeelsed koolid.

Õppeained	M a a l						Kokku	L i n n a s						Kokku
	I	II	III	IV	V	VI		I	II	III	IV	V	VI	
1. Emakeel	8	8	8	7	6	6	43	8	8	8	7	5	5	41
2. Usuõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
3. Kodulugu	2	2	3	—	—	—	7	3	3	3	—	—	—	9
4. Matemaatika	6	6	6	5	5	5	33	5	5	6	5	5	5	31
5. Looduseõpetus ja tervishoid	—	—	—	4	4	4	12	—	—	—	4	4	3	11
6. Maateadus	—	—	—	2	2	2	6	—	—	—	2	2	2	6
7. Ajalugu ja koda-nikuõpetus	—	—	—	2	3	3	8	—	—	—	2	2	3	7
8. Joonistamine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
9. Tööõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	4	4	16
10. Laulmine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
11. Võimlemine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Kokku	26	26	27	30	30	30	169	26	26	27	30	30	30	169

574. Riigivanema otsus nr. 597.

26. juulil 1934.

Keskoolide seaduse (RT 47—1934) § 22 põhjal kinnitan riigi ja omavalitsuste poolt ülalpeetavates avalikkudes keskkoolides õpetatavate võõrkeelte järjekorra järgmisel kujul:

Kooli nimetus.

I võõrkeel.

II võõrkeel.

A. Riigi keskkoolid.

1. Läänemaa keskkool	inglise keel	saksa	keel
2. Petseri „ a) eesti osak.	saksa	vene	„
„ b) vene osak.	eesti	saksa	„
3. Tartu pedag. keskkool	inglise	saksa	„

B. Linnaomavalitsuste keskkoolid.

4. Tallinna linna Gustav-Adolfi poegl. keskkool	inglise keel	saksa	keel
5. Tallinna linna I poegl. keskkool	saksa	prantsuse	„
6. Tallinna „ II „ „	inglise	saksa	„
7. Tallinna „ I tüd. „	inglise	prantsuse	„
8. Tallinna „ II „ „	inglise	saksa	„
9. Tallinna „ vene keskkool	eesti	saksa	„
10. Tallinna „ saksa keskkool	eesti	inglise	„
11. Nõmme linna keskkool	inglise	saksa	„
12. Tartu linna poegl. keskkool	saksa	inglise	„
13. Tartu linna tütarlaste keskkool	inglise	prantsuse	„
14. Tartu linna keskkool	inglise	saksa	„
15. Tartu linna saksa keskkool	eesti	inglise	„
16. Rakvere keskkool	saksa	inglise	„
17. Narva keskkool	saksa	inglise	„
18. Narva vene keskkool	eesti	saksa	„
19. Pärnu poeglaste keskkool	inglise	saksa	„
20. Pärnu tütarlaste keskkool	inglise	saksa	„
21. Tapa keskkool	inglise	saksa	„
22. Türi keskkool	inglise	saksa	„
23. Valga keskkool	inglise	saksa	„

C. Maaomavalitsuste keskkoolid.

24. Väike-Maarja keskkool	inglise keel	saksa	keel
25. Jõhvi keskkool	saksa	inglise	„
26. Vändra keskkool	inglise	saksa	„
27. Paide keskkool	inglise	saksa	„
28. Tõrva keskkool	inglise	saksa	„
29. Viljandi poeglaste keskkool	inglise	saksa	„
30. Põltsamaa keskkool	inglise	saksa	„
31. Saaremaa keskkool	inglise	saksa	„

K. Päts

Peaminister

Riigivanema ülesannetes.

N. Kann

Hariduse- ja sotsiaalminister.

Lisa 18

575. Vabariigi Valitsuse otsus 26. juulist 1934.

I.

Keskoolide seaduse (RT 47—1934) § 12 põhjal kinnitada aastane õppemaksu suurus avalikkudes keskkoolides:

1. Läänemaa, Petseri ja Tartu pedagoogiumi keskkoolides 40 krooni;
2. Tallinna linna keskkoolides 50 krooni;
3. Nõmme linna keskkoolis 50 krooni;
4. Tartu linna keskkoolides 70 krooni;
5. Rakvere linna keskkoolis 60 krooni;
6. Narva linna keskkoolides 60 krooni;
7. Pärnu linna keskkoolides 50 krooni;
8. Tapa linna keskkoolis 45 krooni;
9. Türi linna keskkoolis 40 krooni;
10. Valga linna keskkoolis 55 krooni;
11. Väike-Maarja keskkoolis 55 krooni;
12. Jõhvi keskkoolis 55 krooni;
13. Vändra keskkoolis 40 krooni;
14. Paide keskkoolis 50 krooni;
15. Tõrva keskkoolis 45 krooni;
16. Viljandi poeglaste ja Põltsamaa keskkoolides 45 krooni;
17. Saaremaa keskkoolis 40 krooni.

II.

Õppemaksust vabastatavate kehvemate andekate õpilaste protsendi alamääraks kinnitada kõikides avalikkudes keskkoolides 15%.

Peaminister K. Päts.

Hariduse- ja sotsiaalminister N. Kann.

Riigisekretär K. Terras.

576. Siseministri 2. augusti 1934 otsus Adavere ja Imavere valdade piirimuutmise asjas.

Alus: Eesti ajutise omavalitsuse 30. märtsi 1917 seaduse teostamise määruse 22. juunist 1917 (VSKK 173—1917 art. 953) V osa § 1 ja Maakondade ajutise valitsemise seaduse (RT 5—1934 art. 40) § 6.

Kinnitan Viljandi ajutise maavalitsuse 28. mai 1934 otsuse (prot. nr. 1 p. VI) Adavere ja Imavere valdade piirimuutmise asjas Viljandi maavolikogu 14. juuli 1930 otsuse (prot. nr. 2 p. XII) ja Kohtu- ja siseministri 24. septembri 1930 otsuse (RT 77—1930 art. 513) muutmise kohta.

Selle otsuse järgi muudab Riigi Teatajas 77—1930 art. 513 avaldatud Kohtu- ja siseministri 24. septembri 1930 otsuse Adavere ja Imavere valdade piirimuutmise asjas ning panemaks järgmises redaktsioonis:

Adavere vallast eraldatakse ja liidetakse Imavere vallaga 1. aprillist 1931 endise Adavere mõisa järgi järgmised maaüksused: Künnapuu nr. 53, Adami nr. 54, Kulli nr. 55, Kõrre nr. 56, Kaera nr. 57, Kipako nr. 58, Josta nr. 59, Linna nr. 60, ühine karjamaa Vaino nr. nr. 54—60, Metsavahi nr. 70, Alt-Tooma nr. 61-A, Alt-Tooma nr. 61-B, Sarapuu nr. 63, Matsi nr. 64,

II.

Käesolev tariif hakkab maksma 1. jaanuarist 1935. Samast päevast kaotab maksvuse Telefonitariif nr. 115 (RT 21 — 1933) ühes selle juurde kuuluvate muudatuste ja täiendustega.

Tariifinõukogu eesistuja Teedeministri abi K. Jürgenson.

Sekretär A. Remma.

RIIGI TEATAJA

Nr. 103. 11. detsembril 1934. Nr. 103.

- Art. 808. Keskkoolide seaduse muutmise seadus.
 809. Gümnaasiumide seaduse muutmise seadus.
 810. Eraõppeasutuste seaduse muutmise seadus.
 811. Maatulundusekapitali seaduse muutmise ja täiendamise seadus.
 812. Arstide koja seadus.
 813. Rohuteadlaste koja seadus.
 814. Põllumajapidamise keskmiste tulunormide määrus.
 815. Otsus Poola-Läti-Eesti raudteede vahelise otseühenduse kaubaveotariifi nr. 132 muutmise ja täiendamise kohta.

808. Keskkoolide seaduse muutmise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 5. detsembril 1934.

I.

Keskkoolide seaduse (RT 47 — 1934) § 2 muudetakse ning pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 2. Keskkool on rahvuskeelne ja maksuline.

Õpilased peavad käima eestikeelses või oma rahvuskeelses keskkoolis. Üksikuid erandeid sellest võib Haridus- ja sotsiaalminister lubada ainult mõjuvatel põhjustel Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse direktori ettepanekul.

Õpilaste rahvuskeel arvatakse nende rahvuse järgi.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. augustist 1935.
 Tallinnas, 5. detsembril 1934.

K. Päts
 Peaminister
 Riigivanema ülesannetes.

N. Kann
 Haridus- ja sotsiaalminister.

113

809. Gümnaasiumide seaduse muutmise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 5. detsembril 1934.

I.

Gümnaasiumide seaduse (RT 47 — 1934) § 2 muudetakse ning pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 2. Gümnaasium on rahvuskeelne ja maksuline.

Õpilased peavad käima eestikeelses või oma rahvuskeelses gümnaasiumis. Üksikuid erandeid sellest võib Haridus- ja sotsiaalminister lubada ainult mõjuvatel põhjustel Haridus- ja sotsiaalministeeriumi koolivalitsuse direktori ettepanekul.

Õpilaste rahvuskeel arvatakse nende rahvuse järgi.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. augustist 1935.

Tallinnas, 5. detsembril 1934.

K. Päts
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

N. Kann
Haridus- ja sotsiaalminister.

810. Eraõppeasutuste seaduse muutmise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 5. detsembril 1934.

I.

Eraõppeasutuste seaduse § 20 (RT 66 — 1934) muudetakse ning pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 20. Õppekeeleks eraõppeasutustes võib olla kas õpilaste rahvuskeel või eesti keel, kuigi viimane ei ole õpilaste rahvuskeel.

Õpilaste rahvuskeele määramine, samuti ka mitterahvuskeelses või mitte-eestikeelses koolis õppimine toimub vastavate avalikkude koolide seadustes ettenähtud alustel ja korras.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. augustist 1935.

Tallinnas, 5. detsembril 1934.

K. Päts
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

N. Kann
Haridus- ja sotsiaalminister.

811. Maatulundusekapitali seaduse muutmise ja täiendamise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 5. detsembril 1934.

I.

Maatulundusekapitali seaduse (RT 58 — 1930, 31 ja 91 — 1932) § 14 p. 1 muudetakse ja pannakse maksma ühes paragrahvi sissejuhatava osaga järgmises redaktsioonis:

§ 14. Kapitali summasid kasutatakse:

1) laenu andmiseks piimatalituste, eksporttapamajade, aiasaaduste kui-
vatamise ja konservimise, lina ümbertöötamise ja kunstväetise valmistamise
tööstuste hoonete ehitamiseks, samuti nendele ettevõtetele sisseadete muret-
semiseks kui ka samadeks otstarveteks tehtud eralaenu tasumiseks; põllu-
majanduslike tehniliste leiutiste finantseerimiseks ja Põllutööministri
nõusolekul muudeks põllumajandusele kasulikkudeks otstarveteks.

II.

Sama seadust täiendatakse § 18² järgmises redaktsioonis:

§ 18². Maatulundusekapitalist antud ja Maatulundusekapitalile üle-
antud laenu ja nendega seotud nõudmiste kustutamine võib toimuda:

1) võlgniku ettevõtte seisukorra tervendamise otstarbel,
2) võlgniku ettevõtte likvideerimise korral,
3) kui laenu sissenõudmine on lootuseta võlgniku tegeliku maksu-
võimetuse tõttu,
4) kui sundnõudmisele kuuluv nõudesumma on väikesem kui Kr. 2.—.
Käesolevat paragrahvi võib kohaldada ka võlgniku käendajatele, kui
osutub tarvilikuks viimastelt võlga sisse nõuda.

Tallinnas, 5. detsembril 1934.

K. Päts
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

N. Talts
Põllutööminister.

812. Arstide Koja seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 8. detsembril 1934.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 1. Arstide Koja ülesandeks on ühendada avalikõiguslikul alusel kõiki
Eestis kutse alal tegutsevaid arste vabapraktika alal tegutsemise ulatuses nende
kutsealalise elu korraldamiseks, kutsealaliste tarviduste esitamise otstarbeks
ning valitsus- ja omaavalitsus-asutiste igakülgeks toetamiseks nendele pandud
ülesannete täitmisel. Eriti on Arstide Koja ülesandeks:

Võõpsu alevivolikogult 11. detsembril 1936 (pr. nr. 7 p. I) ja 1. märtsil 1937 (pr. nr. 11 p. II) vastu võetud ja Siseministrilt 8. aprillil 1937 kinnitatud

374. Sundmäärus kauplemise aja kohta Võõpsu alevis.

Antud Aleviseaduse § 62 põhjal.

§ 1. Kauplemine Võõpsu alevis on lubatud:

1) äripäeval:

a) võõraste-, tee-, kohvi- ja söögimajades ning pagariärides, kus müüakse toiduaineid kohaltarvitamiseks, kella 6 kuni kella 21;

b) munade, vilja ning lina kokkuostupunktides kella 5 kuni kella 17;

d) teistes kauplustes kalarannas kauplemiseks lubatud ajal, s. o. 15. aprillist 15. juunini kella 6 kuni kella 18, kuna muul ajal kella 7 kuni kella 19;

2) nädalapühadel:

a) võõraste-, tee-, kohvi- ja söögimajades ning pagariärides, kus müüakse toiduaineid kohaltarvitamiseks samal ajal kui äripäeval;

b) munade, vilja ning lina kokkuostupunktides ja teistes kauplustes kella 13 kuni kella 18.

§ 2. Kõigis ärides lõpetatakse kauplemine ja äritegevus vaikselaupäeval, jõululaupäeval (24. detsembril), vana-aastal (31. detsembril), nelipüha laupäeval ja võidupüha laupäeval kell 17.

§ 3. Igasugune kauplemine ja äritegevus on keelatud järgmistel pühadel: uuel aastal (1. jaanuaril), kolmekuningapäeval (6. jaanuaril), iseseisvuspäeval (24. veebruaril), palvapäeval, suurel reedel, ülestõusmisepühadel kaks esimest päeva, kevadepühadel (1. mail), taevaminemispühadel (ristipäev), nelipühade kahel päeval, võidupühadel (23. juunil) ja jõulupühade kahel esimesel päeval. Teistel riiklikel pühadel on kauplemine lubatud nagu nädalapühadelgi.

§ 4. Avalikkude pidude puhul võivad einelauad avatud olla peo lõpuni, kuid mitte üle kella 3, kusjuures einelaua avamise ja sulgemise ajavahemik ei tohi ületada 15 tundi.

§ 5. Käesolev sundmäärus on kohaldatav ka alevi laatadel kauplemiseks ainult äripäeviti ja äripäevadeks ettenähtud kellaaegadel, kuid ei ole maksev kalaturul. Viimase kohta on erimäärus avaldatud Riigi Teatajas 12 — 1935 art. 123.

§ 6. Kõik äriasutised, arvatud välja pidude einelauad, on kohustatud käesoleva sundmääruse äriruumis nähtavale kohale välja panema.

§ 7. Selle sundmääruse mittetäitjad võetakse vastutusele KrS § 122 põhjal.

§ 8. Selle sundmääruse maksmahakkamisega kaotab maksvuse Võõpsu alevivolikogult 30. juulil 1921 vastu võetud ja Riigi Teatajas 77 — 1921 avaldatud kohuslike määruste III osa kauplemise aja kohta Võõpsu alevis.

§ 9. Käesolev sundmäärus hakkab maksma viieteistkümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

Alevivanema abi (allkiri).

Sekretär (allkiri).

RIIGI TEATAJA

Nr. 42.

25. mail 1937.

Nr. 42.

Art. 375. Keskkoolide seaduse muutmise seadus.

376. Üheksateistkümnenda rahvusvahelise töökongressi poolt vastuvõetud Igasugustes kaevandustes maa-alustel töödel naiste tööjõu kasutamise kohta käiva konventsiooni eelnõu (nr. 45) kinnitamise seadus. — Konventsiooni eelnõu.

377. Vitsrauast torukujuliselt kokkukeeratud teoste tollisoodustuse määrus.

378. Siseministri sundmääruse nr. 19 täiendamise määrus.

379. Teadaanne Eesti-Läti ajutise majanduslepingu lisakokkuleppe ja selle täienduste ülesõitlemise kohta.

380. Teadaanne Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu eeskirjade tarvitamise kohta India või tema Briti Majesteedi omavalitsusega dominiionide, asumaade, maade või protektoraatide kohta.

381. Teadaanne Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu alusel enamsoodustatud riigi käitluse kohta kaupadele, mis pärit või valmistatud Indias või teistes tema Briti Majesteedi omavalitsusega dominiionides, asumaades, maades või protektoraatides.

382. Otsused 1937 a. kogukonnamaksu võtmiseks Valgas.

383. Sundmäärus puhtuse ja korra kohta Virumaal.

375. Keskkoolide seaduse muutmise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 19. mail 1937.

I.

Keskkooli seaduse (RT 47 ja 103 — 1934 ja 98 — 1936) §§ 3, 4, 20, 26 muudetakse ja pannakse kehtima järgmises redaktsioonis:

§ 3. Keskkool võib olla kahte tüüpi — progümnaasium ja reaalkool. Progümnaasiumi kursus kestab 5 aastat, alates pärast algkooli IV klassi lõpetamist.

Reaalkooli kursus kestab 3 aastat, alates pärast algkooli VI klassi lõpetamist.

Kumbki tüüp võib esineda ükski või koos teisega ühes ja samas koolis. Mõlema keskkoolitüübi lõpetajail on ühesugused õigused.

§ 4. Progümnaasiumil on viis klassi, nimelt I, II, III, IV ja V klass. Reaalkoolil on kolm klassi, nimelt I, II ja III klass.

105
Lisa 21

§ 20. Keskkoolis õpetatakse järgmisi õppeaineid: emakeel, 2 võõrkeelt, ajalugu ühes kodanikuteadusega, usuõpetus, matemaatika, loodus-teadus, keemia, tervishoid, füüsika, maateadus, joonistamine ja joonestamine, võimlemine, riigikaitseõpe, käsitöö, laulmine.

Reaalkoolis on võõrkeeltest sunduslikuks õppeaineks ainult üks võõrkeel. Usuõpetus on õpetajaile ja õpilastele vabatahtlik õppeaine.

§ 26. Progümnaasiumi I klassi võetakse algkooli IV klassi lõpetanud ja reaalkooli I klassi — algkooli lõpetanud valiku põhjal, mille tingimused määrab Haridusminister.

Tallinnas, 19. mail 1937.

K. Päts
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

A. Jaakson
Haridusminister.

376. Üheksateistkümnenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastu võetud Igasugustes kaevandustes maa-alustel töödel naiste tööjõu kasutamise kohta käiva konventsiooni eelnõu (nr. 45) kinnitamise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina 7. mail 1937.

§ 1. Üheksateistkümnenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis 21. juunil 1935 vastu võetud Igasugustes kaevandustes maa-alustel töödel naiste tööjõu kasutamise kohta käiva konventsiooni eelnõu (nr. 45) tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Paragrahvis 1 nimetatud konventsiooni prantsuskeelne tekst avaldatakse ühes eestikeelse tõlkega koos käesoleva seadusega.

Tallinnas, 7. mail 1937.

K. Päts
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

O. Kask
Sotsiaalminister.

Igasugustes kaevandustes maa-alustel töödel naiste tööjõu kasutamise kohta käiva konventsiooni eelnõu (nr. 45).

Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni üldkonverents, kokku kutsutud Rahvusvahelise Tööstööbüroo Administratiiv-nõukogu poolt Genfi ja seal kokku tulnud 4. juunil 1935 üheksateistkümnendaks istungjärguks,

otsustanud vastu võtta mitmed ettepanekud igasugustes kaevandustes maa-alustel töödel naiste tööjõu kasutamise kohta, missugune küsimus on istungjärgu päevakorra teiseks punktiks,

otsustanud, et need ettepanekud peavad omandama rahvusvahelise konventsiooni eelnõu kuju,

võtab vastu juuniku kahekümne esimesel päeval ühe tuhande üheksasaja kolmekümne viiendal aastal alljärgneva konventsiooni eelnõu, mille nimeks on Maa-aluste tööde (naised) konventsioon, 1935:

Artikkel 1.

Käesoleva konventsiooni kohaldamiseks oskussõna „kaevandus“ haarab iga avalikku või eraettevõtet maapõues peituvate varade kaevandamiseks.

Artikkel 2.

Ühtki naissoost isikut, vanusele vaatamata, ei tohi rakendada maa-alustele töödele kaevandustes.

Artikkel 3.

Rahvuslik seadusandlus võib välja arvata ülaltähendatud keelust:

- a) naisisikuid, kellel on juhtiv ametikoht ja kes ei tee kehalist tööd;
- b) naisisikuid, kes seisavad sanitaar- ja sotsiaalteenistuses;
- c) naisisikuid oma stuudiumi ajal, kellel on lubatud teha praktilist tööd kaevandustes maa-alustes osades kutseliseks ettevalmistamiseks;
- d) kõiki muid naisisikuid, kellel on tarvis juhuslikult laskuda kaevanduse maa-alustesse osadesse mitte-kehalise kutsetöö tegemiseks.

Artikkel 4.

Käesoleva konventsiooni ametlikud ratifikatsioonid teatatakse Rahvasteliidu Peasekretärile ja registreeritakse tema poolt.

Artikkel 5.

1. Käesolev konventsioon seob ainult neid Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni liikmeid, kelle ratifikatsioon on registreeritud Peasekretäri poolt.
2. Ta jõustub kaheistkümnenda kuu pärast peale kahe liikme ratifikatsiooni registreerimist Peasekretäri poolt.
3. Edaspidi see konventsioon jõustub iga üksiku liikme kohta kaheistkümnenda kuu pärast peale tema ratifikatsiooni registreerimist.

Artikkel 6.

Niipea kui Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni kahe liikme ratifikatsioonid Sekretariaadis on registreeritud, teatab sellest Rahvasteliidu Peasekretär kõigile Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni liikmetele. Ta teatab nendele samuti nende ratifikatsioonide registreerimisest, mis temale teatatakse hiljem kõikide teiste organisatsiooni liikmete poolt.

Artikkel 7.

1. Iga liige, kes ratifitseerinud käesoleva konventsiooni, võib sellest lahti öelda kümneaastase ajavahemiku möödumisel pärast konventsiooni esialgset kehtimapanemise kuupäeva aktiga, mis teatatakse Rahvasteliidu Peasekretärile ja tema poolt registreeritud. Lahtiütlemine jõustub alles ühe aasta pärast peale selle registreerimist.
2. Iga liige, kes ratifitseerinud käesoleva konventsiooni ja kes üheaastasel tähtajal pärast eelmises lõikes nimetatud kümneaastase ajavahemiku möödumist ei tarvita käesolevas artiklis ettenähtud lahtiütlemise võimalust, on seotud uueks kümneaastaseks ajavahemikuks ning võib edaspidi lahti öelda käesolevast konventsioonist iga kümneaastase ajavahemiku möödumisel käesolevas artiklis ettenähtud tingimustel.

Artikkel 8.

Iga kümneaastase ajavahemiku möödumisel käesoleva konventsiooni jõustumise päevast arvates peab Rahvusvaheline Tööorganisatsioon

commun accord, par les Parties Contractantes qui échangeront à cet effet des notes respectives.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma très haute considération.

H. Markus.

Son Excellence

Monsieur le Ministre Jean Szembek
Sous-Secrétaire d'État au Ministère
des Affaires Étrangères
à Varsovie.

437. Määrus õppetöö vaheaegade, üldiste ning kohalikkude pühade ja muude tähtpäevade kohta 1937/1938 kooliaastal.

Alus: Avalikkude algkoolide seaduse (RT 46—1931) § 39, Avalikkude keskkoolide seaduse (RT 155/156—1922) § 19, Tööstuslikkude koolide seaduse (RT 1—1926) § 17, Majanduskoolide seaduse (RT 1—1926) § 14, Eraõppeasutuste seaduse (RT 97—1927) § 19, Keskkoolide seaduse (RT 47—1934) § 18 ja Gümnaasiumide seaduse (RT 47—1934) § 18.

§ 1. Haridusministeeriumile alluvais koolides hakkavad kehtima 1937/1938 kooliaastal õppetöö vaheaegade, üldiste ning kohalikkude pühade ja muude tähtaegade kohta alljärgnevad tähtpäevad:

- 25., 26., 27. augustil 1937 — Järeleksamid, õppeülesannete kontroll ja uute õpilaste vastuvõtmine linna alg- ja täienduskoolides, kõigis kesk- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides.
- 30. augustil 1937 — Õppetöö algus linna alg- ja täienduskoolides, kõigis kesk- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides.
- 9., 10., 11. septembril 1937 — Uute õpilaste vastuvõtmine maa-algkoolide esimesse klassi.
- 13. septembril 1937 — Õppetöö algus maa-algkoolide esimeses klassis.
- 23., 24., 25. septembril 1937 — Õppeülesannete kontroll ja uute õpilaste vastuvõtmine maa-algkoolide II—VI klassi.
- 27. septembril 1937 — Õppetöö algus maa-algkoolide II—VI klassis.
- 1. oktoobril 1937 — Kooli ülevaatelehe esitamine kesk- ja kutsekoolide ning gümnaasiumide kohta.
- *4. oktoobril 1937 — Loomakaitsepäev.
- 7., 8., 9. oktoobril 1937 — Õppeülesannete kontroll ja uute õpilaste vastuvõtmine maa-täienduskoolidesse.
- 11. oktoobril 1937 — Õppetöö algus maa-täienduskoolides.
- 16. oktoobril 1937 — Hõimupäev. Aktus viimasel tunnil.
- 20. oktoobril 1937 — Kehvemate õpilaste teotuspalvete esitamine.
- 29., 30. oktoobril 1937 — Õppetöö seisab linna alg- ja täienduskoolides, kõigis kesk- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides.
- 1. novembril 1937 — Teatelehtede andmine nõrga edasijõudmise kohta.

1. novembril 1937

*11. novembril 1937

*18. novembril 1937

*1. detsembril 1937

*6. detsembril 1937

22. detsembril 1937

7. jaanuaril 1938

22. jaanuaril 1938

*16. veebruaril 1938

23., 24. veebruaril 1938

1. märtsil 1938

5. märtsil 1938

9. märtsil 1938

*15. märtsil 1938

25. märtsil 1938

9. aprillil 1938

20. aprillil 1938

25. aprillil 1938

*3. mail 1938

9. mail 1938

16. mail 1938

*18. mail 1938

21. mail 1938

23. maist — 3. juunini 1938

26. mail 1938

28. mail 1938

29. mail 1938

31. mail ja 1. juunil 1938

3. juunil 1938

7., 8. ja 9. juunil 1938

20. juunil 1938

§ 2. Peale § 1 näidatud püha- ja puhkepäevade koolitöö seisab veel a) neitsi Maria sündimise päeval 8. septembril, ristiülendamise päeval 14. septembril ja neitsi Maria templisse viimise päeval 21. novembril neis koolides, kus ap.-õigeusuõpilasi on vähemalt 80%, b) aktuse korraldamiseks kooli aastapäeval (kui kooli aastapäev langeb puhkepäevale, siis võib õppenõukogu selle päeva pühitsemise üle kanda lähimale tööpäevale) ja c) kohalikul vastastamisepäeval, kui seda päeva koha peal üldiselt pühitsetakse sellekohase aktuse korraldamiseks.

- Andmete esitamine õpilaste arvu kohta algkoolides ja kooliülevaate esitamine täienduskoolides.
- Langenute päev — aktus viimasel tunnil.
- Läti Vabariigi aastapäev.
- 1924 a. sündmuste mälestamine.
- Soome Vabariigi aastapäev.
- Õppetöö lõpp jõulupühiks.
- Õppetöö algus.
- Gümnaasiumilõpetajate võistluskirjand.
- Leedu Vabariigi aastapäev.
- Õppetöö seisab.
- Teatelehtede andmine nõrga edasijõudmise kohta.
- Kehvemate õpilaste toetuspalvete esitamine.
- Õppetöö seisab. Palvapäev.
- Ungari rahvuspüha.
- Õppetöö seisab. Paastumaarjapäev.
- Õppetöö lõpp kevadpühiks; eksamite teatamine keskkoolides ja gümnaasiumides.
- Õppetöö algus maa alg- ja täienduskoolides.
- Õppetöö algus linna alg- ja täienduskoolides, kõigis kesk- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides.
- Poola Vabariigi aastapäev.
- Eksamite algus poeglase ja segakoolides.
- Eksamite algus tütarlaste koolides.
- Heatahtepäev.
- Õppetöö lõpp suviseks vaheajaks maa-täienduskoolides.
- Riigikaitselise õpetuse eripäevad.
- Õppetöö seisab. Ristipäev.
- Õppetöö lõpp suviseks vaheajaks algkoolides ja linnatäienduskoolides.
- Algkoolide lõpetajate päev.
- Uute õpilaste vastuvõtmine alg- ja täienduskoolidesse.
- Õppetöö lõpp suviseks vaheajaks kesk- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides.
- Uute õpilaste vastuvõtmine kesk- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides.
- Aruande esitamine Riigi Statistika Keskbüroole.

107

Lisa 23

Teises vahetuses töötavais koolides lõpeb õppetöö esimeses § nimetatud päevade eelõhtul.

§ 3. Päevadel, mil § 1 on ette nähtud asjakohaste aktuste korraldamine, võib nende aktuste jaoks kasutada päeva viimast tundi. Et aga selle all ei kannataks üksiku aine õpetamine, on soovitatav mitte lihtsalt vähendada sel päeval tundide arvu, vaid lühendada iga tund 5—10 min. võrra ning seega täita päevane töökava ja võita aega aktuse jaoks.

Täringa (*) märgitud päevade puhul tuleb korraldada vastava sisuga kõned õpilaste hommikul kokkutulekul.

§ 4. Õppenõukogu oma otsusega võib katkestada koolitööd algkoolides ja maal asuvais täiendus- ja keskkoolides, kui temperatuur kohe peal kooli kogunemise ajal on alla — 20° C, ja kõigis kutsekoolides, linnas asuvais täiendus- ning keskkoolides ja gümnaasiumides, kui temperatuur langeb alla — 25° C.

Õppetööd võib katkestada ekskursioonide ja talispordipäevade korraldamiseks ning õppekäikudeks loodusesse kas üksikute klasside või kooliga üheks päevaks õppenõukogu, kaheks päevaks kohaliku koolivalitsuse ja üle selle aja — Haridusministeeriumi Koolivalitsuse või vastavalt Kutseoskuse osakonna loal.

Samas korras antakse luba ka Noorsoo organiseerimise seaduse §§ 17 ja 22 alusel kindlaksmääratud noorsoo-organisatsioonide talispordipäevadest ja võistlustest osavõtuks.

§ 5. Juudi vähemusrahvuse koolides õppetöö seisab laupäevadel ja järgmistel juudi pühadel: uuel aastal 5. ja 6. septembril, Jom-Kipur 14. ja 15. septembril, Sukkot 20., 21., 26., 27. ja 28. septembril, Hanuka 29. novembril, Švata pool päeva 17. jaanuaril, Purim 17. märtsil, Peisah 15.—23. aprillini ning Leg-Bhaomer 5. mail.

Juudi vähemusrahvuse koolides õppetöö toimub pühapäevadel ning 29. ja 30. oktoobril, 6. jaanuaril, palvapäeval 9. ja paastumaarjapäeval 25. märtsil, 10.—14. aprillil ja taevaminemispühadel 26. mail.

Juudi vähemusrahvuse koolides algab õppetöö pühapäeval, kui käesoleva määruse järgi õppetöö algus langeb esmaspäevale ja lõpeb reedel, kui õppetöö lõpp langeb laupäevale.

§ 6. Õppejõudude teenistuse seaduse (RT 59 — 1931) § 13 ettenähtud kursused praktikaaga lõpetavatele õpetajaametis kandidaatidele korraldavad pedagoogilised asutised 13., 14. ja 15. juunil 1938.

§ 7. Alevivolikogud võivad oma otsustega ühtlustada alevialgkoolide õppeaja linna algkoolide omaga; kui aga sellist otsust ei ole tehtud, töötavad alevialgkoolid ühisel ajal maal asuvate algkoolidega.

§ 8. Kõik õppetööks vajalikud eeltööd, nagu õppetöö jaotus õppejõudude vahel, tunniplaanid ja õpilaste nimestikkude koostamine, kooliruumide korraldamine, õppevahendite soetamine jm. tuleb toimetada enne õppetöö algust nõnda, et korralik õppetöö võiks alata käesolevas määruses näidatud päevadel.

§ 9. Koolides, mille õppetöö alguse ja lõpu kohta maksavad erikorraldused, tuleb käia nende erikorralduste järgi.

§ 10. Igal koolil tuleb koostada üksikasjaline koolitöö kalender, arvestades üleriigilisi ja kohalikke üritusi, nagu: emadepäev, metsapäev, muinsus- ja looduskaitse, kodukaunistamise, tervishoiu, ühistegevuse, karskuse jm. päevad või nädalad, millal tuleb korraldada vastavasisulisi aktusi, kõnusi, näitusi või töid.

§ 11. Täienduskoolide kohta tuleb neis küsimusis, mis ei ole toodud käesolevas määruses, toimida Täienduskoolide õppetöö alguse, lõpu ja vahetuste määruse (RT 20 — 1934) järgi.

Tallinnas, 8. juunil 1937. Nr. 3462.

Haridusminister A. Jaakson.

Koolivalitsuse direktor Otto Joh. Kiisel.

Kutseoskuse osakonna direktor V. Päts.

438. Sisseeveotariifi § 32 p. 1 märkuse järgi tollitavate arstimiseks tarvitavate loomulikkude ja kunstlikkude mineraalvete nimekiri.

Antud Majandusministri poolt 12. juunil 1937.

Alus: Sisseeveotariifi § 32 p. 1 märkus (RT 22 — 1932).

I.

Sotsiaalministeeriumi ettepanekul täiendan Sisseeveotariifi § 32 p. 1 märkuse järgi tollitavate arstimiseks tarvitavate loomulikkude ja kunstlikkude mineraalvete nimekirja (RT 72 — 1935) mineraalveega „Ramlösa“.

II.

Käesolev nimekiri hakkab kehtima avaldamisega.

Nr. 6838. T.

Majandusministri k.t. N. Talts.

Tööstusosakonna direktor J. Kark.

439. Majandusministri korraldus ühingu „Eesti Lihaeksport“ osakondade Tallinna eksporttapamaja, Tallinnas, Tartu eksporttapamaja, Tartus, ja Võhma eksporttapamaja, Võhmas, mõnesuguste dokumentide sularahas tempelmaksu korra kohta.

Alus: Tempelmaksu seaduse § 17 p. 19 (RT 45 — 1928).

§ 1. Luban tempelmaksta sularahas Riigi Teatajas 21—1937 art. 176 all avaldatud korras ühingu „Eesti Lihaeksport“ osakondade Tallinna eksporttapamaja, Tartu eksporttapamaja ja Võhma eksporttapamaja poolt tehtavad, väljaantavad ja saadavad järgmised dokumendid:

1) tapamajadega sõlmitud teenistuslepingud ja kauba ostu-müügi-lepingud;

2) tapamajade poolt väljaantavad arved ja väljavõtted raamatutest ning välismaalt saadavad arved.

§ 2. Tähtendatud dokumentide tempelmaksu arvestamiseks peetakse igas tapamajas üks tempelmaksuraamat.

§ 3. Käesolev korraldus hakkab kehtima 15. juunil 1937.

Tallinnas, 7. juunil 1937. Nr. 89/G-37.

Majandusminister K. Selter.

Maksudevalitsuse direktor H. Kukk.

Elluviimine ja lõppeeskirjad.

- § 28. Riigi Ringhäälingu lõpetamine toimub eriseaduse alusel.
- § 29. Käesoleva põhimääruse § 11 korras Postivalitsuselt saadud summad tasutakse viimasele § 25 korras või riigi eelarve korras selleks määratud krediitidest.
- § 30. Vabariigi Valitsusel on õigus anda määrusi käesoleva põhimääruse teostamiseks.
- § 31. Käesolev põhimäärus hakkab kehtima avaldamisega. Tema jõustumisega kaotab kehtivuse Riigi ringhäälingu põhimäärus (RT 52 — 1934).

Tallinnas, 25. juunil 1937.

K. Päts
Peaminister
Riigivanema ülesannetes.

O. Sternbeck
Teedeminister.

496. Laskevõistluste puhul relvade ja laskemoona läbiveo võimaldamise määrus.

Antud Vabariigi Valitsuse poolt 30. juunil 1937.

Alus: Rahvusvahelise Kaubaveo Konventsiooni (RKK) art. 4 § 2 (RT 49 — 1928).

- § 1. Laskevõistluste puhul lubatakse Eesti Vabariigi territooriumi kaudu vedada võistlustele sõitjatega kaasasolevaid võistlusteks vajalikke relvi ja laskemoona käsipagasina või pagasivagunis.
- § 2. Relvad ja laskemoon peavad olema pagasi nõuetele vastavalt pakitud ja relvad laadimata.
- § 3. Veetavad relvad ja laskemoon registreeritakse piirijaamas tolli- ja politseivõimude poolt.
- § 4. Käesolev määrus hakkab kehtima avaldamisega.

Peaminister K. Päts.
Teedeminister O. Sternbeck.
Riigisekretär K. Terras.

497. Algkooli, keskkooli ja gümnaasiumi tunnikava määrus.

Alus: Avalikkude algkoolide seaduse § 43 (RT 46 — 1931), Keskkoolide seaduse § 23 (RT 47 — 1934), Gümnaasiumide seaduse § 23 (RT 47 — 1934), Eraõppeasutuste seaduse § 22, § 24 (RT 97 — 1927) ja § 23 (RT 66 — 1934).

I. Üldised eeskirjad.

- § 1. Algkoolid, keskkoolid ja gümnaasiumid töötavad tabelis antud tunnikava ja järgnevates paragrahvides antud juhtnööride alusel.
- § 2. Õppetunni vältus on 45 minutit linna algkoolis, keskkoolis ja gümnaasiumis, 50 minutit maa-algkooli ühest ja kahest klassist koosnevas klassikomplektis ning 55 min. üle kahe klassi koosnevas klassikomplektis.

Kui käsitööd ja muud praktilised tööd koondatakse kaheks tunniks või rohkem, siis on tunni vältus 55 minutit.

§ 3. Peale tabelites näidatud tundide on igas klassikomplektis üks tunni alla kuuluv klassijuhataja-tund. Klassijuhataja-tunnid tuleb kasutada õpilaste kavakindlaks kasvatuslikuks juhtimiseks ja ringide töö korraldamiseks. Klassijuhataja-tund esineb kindlal kohal klassi nädalatunniplaanis, võimalikult üheaegselt kõigis klassides päeva esimese või viimase tunnina. Klassijuhataja-tunni sisustamiseks õppenõukogu kinnitab eritöökava.

§ 4. Muukeelsetes koolides I võõrkeelele määratud tundidel õpetatakse riigikeelt.

§ 5. Võimlemist ja käsitööd õpetatakse tunnikavas näidatud tundide arvuga võimalikult eraldi poeglastele ja tütarlastele alates 5. õppeaastast. Selle juures ei tohi suurendada riigi kulud. Kus võimalik, tuleb ühendada kahe klassikomplekti õpilased soo järgi.

§ 6. Koorilaulu võib õpetada 1—2 tundi nädalas vajaduse ja töökava kohaselt klassilaulutundide arvel.

II. Algkooli tunnikava.

§ 7. Algkooli I ja II klassis on emakeelega seotud kodulugu õppekavades näidatud ulatuses.

§ 8. Kirjatehnikat õpetatakse I., 2. ja 3. õppeaastal pooletundide kaupa ühenduses joonistamise või emakeelega; 4., 5. ja 6. õppeaastal õpetatakse kirjatehnikat koos joonistamisega vajaduse järgi.

§ 9. Koolides, kus koolimaja ei võimalda võimlemist kinnises ruumis, võib kasutada halva ilma korral võimlemise tunnid teiste õppeainete õpetamiseks. Kevadel õpetatakse võimlemist rohkem nende ainete arvel, millega asendati talvel võimlemist.

§ 10. Õppenõukogu otsusel ja koolide inspektori kinnitusel võib algkooli üksikuis klassides koondada mõne õppeaine õpetamist lühemale ajale suurema nädalatundide arvuga, vähendades selleks ajaks nädalatundide arvu teistes ainetes, nõnda et need ained, mille tundide arvu vähendati, saaksid hiljem kõik oma tunnid tagasi.

§ 11. Õppenõukogu otsusel ja koolide inspektori kinnitusel võib V ja VI klassis kasutada kuni 3 lisatundi nädalas klassi kohta mõne tunnikavas nimetatud aine tundide arvu suurendamiseks või uue aine õpetamiseks. Viimasel juhul on osavõtt neist lisatundidest õpilastele vabatahtlik, kuid õpilased, kes algasid vabatahtliku aine õppimist, võivad loobuda sellest alles kooliaasta lõpul. Kui lisatundide andmine suurendab õpetajate tundide arvu üle tasude seaduses ettenähtud normi, siis kannab kulud hoolekogu või ülalpidaja.

§ 12. Õppenõukogu otsusel koolide inspektor võib lubada üheks aastaks muudatusi kehtivas tunnikavas kahe nädalatunni ulatuses iga klassi kohta tingimusel, et selle all ei kannataks ühegi aine läbivõtmine õppekavades ettenähtud ulatuses ega väheneks tundide üldarv klassis.

§ 13. Kaugemale ulatuvaid muudatusi kehtivas tunnikavas võib lubada HM Koolivalitsuse direktor sellekohasel õppenõukogu otsusel, millele on lisatud koolide inspektori arvamus.

III. Keskkool ja gümnaasium.

§ 14. Gümnaasium võib töötada kolme erineva tunnikava järgi, milledest üks on määratud humanitaar- ja kaks reaalharu jaoks. Reaalharu tunni-

109

Lisa 25

kava R₁ rõhutab matemaatikat ja loodusteadust, kuna R₂ rõhutab võõrkeeli ja loodusteadust ning sobib eriti reaalkooli lõpetanuile.

§ 15. Avalikule gümnaasiumile valib haru ja kava variandi vastav koolivalitsus, eragümnaasiumile — selle ülalpidaja, kinnitab Haridusminister. Haru ja tunnikava varianti võib muuta ainult alates I klassist.

§ 16. Haridusministri loal võib ühes ja samas gümnaasiumis töötada ka kaks haru; sel korral õpilased jagunevad kahte rühma neil õppetundidel, milles erinevad mõlemad harud. Asjakohase ettepaneku teeb gümnaasiumi õppenõukogu vastava koolivalitsuse kaudu.

§ 17. Ühis- ja tütarlaste gümnaasiumis õpetatakse riigikaitse õpetuse asemel tütarlastele õppenõukogu valikul kas kodundust, käsitööd, lastehoidu või tervishoidu.

§ 18. Usuõpetusele ja valitavale ainele määratud tundidest tuleb reserveerida vajalik arv tunde usuõpetuse jaoks, kui on vähemalt 10 õpilast, kes soovivad õppida seda ainet. Kui usuõpetust õpib vähemalt 20 õpilast klassikomplektis, siis määratakse usuõpetusele normaalselt mitte üle 2 tunni nädalas. Ülejäänud tunnid kasutatakse juba õpetatavate ainete tundide arvu suurendamiseks või tunnikavas nimetatavate ainete õpetamiseks õppenõukogu valikul ja otsusel ning HM Koolivalitsuse direktori kinnituseel. Õpetamiseks lubatud valitava aine tunnid on õpilastele kohuslikud.

§ 19. Õppenõukogu otsusel võib üksikuis klassides koondada mõne õppeaine õpetamist lühemale ajale ettenähtust suurema nädalatundide arvuga, vähendades selleks ajaks nädalatundide arvu teistes ainetes, nõnda et need ained, mille tundide arvu vähendati, saaksid hiljem kõik oma tunnid tagasi.

§ 20. Õppenõukogu otsusel ja HM Koolivalitsuse direktori kinnituseel võib igas klassis vähendada mõne aine tundide arvu ühe või kahe tunni võrra, aga kokku klassi kohta mitte üle 3 nädalatunni, ja võidetud aega kasutada mõne teise aine tundide arvu suurendamiseks või mõne uue, tunnikavas mitte nimetatud aine õpetamiseks. Sel korral ei tohi suurendada tunnikavas määratud tundide üldarv klassis ega kannatada ühegi tunnikavas ettenähtud aine õpetamine.

§ 21. Kaugemale ulatuvaid muudatusi tunnikavas võib lubada HM Koolivalitsuse direktor, kui see muudatus ei ole seotud riigi kulude suurendamisega, ja Haridusminister, kui see muudatus on seotud kulude suurendamisega.

§ 22. Tunnikava muudatused, mis vajavad Haridusministeeriumi kinnitamist, pannakse HM Koolivalitsusele ette hiljemalt 1. mail (hiljemalt 20. augustiks 1937). Muudatustest, mis ei vaja Haridusministeeriumi kinnitamist, keskkooli või gümnaasiumi direktor teatab HM Koolivalitsusele hiljemalt 10. septembriks, esitades ka oma kooli nädalatunniplani.

IV. Määruse elluviimine.

§ 23. Üksikasjalisi juhatusi käesoleva määruse elluviimiseks annab HM Koolivalitsus.

§ 24. Käesolev määrus astub jõusse alates 1. augustist 1937. Sellest tähtajast arvates kaotavad maksvuse Algkooli tunnikava määrus (RT 57 — 1935), Keskkooli tunnikava määrus (RT 64 — 1934 ja RT 20 — 1936) ning kõik HM Koolivalitsuse ringkirjad algkooli ja keskkooli tunnikavade ja õppetundide vältuse kohta.

Tallinnas, 19. juunil 1937.

Haridusminister A. Jaakson.
Koolivalitsuse direktor Otto Joh. Kiisel.

I. Algkooli tunnikava.

1. Eestikeelne algkool.

	M a a l							L i n n a s						
	I	II	III	IV	V	VI	Kokku	I	II	III	IV	V	VI	Kokku
Emakeel	9	9	7	7	6	6	42	9	9	7	6	5	5	41
Usuõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Ajalugu ja kodanikuõpetus				2	3	3	8				2	3	3	8
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	30	5	5	5	5	5	5	30
Loodusõpetus ja tervishoid			3	3	3	3	12			3	3	3	3	12
Maateadus				2	2	2	6				2	2	2	6
Joonistamine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Kirjatehnika	1	1	1				3	1	1	1				3
Tööõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Võimlemine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Laulmine	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Kokku:	25	25	26	29	29	29	163	25	25	26	28	28	28	160

2. Muukeelne algkool.

Emakeel	9	6	5	5	5	5	35	9	6	5	5	5	5	35
Riigikeel	—	5	5	5	5	5	25	—	5	5	4	4	4	22
Usuõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Ajalugu ja kodanikuõpetus	—	—	—	2	2	2	6	—	—	—	2	2	2	6
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	30	5	5	5	5	5	5	30
Loodusõpetus ja tervishoid	—	—	2	2	3	3	10	—	—	2	2	3	3	10
Maateadus	—	—	—	2	2	2	6	—	—	—	2	2	2	6
Joonistamine	2	1	1	1	1	1	7	2	1	1	1	1	1	7
Kirjatehnika	1	1	1	—	—	—	3	1	1	1	—	—	—	3
Tööõpetus	2	2	2	2	2	2	12	2	2	2	2	2	2	12
Võimlemine	2	2	2	1	1	1	9	2	2	2	2	2	2	12
Laulmine	2	2	2	2	1	1	10	2	2	2	2	1	1	10
Kokku:	25	26	27	29	29	29	165	25	26	27	29	29	29	165

II. Keskkooli tunnikava.

	Reaalkool				Progümnaasium					
	I 7.	II 8.	III 9.	Kokku 7.—9.	I 5.	II 6.	III 7.	IV 8.	V 9.	Kokku 5.—9.
Emakeel	4	4	4	12	5	5	4	4	4	22
I võõrkeel või riigikeel	5	5	5	15	5	5	4	3	3	20
II võõrkeel	—	—	—	—	—	—	4	4	3	11
Ajalugu ja kodanikuteadus	2	2	2	6	2	2	2	2	2	10
Matemaatika	5	5	4	14	4	4	4	4	4	20
Loodusteadus	2	2		4	2	2	2	1		7
Tervishoid			2	2					2	2
Füüsika			2	2				2	2	4
Keemia			2	2					2	2
Maateadus	2	2	2	6	2	2	2	2	—	8
Joonistamine ja joonestamine	2	2	2	6	2	2	2	2	2	10
Riigikaitseõpetus (käsitöö tüü.)	2	2	2	6	2	2	2	2	2	10
Võimlemine	2	2	2	6	2	2	2	2	2	10
Laulmine	1	1	1	3	1	1	1	1	1	5
Usuõpetus ja valitav aine	3	3	3	9	2	2	2	2	2	10
Kokku:	30	32	33	95	29	29	31	31	31	151

III. Gümnaasiumi tunnikava.

	Humanitaarharu				Reaalharu							
					I.				II.			
	I 10.	II 11.	III 12.	Kokku 10.-12.	I 10.	II 11.	III 12.	Kokku 10.-12.	I 10.	II 11.	III 12.	Kokku 10.-12.
Emakeel	4	3	3	10	4	3	3	10	4	3	3	10
I võõrkeel või riigikeel	4	4	3	11	4	4	3	11	5	5	5	15
II võõrkeel	2	2	2	6	2	2	2	6	5	3	3	11
Ladina keel	5	5	5	15	—	—	—	—	—	—	—	—
Ajalugu	2	3	3	8	2	2	2	6	2	3	3	8
Kodanikuteadus ja majandustea-	—	—	2	2	—	—	2	2	—	—	2	2
dus	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2
Filosoofia	3	2	2	7	4	4	4	12	3	2	2	7
Matemaatika	1	—	—	1	1	2	—	3	—	2	—	2
Loodusteadus	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	2	3
Tervishoid	2	2	2	6	3	3	3	10	2	2	2	6
Füüsika	1	—	—	1	2	—	—	2	2	—	—	2
Keemia	—	—	1	1	—	2	2	2	—	1	1	1
Kosmograafia	—	—	—	—	2	1	1	4	—	—	—	—
Joonistamine ja joonestamine	2	2	2	6	2	2	2	6	2	2	2	6
Riigikaitseõpetus	2	2	2	6	2	2	2	6	2	2	2	6
Võimlemine	1	1	1	3	1	1	1	3	1	1	1	3
Laulmine	3	3	4	10	3	3	4	10	4	4	4	12
Usuõpetus ja valitav aine	3	3	4	10	3	3	4	10	4	4	4	12
Kokku:	32	32	32	96	32	32	32	96	32	32	32	96

498. Maakorraldusseaduse elluviimise määrus.

Antud Põllutööministri poolt 25. juunil 1937.

A l u s: Maakorraldusseaduse (RT 30 — 1937) § 69, 76 ja 94.

1. peatükk.

Üldeeskirjad.

§ 1. Maakorraldusseaduse alusel teostatakse iseseisvate toimingutena maade uuesti kruntimist, ühismaade jaotamist, maade vahetamist, piirivaidluste lahendamist ja servituutide korraldamist. Neid töid võib teostada ka koos.

§ 2. Maakorraldusseaduse § 5 ettenähtud metsaraiumise ja § 6 tähen-datud uute hoonete püstitamise load annab vastava maa-ameti juhataja.

§ 3. Asjaosalised on kohustatud andma maakorraldust teostavaile ametiisikuile kasutamiseks kõiki vajalikke dokumente ja plaane korraldamisele võetud kinnisvarade kohta.

§ 4. Omandiõiguse ülemineku lepinguid, kui see osutub tarvilikuks maakorralduse huvides, võib tõestada maa-ameti juhataja või ta asemik.

2. peatükk.

Menetluse kord maakorralduskomisjonides ja Maakorralduse Peakomisjonis.

§ 5. Maakorralduskomisjonide asjaajamine toimub maa-ameti juha-taja ja sekretäri allkirjadega.

Maakorralduse Peakomisjoni poolt väljaantavad dokumendid ja välja-minevad kirjad kirjutatakse alla Peakomisjoni ühe liikme ja sekretäri poolt.

§ 6. Maakorralduskomisjoni või Maakorralduse Peakomisjoni avalikku istungit juhatab esimees, kes peale asja arutamisele ilmunud asjaosaliste, tunnistajate ja asjatundjate kindlakstegemist teeb korralduse tunnistajate eraldamiseks. Asja kannab ette üks liikmeist, mille järele ilmunud tunnistajad vannutatakse ja kuulatakse üle üksikult. Ülekuulamata tunnistajad ei või viibida teise tunnistaja ülekuulamise juures, välja arvatud juhud, kui on tar-vilik tunnistajaid silmsilma vastu panna. Peale tunnistajate ülekuulamist komisjon kuulab ära asjaosaliste seletused ja tarbe korral asjaosaliste nõudel või omal algatusel ka asjatundjate arvamused.

§ 7. Esimehe loal võivad komisjoni liikmed ja asjaosalised esitada küsimusi tunnistajale, asjatundjale ja teistele asjaosalistele.

§ 8. Peale asjaosaliste, tunnistajate ja asjatundjate seletuste ärakuula-mist komisjon lahku nõupidamisruumi otsuse tegemiseks.

§ 9. Komisjonide otsused kirjutatakse alla komisjoni esimehe ja liik-mete poolt. Jäeb komisjoni esimees või mõni liikmeist eriarvamusele, tuleb eriarvamus esitada otsusele juurde lisamiseks kirjalikult, kolme päeva jooksul.

§ 10. Komisjoni otsuse kuulutab esimees samal istungil, ära seletades edasikaebe korra ja tähtaja; tarbe korral võib komisjon otsuse kuulutamise edasi lükata.

§ 11. Avaliku istungi üle peetakse iga asja kohta eraldi protokoll, millesse kantakse:

- 1) asja arutamise kuupäev ja aasta;
- 2) istungist osavõtnud komisjoni esimehe, liikmete ja sekretäri nimed;
- 3) arutusel olnud asja nimetus;
- 4) väljakutsutud asjaosaliste, tunnistajate ja asjatundjate nimed ja kes neist ilmunud;
- 5) istungil aset leidnud toimingute kirjeldus ühes asjaosaliste ja tunnis-tajate seletuste äratähendamisega;
- 6) istungil asjaosaliste vahel saavutatud kokkulepped, mis kirjutatakse alla kokkuleppest osavõtjate poolt;
- 7) märkus otsuse kuulutamise ja edasikaebe korra ja tähtaja seletamise kohta.

§ 12. Istungi protokoll kirjutatakse alla esimehe, liikmete ja sekretäri poolt. Asjatundjate kirjalik arvamus, viimaste poolt allakirjutatult, lisatakse protokollile juurde.

§ 13. Komisjoni korraldaval istungil tehtud otsused kuulutatakse tarbe korral asjaosalistele Administratiivmenetluse seaduses ettenähtud korras.

§ 14. Kolmandad isikud, kes soovivad osa võtta maakorralduskomis-jonis otsustamisele tulevaist asjadest, esinevad sellekohase kirjaliku palvega vastavas maakorralduskomisjonis enne asja kohta otsuse tegemist, tõestades ühtlasi oma õigusi korraldamisele võetud maa-ala kohta.

§ 15. Komisjonide otsused viiakse täide maa-ameti juhataja või tema poolt määratud ametiisiku poolt. Korralduse Maakorralduse Peakomisjoni otsuse täideviimiseks teeb üks peakomisjoni liikmeist. Otsuste täitmisel kohal-datakse vastavalt Administratiivmenetluse seadust (§ 112—114).

Keskkoolid Eesti Vabariigis 1919-1939

Tabel 2

Õppe- aasta	Koole	Õpilasi	Õpetajaid kokku	Kutseta õpetajaid %	Kulutusi ühe õpilase kohta õ.-a.
1919/20	72	9612	-	-	-
1920/21	79	12138	-	-	-
1921/22	84	15122	-	-	7800 EMk
1922/23	85	17294	1353	48,5	10300 "
1923/24	86	18488	1638	48,5	11300 "
1924/25	86	18721	1609	43,2	12200 "
1925/26	86	18363	1578	41,0	13600 "
1926/27	85	17129	1495	39,1	145 EKr
1927/28	85	16831	1497	39,5	162 "
1928/29	86	16341	1493	40,8	169,1 "
1929/30	83	15663	1457	38,9	162,6 "
1930/31	77	14919	1332	36,3	150,1 "
1931/32	76	13258	1249	25,9	135,6 "
1932/33	69	12275	1136	21,6	131,4 "
1933/34	67	11895	1106	8,1+11,6	124,8 "
1934/35	54 ^a +64 ^b	4384 ^a +8756 ^b	798 ^a +1113 ^b	8,0+ 9,9	117,9 "
1935/36	60+60	9669+6214	969+1009	8,6+10,0	120,0 "
1936/37	62+58	12551+4064	1073+ 928	8,5+10,5+	131,5 "
1937/38	50 ¹ +37 ² + 45 ^{3a} +58 ^{3b}	9712 ¹ +3322 ² + 1169 ^{3a} +2355 ^{3b}	911 ¹ +543 ² + 604 ^{3a} +804 ^{3b}	7,6+ 9,3 9,5+12,0+	133,9 "
1938/39	49+40+48	9165+4134+ 2709	896+594+ 737	10,2	